

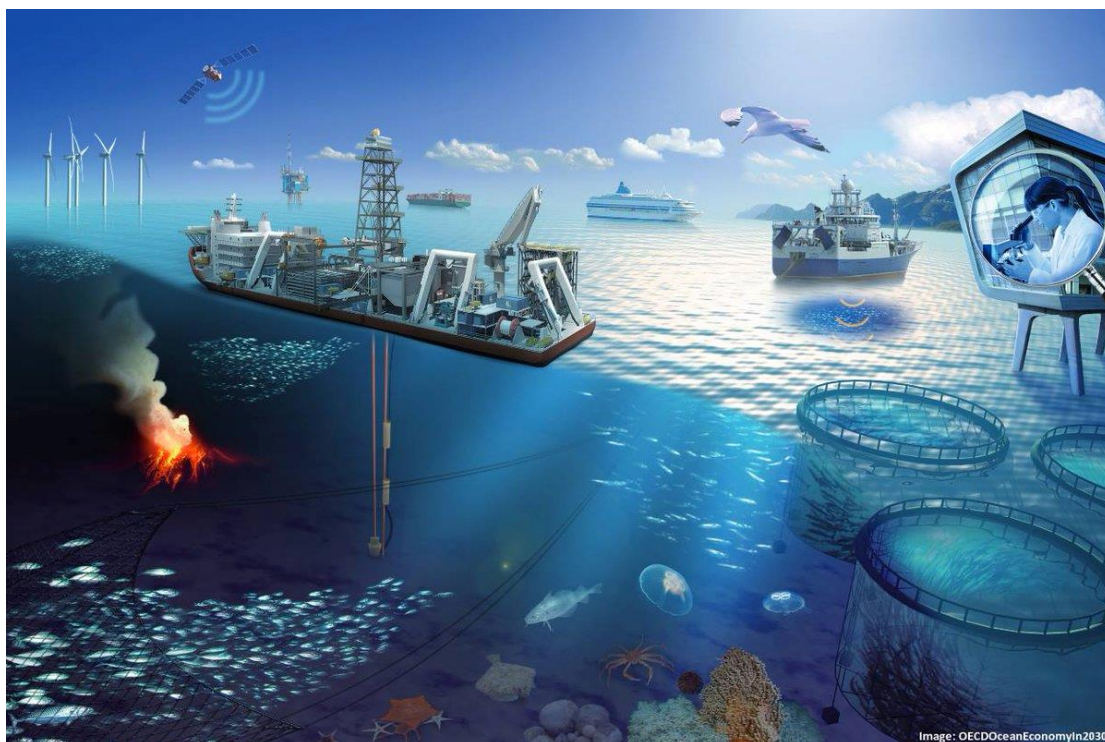
ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ»

Διπλωματική Εργασία: *«Οι Προοπτικές, οι Προκλήσεις και οι Εξελίξεις
της Γαλάζιας Ανάπτυξης και η Δυνατότητα Εφαρμογής της Στρατηγικής
στην Περίπτωση της Ελλάδας»*

Αγάπια Βανέσσα | Α.Μ. 1216Μ055

Επιβλέπων Καθηγητής: Καθηγητής Τσάλτας Ι. Γρηγόρης

Αθήνα, Δεκέμβριος 2017

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Βιώσιμη Ανάπτυξη» του Τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Θα ήθελα επ' αυτού να ευχαριστήσω θερμά όλους τους καθηγητές του προγράμματος για την αμέριστη συμπαράσταση και τις γνώσεις που μου προσέφεραν ως φοιτήτρια, καθώς και συγκεκριμένα τον επιβλέπων της διπλωματικής αυτής εργασίας, Καθηγητή Γρηγόρη Τσάλτα, για τις γνώσεις, τη στήριξη, τη συνεργασία και τις ευκαιρίες που μου έδωσε τα τρία τελευταία χρόνια, τόσο στις αίθουσες των μαθημάτων όσο και στο Ευρωπαϊκό Κέντρο Περιβαλλοντικής Έρευνας και Κατάρτισης. Ένα μεγάλο ευχαριστώ, επίσης, στον διδάκτορα Τηλέμαχο Μπούρτζη για την εμπιστοσύνη, υποστήριξη και συνεργασία με κάθε ευκαιρία, σε κάθε επίπεδο στα χρόνια φοίτησής μου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και καθ' όλη την διάρκεια της εκπόνησης αυτής της εργασίας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω προσωπικά τον διδάκτορα Γεράσιμο Ροδοθεάτο, τον υποψήφιο διδάκτορα Δημήτρη Μπανούση και τον Γιάννη Οικονομίδα για την υποστήριξη και την βοήθειά τους κατά την συγγραφή της εργασίας τόσο ψυχολογικά όσο και με υλικό.

Επιπλέον, ιδιαίτερες ευχαριστίες θέλω να δώσω στην Νατάσσα Κανναβού, Επικεφαλή Γραφείου ΕΔΣ Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης & Επιχειρηματικότητας, κ. Πέτρου Κόκκαλη, για την πολύτιμη βοήθεια με την πρόσβαση σε αρχεία και έρευνες για την Στρατηγική για την Γαλάζια Ανάπτυξη του Δήμου Πειραιά 2017-2024 στα πλαίσια του BlueGrowth, καθώς και στον Κωνσταντίνο Μαχαίρα για την υποστήριξη.

Θα ήθελα, ακόμη, να ευχαριστήσω όλους τους συμφοιτητές μου, καθώς και συγκεκριμένα την Μαρία και τον Άγγελο για τις εμπειρίες που μοιράστηκαν μαζί μου, την υποστήριξη και βοήθεια που μου προσέφεραν στα πλαίσια της

διπλωματικής εργασίας και όχι μόνο, καθώς και για όλες τις ευχάριστες στιγμές καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος.

Τέλος θα ήθελα να αφιερώσω και να ευχαριστήσω από καρδιάς τους γονείς μου, Νταν και Χριστίνα, και τον φίλο μου Σπύρο, για την ψυχολογική υποστήριξη και κατανόηση σε όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Αθήνα, Δεκέμβριος 2017

Αγάπια Βανέσσα

Μεταπτυχιακή Εργασία:	<i>Οι Προοπτικές, οι Προκλήσεις και οι Εξελίξεις της Γαλάζιας Ανάπτυξης και η Δυνατότητα Εφαρμογής της Στρατηγικής στην Περίπτωση της Ελλάδας</i>
Μεταπτυχιακός φοιτητής:	Αγάπια Βανέσσα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών
Επιβλέπων:	Τσάλτας Ι. Γρηγόριος Καθηγητής Διεθνούς Δικαίου Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών – Πάντειο Πανεπιστήμιο
Ακαδημαϊκό Έτος:	2016 – 2017

Περίληψη

Η οικονομική αξία των ωκεανών και της ναυτιλιακής βιομηχανίας αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία τα τελευταία χρόνια. Οι θάλασσες και οι ωκεανοί έχουν τη δυνατότητα να είναι μια σημαντική πηγή νέων θέσεων εργασίας και οικονομικής μεγέθυνσης για τις χώρες. Ανάμεσα στις σημαντικότερες στρατηγικές για τη διεθνή διακυβέρνηση των ωκεανών κατατάσσεται η ευρωπαϊκή στρατηγική της Γαλάζιας Ανάπτυξης (blue growth). Η Γαλάζια Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, από το 2014, έχει θεσμοθετηθεί ως στρατηγική με στόχο την ενδυνάμωση της βιώσιμης ανάπτυξης του θαλάσσιου και ναυτιλιακού τομέα, αποτελώντας υποσύνολο της Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής και τη συμβολή της στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020», για μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Σκοπός της εργασίας είναι η ανάδειξη της εξέλιξης της έννοιας της Γαλάζιας Ανάπτυξης από την πρώτη εμφάνισή της ως σήμερα, η αξιολόγηση της εφαρμογής της στην Ελλάδα, με έμφαση στην νησιωτικότητα και η σύνδεση της Γαλάζιας Οικονομίας με την βιώσιμη ανάπτυξη στο θαλάσσιο χώρο.

Λέξεις Κλειδιά:

Γαλάζια Ανάπτυξη, Γαλάζια Οικονομία, Βιώσιμη Ανάπτυξη, Νησιωτικότητα

Abstract

In recent years, the economic value of the oceans and the maritime industry has become increasingly important. The seas and the oceans have the potential to be an important source of new jobs and economic growth for the countries. One of the most important Strategies for international ocean governance is the European Blue Growth Strategy. Since 2014, Blue Growth in the European Union has been institutionalized as a strategy to strengthen the sustainable development of the maritime sectors, forming a subset of the Integrated Maritime Policy and its contribution to achieving the goals of the Strategy "Europe 2020", for a smart, sustainable and inclusive growth. The aim of the thesis is to highlight the development of the concept of Blue Growth from its first appearance to date, to evaluate its implementation in Greece, with emphasis on insularity and linking the Blue Economy to sustainable development in the marine environment.

Key words:

Blue Growth, Blue Economy, Sustainable Development, Insularity

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	2
Περίληψη.....	5
Abstract	5
Εικόνες – Διαγράμματα – Πίνακες – Χάρτες	8
Συντμήσεις.....	9
Εισαγωγή	12
Μέρος Α': Βιώσιμη Ανάπτυξη – Γαλάζια Οικονομία – Γαλάζια Ανάπτυξη	16
Κεφάλαιο 1: Προγραμματικοί Στόχοι του ΟΗΕ και Θαλάσσιος Χώρος	17
1.1 Ο Στόχος 7 των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας	17
1.2 Ο Στόχος 14 των Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης	20
1.3 Η Υψηλού Επιπέδου Διάσκεψη του ΟΗΕ για τον Στόχο 14.....	24
Κεφάλαιο 2: Από την Πράσινη Οικονομία στη Γαλάζια Οικονομία.....	26
2.1 Η ταυτότητα της Γαλάζιας Οικονομίας στην Ευρώπη.....	29
Κεφάλαιο 3: Η Στρατηγική της Γαλάζιας Ανάπτυξης	34
3.1 Από την Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική στην Γαλάζια Ανάπτυξη	34
3.2 Οι Συνιστώσες της Γαλάζιας Ανάπτυξης	38
3.2.1 Γαλάζια Ενέργεια.....	42
3.2.2 Υδατοκαλλιέργεια	44
3.2.3 Παράκτιος και Θαλάσσιος Τουρισμός	45
3.2.4 Εκμετάλλευση Θαλάσσιων Ορυκτών Πόρων	47
3.2.5 Γαλάζια Βιοτεχνολογία	48
3.3 Ευρωπαϊκές Καλές Πρακτικές	49
Μέρος Β': Ελλάδα και Γαλάζια Ανάπτυξη - Οι Ιδιαίτερες Προκλήσεις της Νησιωτικότητας..	52
Κεφάλαιο 4: Οι Τομείς Δράσεις της Γαλάζιας Ανάπτυξης στην Ελλάδα.....	53
Κεφάλαιο 5: Ιδιαίτερες Προκλήσεις και Ευκαιρίες της Νησιωτικότητας	58
5.1 Ορισμός των Νησιών και του Νησιωτικού Χαρακτήρα	58
5.1.1 Νησιωτικότητα	58
5.1.2 Ελληνική Νησιωτικότητα.....	60
5.2 Πολιτική Συνοχής.....	61
5.3 Βασικά Προβλήματα που Επηρεάζουν τα Ευρωπαϊκά και Ελληνικά Νησιά	62
5.4 Μετάβαση σε «Νησιά Χωρίς Αποκλεισμούς»: η Μελλοντική Πορεία	67
5.4.1 «Ποιοτικά Νησιά»	67
5.4.2 «Πράσινα Νησιά».....	68

5.4.3 «Νησιά Ίσων Ευκαιριών»	69
Κεφάλαιο 6: Η Μάκρο-περιφερειακή Στρατηγική της Αδριατικής Θάλασσας και του Ιονίου Πελάγους.....	71
Συμπεράσματα	78
Βιβλιογραφία	88

Εικόνες – Διαγράμματα – Πίνακες – Χάρτες

Εικόνα 1: Στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	8
Εικόνα 2: Στόχος 14.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Εικόνα 3: Η Υψηλού Επιπέδου Διάσκεψη ΟΗΕ.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Εικόνα 4: Οι 5 τομείς στοχευμένης προσέγγισης	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Εικόνα 5: ΕΟΚΕ	70
Διάγραμμα 1: Λειτουργία των ωκεανών.....	13
Διάγραμμα 2: Η αλληλεπίδραση των υποστόχων του Στόχου 14	22
Διάγραμμα 3: Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά τομέα της Γαλάζιας Οικονομίας (εκατομμύρια ευρώ, 2014)	32
Διάγραμμα 4: Απασχολούμενοι (άμεση και έμμεση απασχόληση) ανά τομέα της Γαλάζιας Οικονομίας (2014).....	33
Διάγραμμα 5: Εργαζόμενοι στον τουριστικό τομέα και διανυκτερεύσεις	55
Διάγραμμα 6: Οι συγκρούσεις ανάμεσα στους τομείς της Γαλάζιας Ανάπτυξης.....	57
Διάγραμμα 7: Τρία σενάρια για την Ευρώπη.....	78
Πίνακας 1: Στοιχεία του MDG 7 που σχετίζονται με τους ωκεανούς	17
Πίνακας 2: Προτάσεις για έναν Στόχο για τους ωκεανούς	19
Πίνακας 3: Υποστόχοι του Στόχου 14.....	20
Πίνακας 4: Σχέση του Στόχου 14 με τους υπόλοιπους	23
Πίνακας 5: Τομείς Γαλάζιας Οικονομίας.....	30
Πίνακας 6: Συνιστώσες Γαλάζιας Ανάπτυξης.....	40
Πίνακας 7: Τομείς δράσης της Ελλάδας.....	54
Πίνακας 8: Συμβολή της Ελλάδας στη Γαλάζια Ανάπτυξη της ΕΕ με θέσεις εργασίας.....	55
Πίνακας 9: Συμβολή της Ελλάδας στη Γαλάζια Ανάπτυξη της ΕΕ σε €	56
Πίνακας 10: Χαρακτηριστικά Νησιωτικότητας	59
Πίνακας 11: SWOT ανάλυση ευρωπαϊκών και ελληνικών νησιών	64
Πίνακας 12: Πυλώνες EUSAIR	72
Χάρτης 1: Οι περιφέρειες της ΕΕ που έχουν υιοθετήσει τη Γαλάζια Ανάπτυξη ως βασική προτεραιότητα	37
Χάρτης 2: Αντίκτυπο θαλάσσιων υπηρεσιών ανά νομό	53

Συντμήσεις

Ελληνικές

ΑΕΠ	: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΠΑ	: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία
ΑΠΕ	: Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΕΑΧ	: Ελάχιστα Ανεπτυγμένες Χώρες
ΕΔΕΤ	: Ευρωπαϊκό Διαρθρωτικό και Επενδυτικό Ταμείο
ΕΕ	: Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΣ	: Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία
ΕΛΣΤΑΤ	: Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΜΓ	: Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Γειτονίας
ΕΟΚ	: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΟΚΕ	: Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
ΕΣΠΑ	: Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΤΠΑ	: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΜΜΕ	: Μικρο Μεσαίες Επιχειρήσεις
ΜΠΒ	: Μηχανισμός Προενταξιακής Βοήθειας
ΟΗΕ	: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΘΠ	: Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική
ΟΟΣΑ	: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΠΘΣ	: Οδηγία-Πλαίσιο για τη Θαλάσσια Στρατηγική
ΠΕΠ	: Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

TAME : Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης

Ξενόγλωσσες

COGEA : Consulenti per la gestione aziendale

COM : Commission

EC : European Commission

ESIN : European Small Islands Federation

ESPON : European Observation Network for Territorial Development and Cohesion

EUSAIR : European Union Strategy for Adriatic Ionian Region

FAO : Food and Agriculture Organization of the United Nations

G 20 : Group of 20

IMO : International Maritime Organization

IUCN : International Union for Conservation of Nature

MDGs : Millennium Development Goals

OECD : Organization for Economic Co-operation and Development

SDGs : Sustainable Development Goals

SIDS : Small Island Developing States

SWD : Staff Working Document

SWOT : Strengths – Weaknesses – Opportunities – Threats

UN : United Nations

UNCLOS : United Nations Convention on the Law of the Sea

UNDESA : United Nations Department of Economic and Social Affairs

UNDP : United Nations Development Programme

UNEP : United Nations Environmental Programme

WWF : World Wildlife Fund

Εισαγωγή

Οι ωκεανοί, οι θάλασσες και οι παράκτιες περιοχές αποτελούν αναπόσπαστα και θεμελιώδη στοιχεία του οικοσυστήματος του Πλανήτη και έχουν κρίσιμη σημασία για την βιώσιμη ανάπτυξη. Οι ωκεανοί καλύπτουν πάνω από τα δύο τρίτα της επιφάνειας της Γης και περιέχουν το 97 τοις εκατό (97%) των υδάτων του Πλανήτη¹. Λειτουργούν ως αναπνευστικό σύστημα της Γης, παράγοντας οξυγόνο και απορροφώντας το διοξείδιο του άνθρακα και των αποβλήτων, ρυθμίζοντας με αυτόν τον τρόπο το κλίμα και τη θερμοκρασία, καθιστώντας τον πλανήτη φιλόξενο για ποικίλες μορφές ζωής.

Παράλληλα, οι ωκεανοί και οι θάλασσες είναι απαραίτητοι και για την εθνική και την παγκόσμια οικονομική ευημερία. Η οικονομική αξία των ωκεανών και της ναυτιλιακής βιομηχανίας φαίνεται να αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία. Τα τελευταία χρόνια, η ναυτιλιακή βιομηχανία έχει αναγνωριστεί ως ένα σημαντικό μέρος της οικονομίας σε παγκόσμια και περιφερειακή κλίμακα και πράγματι, οι θάλασσες και οι ωκεανοί έχουν τη δυνατότητα να είναι μια σημαντική πηγή νέων θέσεων εργασίας και οικονομικής μεγέθυνσης για τις χώρες.

Η οικονομική δραστηριότητα του παγκόσμιου ωκεανού εκτιμάται ότι είναι μεταξύ \$ 3.000 δισεκ. και \$ 6.000 δισεκ.², συμβάλλοντας στην παγκόσμια οικονομία με πολλαπλούς τρόπους, όπως: τις θαλάσσιες μεταφορές, τα υποβρύχια καλώδια, την αλιεία και την υδατοκαλλιέργεια, τις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου, τον παράκτιο τουρισμό, τα φαρμακευτικά προϊόντα και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας από παλίρροιας, κύματα, ρεύματα και αιολική ενέργεια. Σε πρόσφατη έκθεση θεωρήθηκε από τους G20 ως η 7^η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο³.

Επιπλέον, οι ωκεανοί και οι θάλασσες είναι απαραίτητοι και για την κοινωνική ευημερία. Πάνω από το 40 τοις εκατό (40%), ή αλλιώς 3,1 δισεκ., του παγκόσμιου

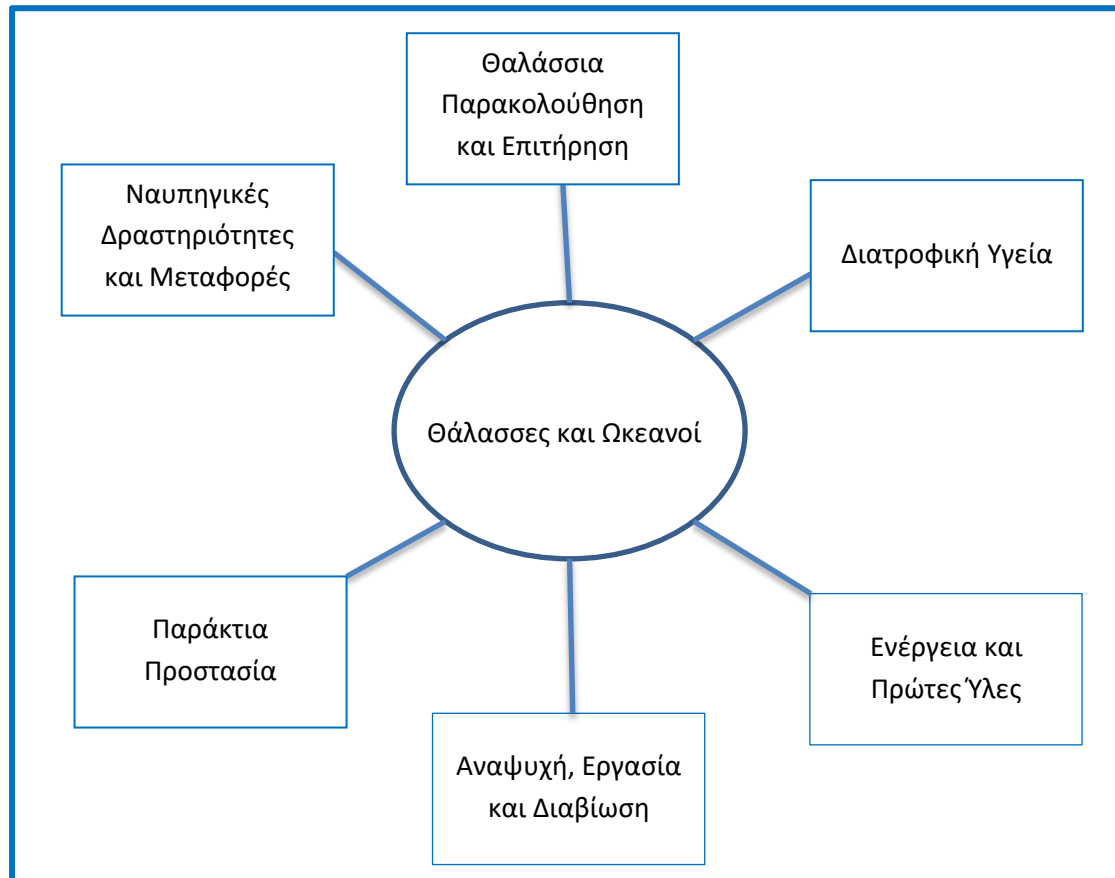
¹ Τσάλτας, Γρ., *Η Γεωγραφία στις Διεθνείς Σπουδές – Μία Γεωγραφική Προσέγγιση της Σύγχρονης Διεθνούς Κοινότητας*, Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2011, σελ. 42-44 και στο UNDP, *Catalyzing ocean finance*, Volume 1, November 2012.

² Balgos, M., Martin, A. and Wales, E., *Goal 14—Conserve and Sustainably Use Oceans, Seas and Marine Resources for Sustainable Development*, UN Chronicle, Vol. LI No. 4 2014/April 2015.

³ Teleki K. (et al), *Sustainable Ocean Economy, Innovation and Growth: A G20 Initiative for the 7th Largest Economy in the World*, G20 INSIGHTS, Policy briefs, Last updated: 16/10/2017.

πληθυσμού ζει σε απόσταση 100 χιλιομέτρων από τον ωκεανό ή τη θάλασσα. Ανεξάρτητα όμως από την ακτογραμμή όλα τα κράτη συνδέονται άμεσα με τους ωκεανούς και τις θάλασσες μέσω των ποταμών, των λιμνών και των ρεμάτων⁴. Οι λειτουργίες αυτές αποτυπώνονται πιο καθαρά στο Διάγραμμα 1.

Διάγραμμα 1: Λειτουργία των ωκεανών

Όλες εκείνες οι οικονομικές δραστηριότητες, οι οποίες σχετίζονται με τους ωκεανούς, τις θάλασσες και τις παράκτιες περιοχές αποτελούν τη Γαλάζια Οικονομία. Σε αυτές, περιλαμβάνονται και δραστηριότητες που παρέχουν άμεση ή έμμεση υποστήριξη στη λειτουργία των Γαλάζιων Οικονομικών τομέων και οι οποίες δεν βρίσκονται απαραίτητα σε παράκτιες περιοχές⁵.

Η Γαλάζια Οικονομία ως όρος έχει «ακουστεί» έντονα τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα. Υπάρχει, όμως πράγματι, κάτι καινούργιο σχετικά με την έννοια της

⁴ Balgos, M., Martin, A. and Wales, E., *Goal 14—Conserve and Sustainably Use Oceans, Seas and Marine Resources for Sustainable Development*, UN Chronicle, Vol. LI No. 4 2014/April 2015.

⁵ Ecorys, *Blue Growth - Scenarios and drivers for Sustainable Growth from the Oceans, Seas and Coasts*. Final Report, 2012.

Γαλάζιας Οικονομίας, δεδομένου ότι το νερό βρίσκεται στη βάση όλων των φυσικών διεργασιών και είναι ο πυλώνας στον οποίο ο ανθρώπινος πολιτισμός αναπτύχθηκε για χιλιετίες;

Ιστορικά, για τους αρχαίους Αιγυπτίους, η Γαλάζια Οικονομία συνδέθηκε με τον Νείλο, καθώς ήταν το επίκεντρο όλων των δραστηριοτήτων. Οι αυτόχθονες πληθυσμοί της Βόρειας Αμερικής διέθεταν εσωτερικές και παράκτιες υδάτινες οδούς, που στήριζαν τη Γαλάζια Οικονομία τους για το εμπόριο, την επισιτιστική ασφάλεια και τις μεταφορές. Οι Σκανδιναβοί Βίκινγκς πρόσθεσαν τη δική τους ξεχωριστή κλίση Γαλάζιας Οικονομίας όταν έπλευσαν στον ωκεανό για να εξασφαλίσουν πολύτιμα αντικείμενα άλλων λαών⁶. Στις πιο σύγχρονες εποχές, η εκβιομηχάνιση διαμορφώθηκε από υπεράκτιες δραστηριότητες, όπως την εξόρυξη πόρων, την αλιεία, την ενέργεια και τις μεταφορές.

Όπως φαίνεται, ο πολιτισμός βασίζεται στη Γαλάζια Οικονομία εδώ και χιλιετίες. Ωστόσο, υπάρχει μια νέα έννοια σε αυτή την προσέγγιση, που συνδέεται με τις πιέσεις που έχουν προκύψει από δεκαετίες μη βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, που αγνοούσαν κρίσιμα φυσικά όρια. Αυτή η αίσθηση ότι η Γαλάζια Οικονομία είναι κάτι καινούργιο προέρχεται από τους Στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης⁷, οι οποίοι στοχεύουν στην εξισορρόπηση των ανθρώπινων αναγκών με την ικανότητα της φύσης να παρέχει αυτές τις ανάγκες. Έτσι, ενώ η Γαλάζια Οικονομία δεν είναι μια νέα έννοια, η βιώσιμη Γαλάζια Οικονομία είναι.

Η βιώσιμη Γαλάζια Οικονομία απαιτεί να επανεξεταστεί τι επιθυμούν οι χώρες να αποκομίσουν από τις θαλάσσιες δραστηριότητες. Είναι η πρόθεση απλά να αυξηθεί η κλίμακα των δραστηριοτήτων προκειμένου να αυξηθεί ο οικονομικός πλούτος και το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν; Ή είναι η πρόθεση να αυξηθεί η ανθρώπινη ευημερία και η πρόοδος, διατηρώντας παράλληλα τη φυσική υγεία και λειτουργώντας μέσα στα πλανητικά όρια; Οι μη βιώσιμες δεκαετίες, που

⁶ *The blue economy: what's really new?*, GRID Arendal, Commentary, 17/11/2017, διαθέσιμο στο: <https://news.grida.no/the-blue-economy-whats-really-new>

⁷ Μπούρτζης Τ., Βιώσιμοι Ωκεανοί και οι Προκλήσεις για το Νομικό και Θεσμικό Πλαίσιο, στο Τσάλας Γρ., *Περιβάλλον – Διεθνής Προστασία – Πολιτική – Δίκαιο – Θεσμοί*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2017, σελ. 222-227.

καλούμαστε τώρα να αντιμετωπίσουμε, δείχνουν ότι αυτές οι δύο οδοί είναι ασυμβίβαστες.

Επομένως, μια βιώσιμη Γαλάζια Οικονομία απαιτεί νέους, καινοτόμους τρόπους για την κατεύθυνση των οικονομικών επιδιώξεων και την παρακολούθηση των προσπαθειών για την επίτευξη της επιθυμητής προόδου.

Το πλαίσιο των Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης παρέχει καθοδήγηση σε ό, τι θα μπορούσε να καθορίσει τις βιώσιμες Γαλάζιες Οικονομίες. Αυτό, όμως, παραμένει μόνο μέρος της λύσης. Η ίδια η οικονομία θα πρέπει να εξελιχθεί ως επιστήμη. Θεωρώντας ότι πάνω από το 70% της Γης είναι στην πραγματικότητα νερό⁸, η πρόσφατη παγκόσμια προσπάθεια δημιουργίας βιώσιμων Γαλάζιων Οικονομιών προσφέρει μια άνευ προηγουμένου ευκαιρία να προωθηθεί μια νέα οικονομική σκέψη.

Ανάμεσα, λοιπόν, στις σημαντικότερες στρατηγικές για τη διεθνή διακυβέρνηση των ωκεανών κατατάσσεται η ευρωπαϊκή Στρατηγική της Γαλάζιας Ανάπτυξης (Blue Growth)⁹.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η πλήρης περιγραφή της Γαλάζιας Ανάπτυξης και η σύνδεσή της με τη βιώσιμη ανάπτυξη στο θαλάσσιο χώρο, η καταγραφή των υφιστάμενων προβλημάτων, οι πιθανές λύσεις και η αξιολόγηση των μέχρι τώρα πρακτικών με τις τελευταίες αναλύσεις, με έμφαση στον ευρωπαϊκό/ευρωπαϊκό χώρο και η αντίστοιχη μεταφορά τους στην περίπτωση της Ελλάδας. Η έρευνα, η καταγραφή και η αξιολόγηση των στοιχείων αυτών, την στιγμή που είναι στο επίκεντρο της ευρωπαϊκής πολιτικής αποτελούν εργαλείο για να ληφθούν μέτρα και δράση για την ενσωμάτωση της Στρατηγικής της Γαλάζιας Ανάπτυξης στην πολιτική ατζέντα της Ελλάδας.

⁸ Τσάλτας Γρ., Κλάδη-Ευσταθοπούλου Μ., *Το Διεθνές Δίκαιο των Θαλασσών και των Ωκεανών*, Τόμος Α', εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 34-45.

⁹ Βλέπε Κεφάλαιο 3.

**Μέρος Α': Βιώσιμη Ανάπτυξη –
Γαλάζια Οικονομία – Γαλάζια
Ανάπτυξη**

Κεφάλαιο 1: Προγραμματικοί Στόχοι του ΟΗΕ και Θαλάσσιος Χώρος

1.1 Ο Στόχος 7 των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας

Τα κράτη ήδη από τη Διακήρυξη της Χιλιετίας των Ηνωμένων Εθνών¹⁰ έχουν αναγνωρίσει παγίως στη Γενική Συνέλευση ψηφίσματα¹¹ για τους ωκεανούς και το δίκαιο της θάλασσας και τη σημαντική συμβολή τους στη βιώσιμη ανάπτυξη και την επίτευξη των διεθνών αναπτυξιακών στόχων.

Οι Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας (Millennium Development Goals – MDGs), παρά το γεγονός ότι έδιναν έμφαση στις ανθρώπινες διαστάσεις της φτώχειας, όπως η πείνα, η εκπαίδευση, η παιδική θνησιμότητα και η υγεία της μητέρας, περιελάμβαναν στον Στόχο 7 («Διασφάλιση Περιβαλλοντικής Βιωσιμότητας») τους ακρογωνιαίους λίθους για την προστασία και τη διατήρηση της βάσης των φυσικών πόρων για την βιώσιμη ανάπτυξη, που είναι καθοριστικά ζητήματα για τους ωκεανούς (Πίνακας 1)¹².

Πίνακας 1: Στοιχεία του MDG 7 που σχετίζονται με τους ωκεανούς

Υποστόχος 7.Α	Ενσωμάτωση των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης στις πολιτικές και τα προγράμματα της χώρας και αναστροφή της απώλειας των περιβαλλοντικών πόρων
Υποστόχος 7.Β	Μείωση της απώλειας της βιοποικιλότητας, επιτυγχάνοντας έως το 2010 μια σημαντική μείωση του ρυθμού απώλειάς της
Δείκτης 7.4	Ποσοστό των αλιευτικών αποθεμάτων εντός ασφαλών βιολογικών ορίων
Δείκτης 7.6	Ποσοστό των χερσαίων και θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών
Δείκτης 7.7	Ποσοστό των ειδών που απειλούνται με εξαφάνιση

¹⁰ UN Doc.: A/RES/55/2, *United Nations Millennium Declaration*, 08/09/2000.

¹¹ Βλέπε για παράδειγμα Αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών με τίτλο “*Oceans and the law of the sea*”: UN Doc.: A/RES/63/111 του 2008, A/RES/64/71 του 2009, A/RES/65/37A του 2010, A/RES/66/231 του 2011, A/RES/67/78 του 2012, A/RES/68/70 του 2013, A/RES/69/245 του 2014.

¹² Πηγή: <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Default.aspx> Millennium Development Goals Indicators.

Έμφαση στους ωκεανούς δόθηκε στο τελικό κείμενο που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών “The Future We Want”¹³, όπου τα κράτη τόνισαν τη σημασία διατήρησης και βιώσιμης χρήσης των ωκεανών και των θαλασσών.

Το Φεβρουάριο του 2014 κατά την όγδοη σύνοδο της ανοιχτής ομάδας εργασίας για τους Στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης (Sustainable Development Goals - SDGs) του ΟΗΕ¹⁴, κατατέθηκαν πολλές προτάσεις από διάφορες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και της ακαδημαϊκής κοινότητας για έναν αυτόνομο Στόχο για τους ωκεανούς, οι οποίες περιελάμβαναν υποστόχους και δείκτες¹⁵.

Κάθε πρόταση ανέφερε τις διασυνδέσεις μεταξύ του θαλάσσιου και χερσαίου περιβάλλοντος, τις λειτουργίες διατήρησης ζωής του ωκεανού και το ρόλο των ωκεάνιων πόρων στην παροχή μιας βάσης για την ανθρώπινη και οικονομική ανάπτυξη. Στον Πίνακα 2, παρακάτω, αναγράφονται τρεις από τις ενδεικτικές προτάσεις που κατατέθηκαν.

Τελικώς, τον Σεπτέμβριο του 2015, τα 193 κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησαν ένα σχέδιο για την επίτευξη ενός καλύτερου μέλλοντος για όλους, σχεδιάζοντας μια διαδρομή για τα επόμενα 15 χρόνια προς την εξάλειψη της ακραίας φτώχειας, την καταπολέμηση της ανισότητας και της αδικίας και την προστασία του Πλανήτη.

¹³ UN Doc.: A/RES/66/288, *The Future We Want*, 11/09/2012.

¹⁴ UN Doc.: A/67/L.48/Rev.1, *Open Working Group of the General Assembly on Sustainable Development Goals*, 15/01/2013.

¹⁵ Δηλώσεις και παρουσιάσεις της όγδοης συνόδου της ανοιχτής ομάδας εργασίας για τους SDGs διαθέσιμες στο: <https://sustainabledevelopment.un.org/owg8.html>.

Πίνακας 2: Προτάσεις για έναν Στόχο για τους ωκεανούς

Sustainable Development Solutions Network	Στόχος 9: Ασφάλιση της βιοποικιλότητας και εξασφάλιση καλής διαχείρισης του νερού, των ωκεανών, των δασών και των φυσικών πόρων ¹⁶	<ul style="list-style-type: none"> - Η βιοποικιλότητα, τα θαλάσσια και χερσαία οικοσυστήματα τοπικής, περιφερειακής και παγκόσμιας σημασίας έχουν απογραφεί και παρακολουθούνται για να διασφαλιστεί η συνέχιση των προσαρμοστικών συστημάτων υποστήριξης της ζωής και για να υποστηριχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη. - Το νερό, οι ωκεανοί, τα δάση, και άλλοι φυσικοί πόροι διαχειρίζονται με βιώσιμο και διαφανή τρόπο για τη στήριξη της οικονομικής και ανθρώπινης ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς.
Future Ocean – GE-OMAR/University of Kiel	Στόχος για τους Ωκεανούς και τις Ακτές ¹⁷	<ul style="list-style-type: none"> - Ασφάλιση του γαλάζιου πλούτου, εξασφαλίζοντας ένα υγιές και παραγωγικό θαλάσσιο περιβάλλον με όλες τις βασικές προβλέψεις, υποστήριξη, κανονισμούς και πολιτιστικές υπηρεσίες. - Παροχή ισότιμης πρόσβασης στους πόρους των ωκεανών, και διασφάλιση ότι ούτε η ρύπανση ούτε η συγκομιδή και εξαγωγή ζώντων και μη ζώντων πόρων βλάπτουν τις βασικές λειτουργίες του οικοσυστήματος. - Διευκόλυνση της ανάπτυξης βιώσιμων και ανθεκτικών παράκτιων κοινοτήτων. - Εναρμόνιση των εθνικών και περιφερειακών θαλάσσιων πολιτικών, και ενθάρρυνση της συνεργασίας στον παράκτιο και παγκόσμιο θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό.
Global Ocean Forum	Στόχος για τους ωκεανούς και τις θάλασσες ¹⁸	<ul style="list-style-type: none"> - Διαχείριση των ωκεανών και των θαλασσών, προστασία του ζωτικού τους ρόλου στη διατήρηση της ζωής στη Γη. - Προώθηση της «Γαλάζιας Ανάπτυξης» για να επιτευχθεί ευημερία και ανθεκτικότητα στους λαούς και τις κοινότητες.

¹⁶ Sustainable Development Solutions Network (2014), διαθέσιμο στο: <http://unsdsn.org/resources/goals-and-targets/goal-9-secure-biodiversity-and-ensure-good-management-of-water-oceans-forests-and-natural-resources/>.

¹⁷ Visbeck, M., *Securing blue wealth: The need for a special sustainable development goal for the ocean and coasts*, 2014, 48 Marine Policy 184-191.

¹⁸ Global Ocean Forum (2014), διαθέσιμο στο: <https://globaloceanforumdotcom.files.wordpress.com/2014/02/gof-proposal-for-sdg-on-oceans-and-seas-april-17-2014.pdf>.

1.2 Ο Στόχος 14 των Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η «Ατζέντα 2030»¹⁹ αποτελείται από τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης και 169 ειδικότερους στόχους (targets) που αναφέρονται στις σημαντικότερες προκλήσεις της εποχής μας οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και διακυβέρνησης (εικόνα 1).

Εικόνα 1: Στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Ο Στόχος 14 «Η Ζωή στο Νερό»²⁰ (εικόνα 2) αφορά στην προστασία και τη βιώσιμη χρήση των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων για βιώσιμη ανάπτυξη και αποτελείται από δέκα υποστόχους. Τρεις από τους δέκα αναφέρονται

Εικόνα 2: Στόχος 14

στους ωκεανούς ως οικοσυστήματα (14.2, 14.4 και 14.5), δύο επικεντρώνονται στις σημαντικές απειλές για τους ωκεανούς (14.1 και 14.3), τρεις σχετίζονται με την οικονομία γύρω από τους ωκεανούς, (14.6, 14.7 και 14.β), ένας αναφέρεται στην επιστημονική γνώση και τη μεταφορά τεχνολογίας (14.α) και ο τελευταίος αναφέρεται στην εφαρμογή του διεθνούς δικαίου,

όπως αντικατοπτρίζονται στη UNCLOS (14.γ). Στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται όλοι οι υποστόχοι αναλυτικά²¹.

Πίνακας 3: Υποστόχοι του Στόχου 14

14.1	Μέχρι το 2025 πρόληψη και σημαντική μείωση όλων των μορφών θαλάσσιας ρύπανσης, ιδίως από χερσαίες δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων απορριμμάτων και της ρύπανσης από θρεπτικές ουσίες
14.2	Μέχρι το 2020, βιώσιμη διαχείριση και προστασία των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων ώστε να αποφευχθούν σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις, μεταξύ άλλων με την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς τους, και ανάληψη δράσης για την αποκατάστασή τους, προκειμένου να επιτευχθούν υγιείς και παραγωγικοί ωκεανοί
14.3	Ελαχιστοποίηση και αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οξίνισης των ωκεανών, μεταξύ άλλων μέσω της ενισχυμένης επιστημονικής συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα
14.4	Μέχρι το 2020, αποτελεσματική ρύθμιση της συγκομιδής και εξάλειψη της υπεραλίευσης, της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας και των

¹⁹ UN Doc.: A/RES/70/1, *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, 21/10/2015.

²⁰ Βλ. https://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=27352:sdg-14&catid=36:sgds-2016&Itemid=72

²¹ Διαθέσιμο στο: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg14>

	καταστροφικών αλιευτικών πρακτικών και εφαρμογή σχεδίων διαχείρισης με βάση την επιστήμη, προκειμένου να αποκατασταθούν τα αποθέματα ιχθύων στο συντομότερο εφικτό χρονικό διάστημα, τουλάχιστον σε επίπεδα που να μπορούν να παράγουν τη μέγιστη βιώσιμη απόδοση όπως προσδιορίζεται από τα βιολογικά χαρακτηριστικά τους
14.5	Μέχρι το 2020, διατήρηση τουλάχιστον 10 τοις εκατό των παράκτιων και θαλάσσιων περιοχών, σύμφωνα με το εθνικό και το διεθνές δίκαιο και με βάση τις βέλτιστες διαθέσιμες επιστημονικές πληροφορίες
14.6	Μέχρι το 2020, απαγόρευση ορισμένων μορφών επιδοτήσεων για την αλιεία που συμβάλλουν στην πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα και την υπεραλίευση, εξάλειψη των επιδοτήσεων που συμβάλλουν στην παράνομη, λαθραία και άναρχη αλιεία και αποχή από την εισαγωγή νέων τύπων επιδοτήσεων, αναγνωρίζοντας ότι η κατάλληλη και αποτελεσματική ειδική και διαφοροποιημένη μεταχείριση για τις αναπτυσσόμενες και τις ελάχιστα ανεπτυγμένες χώρες πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των διαπραγματεύσεων για τις αλιευτικές επιδοτήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου
14.7	Μέχρι το 2030, αύξηση των οικονομικών οφελών για τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη και τις ελάχιστα ανεπτυγμένες χώρες από την βιώσιμη χρήση των θαλάσσιων πόρων, μεταξύ άλλων μέσω της βιώσιμης διαχείρισης της αλιείας, της υδατοκαλλιέργειας και του τουρισμού
14.α	Αύξηση της επιστημονικής γνώσης, ανάπτυξη των ερευνητικών ικανοτήτων και μεταφορά θαλάσσιας τεχνολογίας, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια και τις κατευθυντήριες γραμμές της Διακυβερνητικής Ωκεανογραφικής Επιτροπής για τη μεταφορά της θαλάσσιας τεχνολογίας, με σκοπό τη βελτίωση της κατάστασης των ωκεανών και ενίσχυση της συμβολής της θαλάσσιας βιοποικιλότητας για την ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών, ιδίως των μικρών νησιωτικών αναπτυσσόμενων κρατών και των ελάχιστα ανεπτυγμένων χωρών
14.β	Παροχή πρόσβασης στους παράκτιους αλιείς μικρής κλίμακας στους θαλάσσιους πόρους και τις αγορές
14.γ	Ενίσχυση της διατήρησης και της βιώσιμης χρήσης των ωκεανών και των πόρων τους εφαρμόζοντας το διεθνές δίκαιο, όπως αντανάκλαται από την UNCLOS, η οποία παρέχει το νομικό πλαίσιο για τη διατήρηση και βιώσιμη χρήση των ωκεανών και των πόρων τους, όπως υπενθυμίζεται στην §158 του «Το μέλλον που θέλουμε»

Βασικά ερωτήματα για το στόχο και τους υποστόχους είναι ποιοι είναι οι κατάλληλοι δείκτες που θα δίνουν αυτά τα χαρακτηριστικά και ποια είναι τα μέσα εφαρμογής για την επίτευξη αυτού του στόχου. Το πιο σημαντικό συμπέρασμα, όμως, που βγαίνει από την εξέταση των υποστόχων είναι η έντονη αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση των δέκα υποστόχων. Στο Διάγραμμα 2²² καταγράφονται οι αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των υποστόχων.

²² Πηγή: Le Blanc, D., Freire, C., Vierros M., *Mapping the linkages between oceans and other Sustainable Development Goals: A preliminary exploration, United Nations, Division for Sustainable Development, Draft, 11/11/2016.*

Διάγραμμα 2: Η αλληλεπίδραση των υποστόχων του Στόχου 14

To target	14.1 Marine pollution	14.2 Management of coastal and marine ecosystems	14.3 Ocean acidification	14.4 Restore fish stocks	14.5 Protect 10 percent of marine areas	14.6 Reform fishery subsidies	14.7 Increase benefits for SIDS and LDCs	14.a Scientific knowledge and technology transfer	14.b Access to resources and market for small fishers	14.c Implement international law
From target										
14.1 Marine pollution	■	→		→	→		→		→	
14.2 Management of coastal and marine ecosystems	→	■			→		→			→
14.3 Ocean acidification		→	■	→			→		→	
14.4 Restore fish stocks		→		■			→		→	→
14.5 Protect 10 percent of marine areas		→		→	■		→		→	
14.6 Reform fishery subsidies				→	→	■	→		→	
14.7 Increase benefits for SIDS and LDCs							■			
14.a Scientific knowledge and technology transfer	→	→	→	→	→	→	→	■	→	
14.b Access to resources and market for small fishers							→		■	
14.c Implement international law	→	→	→	→	→	→	→	→	→	■

Τα βέλη υποδεικνύουν τους δεσμούς των υποστόχων της πρώτης στήλης με τους άλλους υποστόχους.

Μπλε: Θετική σχέση/δυναμικών συνεργιών

Κόκκινο: αρνητική σύνδεση

Πράσινο: ουδέτερη

Είναι εύκολο να παρατηρήσει κανείς ότι οι υποστόχοι 14.2, 14.4 και 14.7 αυξάνουν τα οφέλη για τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη και για τις ελάχιστα ανεπτυγμένες χώρες. Ενώ, από την άλλη πλευρά, οι υποστόχοι 14.α και 14.γ έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν περισσότερο από τους άλλους υποστόχους.

Ο μεγάλος αριθμός αλληλεπιδράσεων μεταξύ των διαφόρων Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης και των υποστόχων τους είναι από μόνα τους ένα κρίσιμο στοιχείο για την επίτευξη της βιωσιμότητας. Ο Στόχος 14 συνδέεται, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, με 97 από τους 169 υποστόχους. Ο Πίνακας 4 περιέχει τους γενικούς στόχους με τους οποίους συνδέεται ο Στόχος 14 με μια γρήγορη ματιά:

Πίνακας 4: Σχέση του Στόχου 14 με τους υπόλοιπους

Στόχος 2: Εξάλειψη της πείνας	Διαχείριση με βάση την επιστήμη της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας
Στόχος 7: Φθηνή και καθαρή ενέργεια	Χωροθέτηση των υπεράκτιων εγκαταστάσεων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ)
Στόχος 8: Αξιοπρεπή εργασία και οικονομική ανάπτυξη	Εκσυγχρονισμός των βιομηχανιών στην ξηρά που είναι εξαρτώμενες από τον ωκεανό (μεταποίηση ιχθύων, τουρισμός)
Στόχος 9: Βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές	Βελτίωση της απόδοσης της ναυτιλίας, του σχεδιασμού των λιμανιών, της ενέργειας και της διαχείρισης των αποβλήτων των εγκαταστάσεων, της προώθησης των θαλάσσιων βιοτεχνολογιών
Στόχος 11: Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες	Βελτίωση του πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού στις παράκτιες περιοχές, ενσωμάτωση του φυσικού περιβάλλοντος στην διαχείριση των πλημμυρών, τον έλεγχο της διάβρωσης
Στόχος 13: Δράση για την κλιματική αλλαγή	Όξινη των ωκεανών, άνοδος της στάθμης της θάλασσας, άνοδος της θερμοκρασίας των ωκεανών, νεκρές ζώνες
Στόχος 15: Η ζωή στη γη	Θαλάσσια είδη και προστασία του οικοσυστήματος

Ωστόσο σε βαθύτερη ανάγνωση των υποστόχων εντοπίζεται μεγαλύτερη και πιο συγκεκριμένη σχέση του Στόχου 14 με τους υπόλοιπους Στόχους.

Ένα ενδεικτικό παράδειγμα είναι ο υποστόχος 14.2, ο οποίος στοχεύει στην βιώσιμη διαχείριση και προστασία των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων για να αποφευχθούν σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις, μεταξύ άλλων με την ενίσχυση της ανθεκτικότητας τους και αναλαμβάνοντας δράση για την αποκατάστασή τους,

προκειμένου να επιτευχθούν υγιείς και παραγωγικοί ωκεανοί, και συνδέεται με 9 Στόχους.

Οι προσπάθειες για την αύξηση της επισιτιστικής ασφάλειας σε παγκόσμιο επίπεδο είναι πιθανό να απαιτήσουν αύξηση της ποσότητας τροφής που λαμβάνεται από τον ωκεανό, θέτοντας περαιτέρω πίεση τόσο στους θαλάσσιους πόρους όσα και στα οικοσυστήματα. Έτσι, η σχέση μεταξύ του υποστόχου 14.2, του Στόχου 1 και του Στόχου 2 πιθανότατα θα περιλαμβάνει συμβιβασμούς. Ο μετριασμός της αλλαγής του κλίματος (Στόχος 13) θα μειώσει την όξινη των ωκεανών, ενώ η καθαρή ενέργεια (Στόχος 7) είναι επίσης ένα συστατικό μιας Γαλάζιας Οικονομίας, η οποία μπορεί να βοηθήσει τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη (Small Island Developing States – SIDS) και τις ελάχιστα ανεπτυγμένες χώρες (EAX) να μειώσουν την εξάρτησή τους από τα ορυκτά καύσιμα και να επωφεληθούν από τους θαλάσσιους πόρων, βοηθώντας έτσι και την επίτευξη του υποστόχου 14.7. Ο υποστόχος 14.2 συνδέεται ακόμη με τους Στόχους 4, 9, 11, 15 και 16.

1.3 Η Υψηλού Επιπέδου Διάσκεψη του ΟΗΕ για τον Στόχο 14

Στην Υψηλού Επιπέδου Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τη στήριξη της εφαρμογής του Στόχου 14 (εικόνα 3) - η Διάσκεψη για τον Ωκεανό - που πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2017 στην

Εικόνα 3: Η Υψηλού Επιπέδου Διάσκεψη ΟΗΕ

έδρα του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη²³, έγιναν περίπου 1.400 εθελοντικές δεσμεύσεις για συγκεκριμένες ενέργειες για την προώθηση της εφαρμογής του Στόχου 14 από το σύστημα των Ηνωμένων Εθνών, κυβερνήσεις, οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών, τον ακαδημαϊκό κόσμο, την επιστημονική κοινότητα αλλά και τον ιδιωτικό τομέα. Οι δεσμεύσεις αυτές, μαζί με το τελικό κείμενο του συνεδρίου «Ο ωκεανός μας, το μέλλον μας: πρόσκληση για δράση»²⁴, σηματοδοτούν παγκόσμια πρόοδο στην πορεία προς την βιώσιμη διαχείριση και διατήρηση των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων. Κάθε μία από τις εθελοντικές δεσμεύσεις της

²³ UN Doc.: A/RES/70/226, *United Nations Conference to Support the Implementation of Sustainable Development Goal 14: Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development*, 12/02/2016, διαθέσιμες όλες οι πληροφορίες γύρω από την Διάσκεψη στο: <https://oceanconference.un.org/>.

²⁴ UN Doc.: A/RES/71/312, *Our ocean, our future: call for action*, 14/07/2017.

Διάσκεψης για τον Ωκεανό καλύπτει έναν ή περισσότερους από τους υποστόχους του Στόχου 14, οι οποίοι, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, συνδέονται θετικά και με άλλους Στόχους.

Για την παρακολούθηση της εφαρμογής αυτών των εθελοντικών δεσμεύσεων, για να καταλυθούν και να δημιουργηθούν νέες εθελοντικές δεσμεύσεις και για τη διευκόλυνση της συνεργασίας και της δικτύωσης μεταξύ των διαφόρων φορέων για τη στήριξη του Στόχου 14, τα Ηνωμένα Έθνη δρομολογούν εννέα θεματικές πολυμερείς κοινοτικές δράσεις στον τομέα των ωκεανών. Κάθε κοινότητα θα συντονίζεται από δύο σημεία επαφής, που θα συνεργαστούν με τον Ειδικό Απεσταλμένο του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών για τους Ωκεανούς και το Τμήμα Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων του ΟΗΕ.

Οι Κοινότητες Δράσης Ωκεανών είναι²⁵: 1) για τα Μαγγρόβια, 2) για τους κοραλλιογενείς υφάλους, 3) για την όξινση του ωκεανού, 4) για τη διαχείριση θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων, 5) για την βιώσιμη αλιεία, 6) για τη θαλάσσια ρύπανση, 7) για την βιώσιμη Γαλάζια Οικονομία, 8) για την επιστημονική γνώση, ανάπτυξη ερευνητικής ικανότητας και μεταφορά τεχνολογίας της θάλασσας και 9) για την εφαρμογή του διεθνούς δικαίου όπως αντικατοπτρίζεται στη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας.

Τα ενδιαφερόμενα μέρη που έχουν δεσμευτεί εθελοντικά, θα ανταλλάσσουν ανά τακτά χρονικά διαστήματα τις προόδους των δεσμεύσεών τους, υποβάλλοντας μια ενημέρωση μέσω των σελίδων των ειδικών κοινοτήτων δράσης για τους ωκεανούς²⁶.

²⁵ Διαθέσιμες αναλυτικά στο: <https://oceanconference.un.org/coa>.

²⁶ Η πρώτη συνάντηση πραγματοποιήθηκε μέσω διαδικτυακού σεμιναρίου (webinar) στις 27/11/2017.

Κεφάλαιο 2: Από την Πράσινη Οικονομία στη Γαλάζια Οικονομία

Δύο από τα βασικά θέματα στα οποία αφορούσε η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Ρίο + 20), που πραγματοποιήθηκε στο Ρίο ντε Τζανέιρο τον Ιούνιο του 2012²⁷, ήταν: α) η περαιτέρω ανάπτυξη και ολοκλήρωση του θεσμικού πλαισίου για τη βιώσιμη ανάπτυξη και β) η προαγωγή της Πράσινης Οικονομίας²⁸. Το αποτέλεσμα της Διάσκεψης επιβεβαίωσε, εκ νέου, την εξάλειψη της φτώχειας ως βασικής πρόκλησης και επικεντρώθηκε στην Πράσινη Οικονομία ως εργαλείο για την επίτευξη τόσο της εξάλειψης της φτώχειας, όσο και της βιώσιμης ανάπτυξης.

Επομένως, η Πράσινη Οικονομία θεωρήθηκε ως η οικονομία που «πρέπει να συμβάλει στην εξάλειψη της φτώχειας, καθώς και στη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, στην ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης, στη βελτίωση της ανθρώπινης ευημερίας και στη δημιουργία νέων ευκαιριών για απασχόληση και αξιοπρεπής εργασία για όλους, διατηρώντας παράλληλα την υγιή λειτουργία των οικοσυστημάτων της γης»²⁹.

Πολλοί άλλοι ορισμοί της Πράσινης Οικονομίας εμφανίστηκαν πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το Ρίο + 20. Ωστόσο, είναι ευκολότερο να δει κανείς πώς μπορεί να εφαρμοστεί, παρά να βρεθεί ένας ορισμός που είναι αποδεκτός από όλους.

Παράδειγμα πρωτοβουλίας Πράσινης Οικονομίας αποτελεί ένα «πράσινο κτίριο», μέσω της υιοθέτησης μέτρων ενεργειακής απόδοσης. Εκτός από τα πράσινα κτίρια, άλλοι βασικοί τομείς σε μια Πράσινη Οικονομία είναι η ανανεώσιμη ενέργεια, οι καθαρές μεταφορές, η διαχείριση των υδάτων, η διαχείριση των αποβλήτων και η διαχείριση των φυσικών πόρων.

Κατά τη διάρκεια της προπαρασκευαστικής διαδικασίας του Ρίο + 20, παράκτια κράτη, με πρωτεργάτες τα SIDS του Ειρηνικού³⁰, εξέφρασαν την ανησυχία τους για

²⁷ UN Doc. A/RES/66/288, *The future we want*, 11/09/2012.

²⁸ Τσάλτας Γρ., *Περιβάλλον – Διεθνής Προστασία – Πολιτική – Δίκαιο – Θεσμοί*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2017, σελ. 100-104.

²⁹ UN Doc. A/RES/66/288, *The future we want*, 11/09/2012.

³⁰ Silver J (et al), *Blue Economy and Competing Discourses in International Oceans Governance*, *Journal of Environment & Development*, Vol. 24(2), 2015, p. 135-160.

την εστίαση και την εφαρμογή της Πράσινης Οικονομίας σε αυτά, ενώ ταυτόχρονα προέβαλαν την ανάγκη υιοθέτησης της προσέγγισης της Γαλάζιας Οικονομίας³¹.

Έκτοτε υπήρξε αυξανόμενη επικέντρωση στην αξία των ωκεανών και των θαλασσών, η αξιοποίηση και προστασία των οποίων απαιτεί μεγαλύτερη προσοχή και συντονισμένη δράση. Αυτό αντανακλάται σε διάφορες πρωτοβουλίες, μεταξύ των οποίων είναι:

α) Η συνάντηση της ομάδας εμπειρογνομώνων του Τμήματος Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Department of Economic and Social Affairs - UNDESA)³² για τους ωκεανούς, τις θάλασσες και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Το Τμήμα αυτό υπάγεται στη Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών και είναι υπεύθυνο για την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων και τη συνέχεια που δίνεται σε σημαντικές διασκέψεις κορυφής και διασκέψεις των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και για την παροχή υπηρεσιών προς το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών και τη Δεύτερη και Τρίτη Επιτροπή της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών.

β) Το έργο της Παγκόσμιας Επιτροπής Ωκεανών. Η Παγκόσμια Επιτροπή Ωκεανών (Global Ocean Commission) είναι μια διεθνής πρωτοβουλία που υλοποιήθηκε μεταξύ 2013-2016, με σκοπό την ευαισθητοποίηση και προώθηση δράσεων για την αντιμετώπιση της υποβάθμισης των ωκεανών και την πλήρη αποκατάσταση της υγείας και της παραγωγικότητάς τους. Αποτέλεσμα του έργου της Επιτροπής είναι η κύρια έκθεση και συστάσεις της, «*Από την ύφεση στην ανάκαμψη: Ένα πακέτο διάσωσης για τους ωκεανούς*»³³ του 2014 και η έκθεση παρακολούθησης «*Το μέλλον των ωκεανών μας: Επόμενα βήματα και προτεραιότητες*»³⁴ του 2016.

³¹ UNDESA, *Blue Economy Concept Paper*, 15/01/2014, διαθέσιμο στο: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2978BEconcept.pdf>.

³² Βλ. περισσότερα στο: <https://www.un.org/development/desa/en/>.

³³ Global Ocean Commission, *From Decline to Recovery – A Rescue Package for the Global Ocean*, Report June 2014.

³⁴ Global Ocean Commission, *The Future of Our Oceans: Next steps and priorities*, Report February 2016.

γ) Το έργο της Παγκόσμιας Εταιρικής Σχέσης για τους Ωκεανούς³⁵. Η Παγκόσμια Εταιρική Σχέση για τους Ωκεανούς (Global Partnership for Oceans) ξεκίνησε με τη στήριξη της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank) το 2012 ως μια νέα προσέγγιση για την αποκατάσταση της υγείας των ωκεανών, η οποία αριθμεί πάνω από 140 μέλη. Επιδίωξή της είναι η κινητοποίηση χρηματοδότησης και γνώσης για την εφαρμογή λύσεων προς όφελος των κοινοτήτων, των χωρών και της παγκόσμιας ευημερίας. Μεταξύ των αποτελεσμάτων της Εταιρικής Σχέσης περιλαμβάνεται η έκθεση «Απαραίτητος Ωκεανός: Ευθυγραμμίζοντας την ωκεάνια υγεία με την ανθρώπινη ευημερία»³⁶, με συστάσεις για την ιεράρχηση προτεραιοτήτων και την υλοποίηση βιώσιμων επενδύσεων στους ωκεανούς.

δ) Η προβολή των ωκεανών και των θαλασσών στην πενταετή Ατζέντα δράσεων του ΟΗΕ.³⁷ Η πενταετής ατζέντα δράσεων του ΟΗΕ αφορούσε στην περίοδο 2012-2016 και εκεί περιγράφονται μέτρα και δράσεις που πρέπει να εφαρμοστούν, ώστε να διασφαλιστεί η αξιοποίηση των ευκαιριών που θα συμβάλλουν σε ένα καλύτερο μέλλον για τις επόμενες γενιές. Στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης προτείνεται η υποστήριξη των παγκόσμιων, περιφερειακών και εθνικών στρατηγικών για την αντιμετώπιση προβλημάτων/εμποδίων αναφορικά με την προστασία και βιωσιμότητα (μεταξύ άλλων) των ωκεανών.

Οι αναπτυσσόμενες παράκτιες και νησιωτικές χώρες παρέμειναν στην πρώτη γραμμή της υπεράσπισης της Γαλάζιας Οικονομίας, αναγνωρίζοντας ότι οι ωκεανοί και οι θάλασσες πρέπει να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στο μέλλον της ανθρωπότητας³⁸ και ότι η Γαλάζια Οικονομία προσφέρει μια προσέγγιση βιώσιμης ανάπτυξης, που ταιριάζει καλύτερα στις περιστάσεις, τους περιορισμούς και τις προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν³⁹. Οι τεχνολογίες αιχμής και οι αυξανόμενες τιμές των βασικών εμπορευμάτων προσφέρουν νέες ευκαιρίες για

³⁵ Blue Ribbon Panel, *Indispensable Ocean: Aligning Ocean Health and Human Well-Being*, Global Partnership for Oceans, World Bank, Washington, DC 2013.

³⁶ Blue Ribbon Panel, *Indispensable Ocean: Aligning Ocean Health and Human Well-Being*, Global Partnership for Oceans, World Bank, Washington, DC 2013

³⁷ Βλ. αναλυτικά στο: <https://www.un.org/sg/en/priorities/index.shtml>.

³⁸ Μπούρτζης Τ., *Η Βιώσιμη Ανάπτυξη ως Συνισταμένη της Παγκόσμιας Θαλάσσιας Διακυβέρνησης*, Νόμος + Φύση, 18/02/2016.

³⁹ UNEP, FAO, IMO, UNDP, IUCN, WorldFish Center, GRID, *GREEN economy in a Blue World*, Arendal 2012.

υποβρύχια εκμετάλλευση, οι ανοικτές θάλασσες αποτελούν την τελευταία παγκόσμια κοινότητα και απαιτείται επειγόντως να δοθεί έμφαση στην ορθή διαχείριση των θαλάσσιων πόρων για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η Γαλάζια Οικονομία είναι ευθυγραμμισμένη με τις επιδιώξεις της πρωτοβουλίας της Πράσινης Οικονομίας του Ρίο +20: «Βελτίωση της ευημερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, με ταυτόχρονη σημαντική μείωση των περιβαλλοντικών κινδύνων και των οικολογικών ελλείψεων» και υιοθετεί τις αρχές χαμηλών εκπομπών άνθρακα, της αποδοτικότητας των πόρων και της κοινωνικής ένταξης, αλλά εδράζεται σε ένα αναπτυσσόμενο παγκόσμιο πλαίσιο και διαμορφώνεται έτσι ώστε να αντικατοπτρίζει τις συνθήκες και τις ανάγκες των χωρών των οποίων το μέλλον εξαρτάται από τους θαλάσσιους πόρους⁴⁰.

2.1 Η ταυτότητα της Γαλάζιας Οικονομίας στην Ευρώπη

Στην Ευρώπη υπολογίζεται ότι η Γαλάζια Οικονομία αντιπροσωπεύει 5,4 εκατ. θέσεις εργασίας και ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) που ανέρχεται σε περίπου 500 δισεκ. ευρώ ετησίως⁴¹. Συνολικά, 75% του εξωτερικού εμπορίου της Ευρώπης και 37% του εμπορίου εντός της ΕΕ διεξάγεται διά θαλάσσης⁴². Μεγάλο ποσοστό αυτής της δραστηριότητας είναι συγκεντρωμένο γύρω από τις ακτές της Ευρώπης. Ωστόσο, υπάρχουν χώρες που αν και δε βρέχονται από θάλασσα διαθέτουν πολύ αξιόλογους παραγωγούς εξοπλισμού πλοίων.

Η σημασία των θαλάσσιων οικονομικών δραστηριοτήτων στην Ευρώπη αναμένεται ότι θα αυξηθεί έως το 2020, με την ΑΠΑ να εκτιμάται ότι θα ανέλθει σε 590 δισεκ. ευρώ και τον αριθμό των εργαζομένων σε 7 εκατ. άτομα⁴³. Σε παγκόσμιο επίπεδο, ο ΟΟΣΑ προβλέπει ότι από το 2030, πολλές βιομηχανίες που βασίζονται στις θάλασσες έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν ιδιαίτερα υψηλές αποδόσεις τόσο

⁴⁰ Pawan P, (et al), *Toward a Blue Economy: A Promise for Sustainable Growth in the Caribbean*, Report No: AUS16344, World Bank Group, September 2016.

⁴¹ Ecorys, *Blue Growth - Scenarios and drivers for Sustainable Growth from the Oceans, Seas and Coasts*, Final Report, 2012.

⁴² COM (2012) 494, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Γαλάζια ανάπτυξη, ευκαιρίες για βιώσιμη ανάπτυξη στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας*, 13/09/2012.

⁴³ SWD(2017) 128, Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της Επιτροπής, *Έκθεση για τη Στρατηγική της Γαλάζιας Ανάπτυξης προς μια περισσότερο βιώσιμη ανάπτυξη και απασχόληση στη Γαλάζια Οικονομία*, 31/03/2017.

όσον αφορά στην προστιθέμενη αξία, όσο και στην απασχόληση. Η παραγωγή της παγκόσμιας οικονομίας των θαλασσών εκτιμάται σήμερα σε 1,3 τρισεκατ. ευρώ, ποσό το οποίο θα μπορούσε να υπερδιπλασιαστεί μέχρι το 2030⁴⁴. Τα δεδομένα αυτά φανερώνουν την ολοένα αυξανόμενη σημασία που διαδραματίζει η Γαλάζια Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνεισφέροντας στην οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας.

Οι τομείς που περιλαμβάνονται στη Γαλάζια Οικονομία είναι αλληλεξαρτώμενοι, καθώς βασίζονται σε κοινές δεξιότητες και μεριζόμενη υποδομή (όπως είναι οι λιμένες και τα δίκτυα διανομής ηλεκτρισμού), εξαρτώνται, δε, από τη βιώσιμη χρήση της θάλασσας από τον άνθρωπο.

Ενδεικτικά αναφέρονται ως τομείς της Γαλάζιας Οικονομίας οι ακόλουθοι στον Πίνακα 5.⁴⁵

Πίνακας 5: Τομείς Γαλάζιας Οικονομίας

1	Αλιεία και Υδατοκαλλιέργειες	6	Εκμετάλλευση Κοιτασμάτων του Θαλάσσιου Βυθού	11	Επισκευή Πλοίων
2	Γαλάζια Βιοτεχνολογία	7	Αφαλάτωση	12	Τουρισμός
3	Εξόρυξη Πετρελαίου και Αερίου	8	Θαλάσσιες Μεταφορές	13	Αιολική Ενέργεια
4	Εξόρυξη Αδρανών Υλικών	9	Λιμάνια	14	Άλλες Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
5	Εξόρυξη Αλατιού	10	Ναυπηγική Δραστηριότητα	15	Δημόσιος Τομέας

Η Γαλάζια Οικονομία καλύπτει δραστηριότητες που σχετίζονται με τις θάλασσες και τους ωκεανούς, είναι όμως δύσκολο να εκτιμηθεί το μέγεθός της για τους εξής βασικούς λόγους: Πρώτον, όλες οι δραστηριότητες που υλοποιούνται στην ακτή δεν

⁴⁴ OECD, *The Ocean Economy in 2030*, OECD Publishing, Paris 2016.

⁴⁵ Cogea, *Study on the establishment of a framework for processing and analyzing maritime economic data in Europe*, draft final report, EC DG MARE, 2017.

σχετίζονται πάντα με τη Γαλάζια Οικονομία. Δεύτερον, όλες οι δραστηριότητες της Γαλάζιας Οικονομίας δεν υλοποιούνται σε παράκτιες περιοχές. Τρίτον, η παραδοσιακή ταξινόμηση βιομηχανιών όπως ο τουρισμός ή η παραγωγή ενέργειας δεν κάνει διάκριση μεταξύ του τι είναι θαλάσσια ή ναυτιλιακή δραστηριότητα και τι δεν είναι και τέταρτον, σε πολλούς ναυτιλιακούς τομείς, όπως η εξερεύνηση πετρελαίου και φυσικού αερίου, το μεγαλύτερο μέρος της απασχόλησης προέρχεται από προμηθευτές εξοπλισμού και άλλες δραστηριότητες και όχι από τον ίδιο τον κλάδο⁴⁶.

Ωστόσο, είναι σαφές ότι η Γαλάζια Οικονομία είναι ένα σημαντικό και στρατηγικό πεδίο για την Ευρωπαϊκή Ένωση με μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης. Για το λόγο αυτό, έχουν γίνει πολλές μελέτες με στόχο την καταγραφή της τρέχουσας έκτασής της και του ρυθμού ανάπτυξης της.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της «Μελέτης σχετικά με τη δημιουργία πλαισίου επεξεργασίας και ανάλυσης ναυτιλιακών οικονομικών δεδομένων στην Ευρώπη»⁴⁷ της COGEA (Consulenti per la gestione aziendale) για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, προκύπτουν τα εξής:

- Το 2014, η Γαλάζια Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση δημιούργησε προστιθέμενη αξία ύψους περίπου 215 δισεκατ. ευρώ και περίπου 5,7 εκατ. θέσεις εργασίας (άμεσα και έμμεσα), με την άμεση απασχόληση να ανέρχεται σε 3,2 εκατ. θέσεις εργασίας.
- Όπως προκύπτει από τα στοιχεία, ο παράκτιος τουρισμός είναι μακράν η μεγαλύτερη οικονομική δραστηριότητα, καθώς αποτελεί σχεδόν το 40% της συνολικής προστιθέμενης αξίας των τομέων της Γαλάζιας Οικονομίας και απασχολεί περισσότερα από 3 εκατ. άτομα, τα οποία αντιπροσωπεύουν το 55% της απασχόλησης. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο τουρισμός δεν αποτελεί ενιαία οικονομική δραστηριότητα, αλλά περιλαμβάνει ένα ευρύ σύνολο δραστηριοτήτων (διαμονή, εστίαση, μεταφορές κ.λπ.).

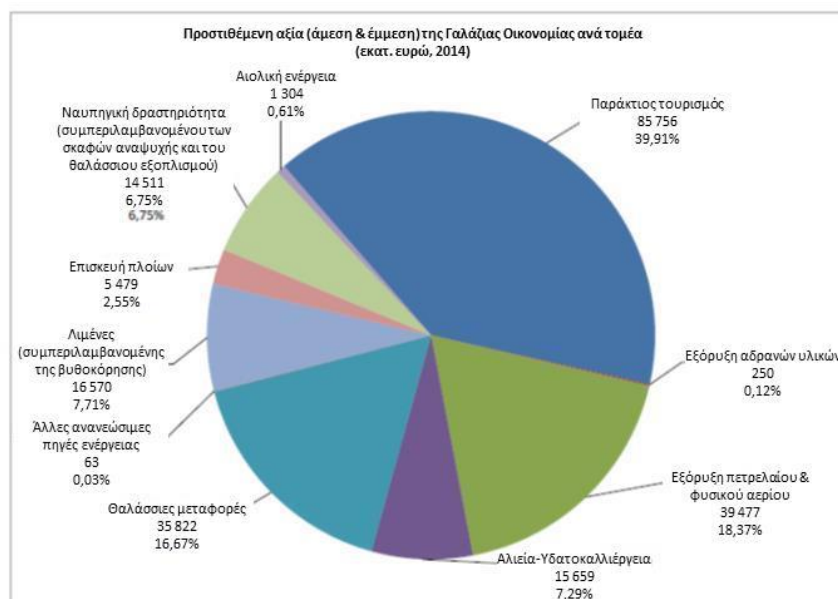
⁴⁶ Cogea, *Study on the establishment of a framework for processing and analyzing maritime economic data in Europe*, draft final report, EC DG MARE, 2017.

⁴⁷ Όπως πάνω.

- Εκτός από τον παράκτιο τουρισμό και άλλες παραδοσιακές δραστηριότητες έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα για την Γαλάζια Οικονομία. Η εξόρυξη πετρελαίου και φυσικού αερίου παράγει περισσότερο από το 18% της συνολικής προστιθέμενης αξίας των κλάδων της Γαλάζιας Οικονομίας, παρά το γεγονός ότι τα ορυκτά καύσιμα χάνουν το μερίδιό τους στην αγορά της Ευρώπης, ως αποτέλεσμα της χαμηλής τιμής του πετρελαίου και των περισσότερο βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων. Σημειώνεται, όμως, ότι ο εν λόγω τομέας απασχολεί μόνο το 1% του συνολικού εργατικού δυναμικού.
- Οι θαλάσσιες μεταφορές είναι μια άλλη παραδοσιακή δραστηριότητα που εξακολουθεί να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, καθώς αποτελεί περίπου το 17% της συνολικής προστιθέμενης αξίας των τομέων της Γαλάζιας Οικονομίας, και το 17% της απασχόλησης.
- Η αλιεία και η υδατοκαλλιέργεια (κλάδος που περιλαμβάνει και τη βιομηχανία μεταποίησης αλιευμάτων) αντιπροσωπεύουν μόλις το 7,3% της συνολικής προστιθέμενης αξίας της Γαλάζιας Οικονομίας, αλλά το μερίδιό τους αυξάνεται στο 10,5% όσον αφορά στην απασχόληση.

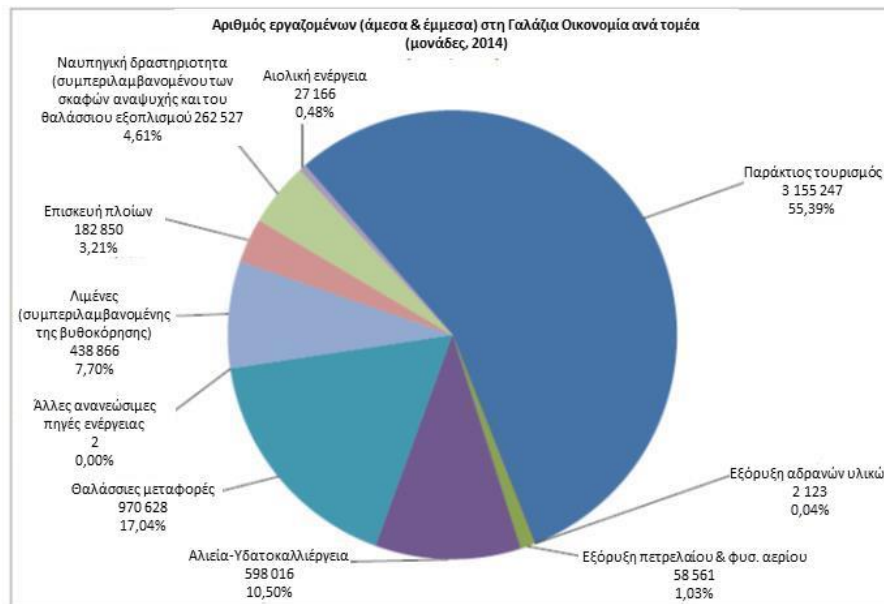
Τα παραπάνω γίνονται πιο κατανοητά με τη βοήθεια των Διαγραμμάτων 3 και 4.

Διάγραμμα 3⁴⁸: Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά τομέα της Γαλάζιας Οικονομίας (εκατομμύρια ευρώ, 2014)

⁴⁸ Πηγή: Cogea, *Study on the establishment of a framework for processing and analyzing maritime economic data in Europe*, draft final report, EC DG MARE, 2017.

Διάγραμμα 4⁴⁹: Απασχολούμενοι (άμεσα και έμμεσα απασχόληση) ανά τομέα της Γαλάζιας Οικονομίας (2014)

⁴⁹ Πηγή: Cogea, *Study on the establishment of a framework for processing and analyzing maritime economic data in Europe*, draft final report, EC DG MARE, 2017.

Κεφάλαιο 3: Η Στρατηγική της Γαλάζιας Ανάπτυξης

3.1 Από την Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική στην Γαλάζια Ανάπτυξη

Οι θάλασσες και οι ωκεανοί της Ευρώπης αποτελούν πλούσια και συχνά υποτιμημένη πηγή καινοτομίας, ανάπτυξης και απασχόλησης. Παρέχουν πολύτιμες υπηρεσίες οικοσυστήματος και πόρους από τους οποίους εξαρτώνται όλες οι θαλάσσιες δραστηριότητες.

Η Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική (ΟΘΠ), από τη δημιουργία της το 2007 με τη Γαλάζια Βίβλο⁵⁰, επεδίωξε να αυξήσει τη βιώσιμη ανάπτυξη της ευρωπαϊκής Γαλάζιας Οικονομίας και να προστατεύσει καλύτερα το θαλάσσιο περιβάλλον μέσω της διευκόλυνσης της συνεργασίας όλων των ενδιαφερόμενων μερών στον τομέα της θάλασσας, τόσο διατομεακά όσο και διασυνοριακά.

Η ΟΘΠ της ΕΕ είναι μια ολιστική προσέγγιση όλων των πολιτικών που αφορούν τη θάλασσα. Βάσει της ιδέας ότι η Ένωση, συντονίζοντας τις πολιτικές της, μπορεί να αποκομίσει περισσότερα οφέλη από τις θάλασσες και τους ωκεανούς με μικρότερο αντίκτυπο στο περιβάλλον, η ΟΘΠ καλύπτει διάφορους τομείς όπως η αλιεία και η υδατοκαλλιέργεια, η ναυτιλία και οι θαλάσσιοι λιμένες, το θαλάσσιο περιβάλλον, η θαλάσσια έρευνα, η υπεράκτια παραγωγή ενέργειας, η ναυπηγική βιομηχανία και οι κλάδοι της βιομηχανίας που σχετίζονται με τη θάλασσα, η θαλάσσια επιτήρηση, ο θαλάσσιος και ο παράκτιος τουρισμός, η απασχόληση στους τομείς της ναυτιλίας, η ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών, καθώς και οι εξωτερικές σχέσεις στις θαλάσσιες υποθέσεις.

Η ΟΘΠ έχει ως στόχο τη δημιουργία ενός πλαισίου που θα διευκολύνει την ανάπτυξη ποικίλων και μερικές φορές αντικρουόμενων δραστηριοτήτων που βασίζονται στη θάλασσα, με σκοπό τη μεγιστοποίηση της βιώσιμης χρήσης των ωκεανών και των θαλασσών και ανάπτυξης των θαλάσσιων περιφερειών και παράκτιων περιοχών.

⁵⁰ COM (2007) 575, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Μια Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση*, 10/10/2007.

Εξίσου σημαντική είναι και η δόμηση μιας βάσης γνώσεων και καινοτομίας για τη θαλάσσια πολιτική, μέσω μιας ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής στρατηγικής για τη θαλάσσια και τη ναυτιλιακή έρευνα, κοινών διατομεακών προτροπών εντός του 7ου προγράμματος-πλαisiού⁵¹ δραστηριοτήτων έρευνας, για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τις θαλάσσιες υποθέσεις, της υποστήριξης της έρευνας για την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της στις ναυτιλιακές δραστηριότητες, το θαλάσσιο περιβάλλον, στις παράκτιες ζώνες και στα νησιά, μιας ευρωπαϊκής εταιρικής σχέσης για τη θαλάσσια επιστήμη με στόχο τη θέσπιση ενός διαλόγου μεταξύ της επιστημονικής κοινότητας, της βιομηχανίας και των φορέων χάραξης πολιτικής.

Επίσης η βελτίωση της ποιότητας ζωής στις παράκτιες περιοχές είναι υψηλή προτεραιότητα και προωθείται μέσω της ενθάρρυνσης του παράκτιου και του θαλάσσιου τουρισμού, της προετοιμασίας μιας βάσης δεδομένων που αφορά την ευρωπαϊκή χρηματοδότηση για τα θαλάσσια προγράμματα και τις παράκτιες περιφέρειες, της δημιουργίας μιας Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για Πρόληψη Καταστροφών, της ανάπτυξης του θαλάσσιου δυναμικού των ιδιαίτερα απομακρυσμένων περιφερειών και νησιών της ΕΕ.

Ένας ακόμα στρατηγικής σημασίας στόχος της ΟΘΠ είναι και η ενίσχυση του ηγετικού ρόλου της ΕΕ στον διεθνή θαλάσσιο τομέα, μέσω της συνεργασίας στις θαλάσσιες υποθέσεις στο πλαίσιο της Πολιτικής για τη Διεύρυνση και της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας καθώς και στο πλαίσιο της Βόρειας Διάστασης, με σκοπό την κάλυψη θεμάτων θαλάσσιας πολιτικής και διαχείρισης κοινών θαλασσών, της προώθησης της Θαλάσσιας Πολιτικής της ΕΕ μέσα από διαρθρωμένο διάλογο με τους βασικούς εταίρους.

Τέλος, η ΟΘΠ επιδιώκει τη βελτίωση της προβολής της θαλάσσιας Ευρώπης, μέσω της δρομολόγησης του Ευρωπαϊκού Άτλαντα των Θαλασσών, ως μέσου ανάδειξης της κοινής ευρωπαϊκής κληρονομιάς στη θάλασσα, του ετήσιου εορτασμού της Ευρωπαϊκής Ημέρας για τη Θάλασσα, στις 20 Μαΐου κάθε χρόνο.

⁵¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή Γενικής Διεύθυνσης Έρευνας, *Το Έβδομο Πρόγραμμα (7^ο ΠΠ) Φέρνοντας την ευρωπαϊκή έρευνα στο προσκήνιο*, Βέλγιο 2007.

Ωστόσο, το οικονομικό κλίμα έχει μεταβληθεί ριζικά. Στο πλαίσιο της στρατηγικής με τίτλο «Ευρώπη 2020»⁵², η ΕΕ επιδιώκει να επαναφέρει την ευρωπαϊκή οικονομία στον ορθό δρόμο, ώστε να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας και να τονωθεί η ανταγωνιστικότητα και η κοινωνική συνοχή. Το δυναμικό ανάπτυξης στη Γαλάζια Οικονομία αποτελεί ευκαιρία, την οποία η Ευρώπη, ως ήπειρος που βρέχεται από θάλασσα, πρέπει να εκμεταλλευτεί και να την αξιοποιήσει δίνοντας ένα επιπλέον αναπτυξιακό εργαλείο στην υφιστάμενη Ευρώπη.

Από το 2009, η ΕΕ ξεκίνησε καίριες πρωτοβουλίες σε όλους τους τομείς πολιτικής που συνδέονται με τη θάλασσα, ώστε να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης. Αποφεύγοντας την επικάλυψη όσον αφορά τις δαπάνες και τις προσπάθειες που καταβάλλονται και ενθαρρύνοντας τη βιώσιμη ανάπτυξη των θαλάσσιων δραστηριοτήτων, η ΟΘΠ πρόσφερε πραγματικά οφέλη στους τομείς της ευρωπαϊκής οικονομίας και της θάλασσας στα Κράτη Μέλη.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την ανακοίνωση σχετικά με τις ευκαιρίες για βιώσιμη ανάπτυξη στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας⁵³, έδωσε νέα ώθηση στην ΟΘΠ της Επιτροπής και κήρυξε την έναρξη μιας διαδικασίας με την οποία η Γαλάζια Οικονομία θα εδραιωθεί στην ατζέντα των Κρατών Μελών, των περιφερειών, των επιχειρήσεων και της Κοινωνίας των Πολιτών.

Η Γαλάζια Ανάπτυξη⁵⁴ είναι η μακροπρόθεσμη στρατηγική για τη στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης του θαλάσσιου και ναυτιλιακού τομέα. Η στρατηγική αναγνωρίζει ότι οι θάλασσες και οι ωκεανοί είναι μοχλοί της ευρωπαϊκής οικονομίας με μεγάλο δυναμικό για καινοτομία και ανάπτυξη. Στόχος της στρατηγικής για τη Γαλάζια Ανάπτυξη είναι η προώθηση της έξυπνης, βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης και των ευκαιριών απασχόλησης στην ευρωπαϊκή ναυτιλιακή – Γαλάζια Οικονομία.

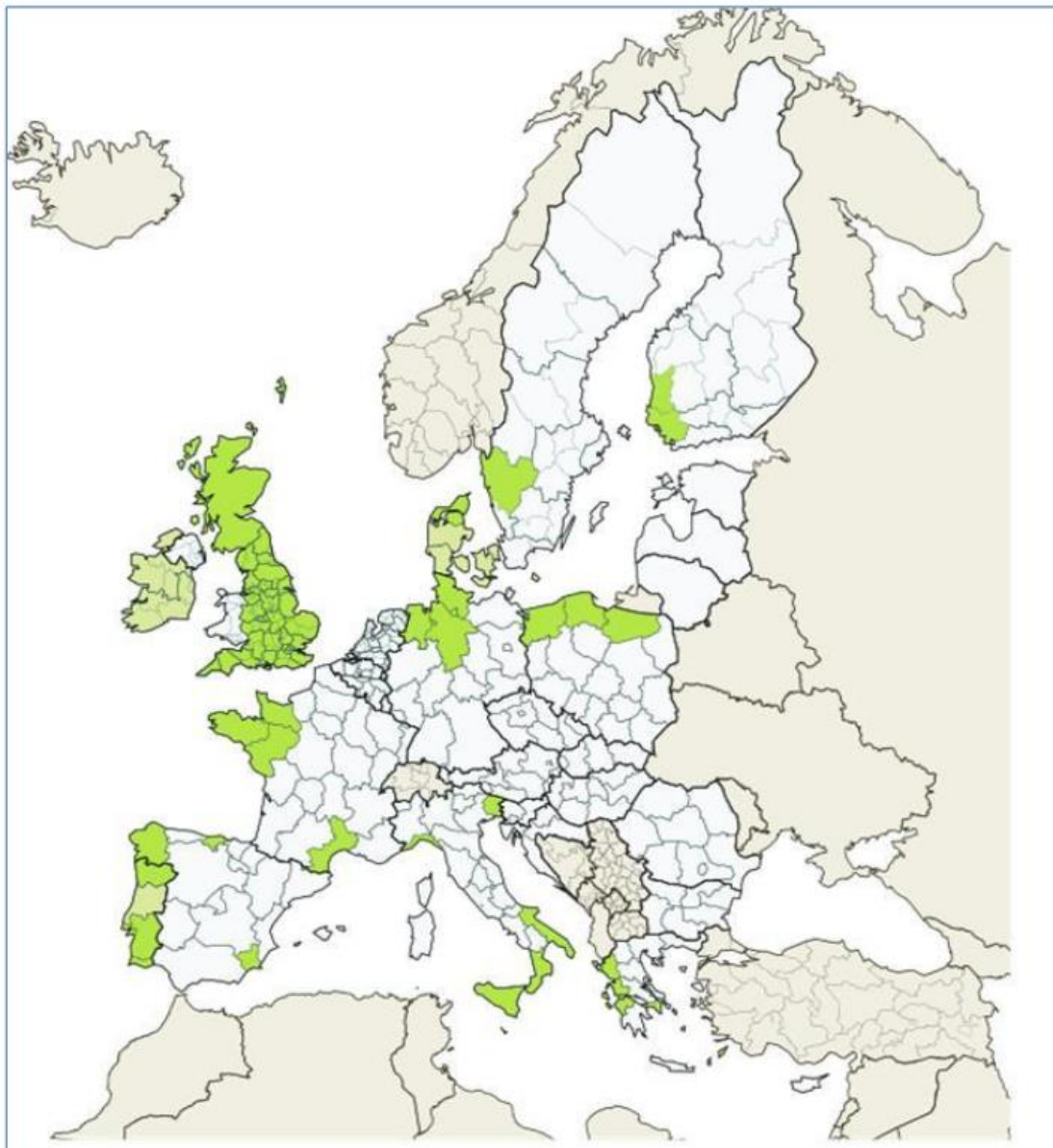
⁵² COM (2010) 2020, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *ΕΥΡΩΠΗ 2020 – Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*, 03/03/2010.

⁵³ COM (2012) 494, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Γαλάζια ανάπτυξη, ευκαιρίες για βιώσιμη ανάπτυξη στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας*, 13/09/2012.

⁵⁴ Βλέπε επίσημη ιστοσελίδα: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/blue_growth_el

Η Γαλάζια Ανάπτυξη έχει αναγνωρισθεί ως μία βασική προτεραιότητα της ΕΕ, κάτι που υποδηλώνεται και από την υιοθέτηση αυτής από 50 περιφέρειες (Χάρτης 1). Αξιοσημείωτο, δε, είναι το γεγονός ότι η Γαλάζια Ανάπτυξη δεν αναφέρεται απαραίτητα ως ένας άξονας προτεραιότητας, αλλά μπορεί να θεωρηθεί ως κομμάτι αυτού, που περικλείει τομείς ενέργειας, μεταφοράς, τουρισμού, υποδομών και άλλων.

Χάρτης 1: Οι περιφέρειες της ΕΕ που έχουν υιοθετήσει τη Γαλάζια Ανάπτυξη ως βασική προτεραιότητα⁵⁵

Επιπλέον, μέσω αυτής, θα υπάρξει αναγνώριση της Γαλάζιας Οικονομίας προκειμένου να ενισχυθεί η έρευνα για τη γνώση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, η

⁵⁵ Πηγή: Smart Specialisation Platform: <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu>.

θαλάσσια εκπαίδευση, η αποδοτική συνεργασία για τη θαλάσσια επιτήρηση, η βελτίωση του σχεδιασμού του θαλάσσιου χώρου και η εφαρμογή του θαλάσσιου οδηγού – πλαισίου της θαλάσσιας στρατηγικής⁵⁶.

3.2 Οι Συνιστώσες της Γαλάζιας Ανάπτυξης

Το 2011 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε Ανακοίνωση για τη Γαλάζια Ανάπτυξη⁵⁷, στην οποία αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο οι ακτές, οι θάλασσες και οι ωκεανοί μπορούν να αποτελέσουν κύρια πηγή νέων θέσεων εργασίας και μεγέθυνσης, συμβάλλοντας στη στρατηγική «Ευρώπη 2020»⁵⁸ και βελτιώνοντας τον τρόπο με τον οποίο αντλούμε τους πόρους του Πλανήτη. Στην εν λόγω Ανακοίνωση, επισημαίνονται ειδικότερα αναδυόμενοι βιομηχανικοί κλάδοι, οι οποίοι χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής (α. γαλάζια ενέργεια, β. υδατοκαλλιέργεια, γ. θαλάσσιος, παράκτιος τουρισμός και τουρισμός με κρουαζιερόπλοια, δ. θαλάσσιοι ορυκτοί πόροι, ε. γαλάζια βιοτεχνολογία) και θα αναλυθούν παρακάτω⁵⁹.

Στην ίδια Ανακοίνωση, αναφέρεται ότι η ανάπτυξη στο πλαίσιο της Γαλάζιας Οικονομίας⁶⁰ προσφέρει νέους και καινοτόμους τρόπους που θα συμβάλουν, ώστε η ΕΕ να εξέλθει από τη σημερινή οικονομική κρίση. Η Γαλάζια Ανάπτυξη αντιπροσωπεύει τη θαλάσσια διάσταση της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και μπορεί να συμβάλει στη διεθνή ανταγωνιστικότητα της ΕΕ, στην αποδοτικότητα των πόρων, στη δημιουργία θέσεων εργασίας και σε νέους πόρους ανάπτυξης, διατηρώντας παράλληλα τη βιοποικιλότητα και προστατεύοντας το θαλάσσιο περιβάλλον, διασφαλίζοντας έτσι τις υπηρεσίες που προσφέρουν τα υγιή και ανθεκτικά θαλάσσια και παράκτια οικοσυστήματα.

⁵⁶ Cyprus Presidency of the Council of the European Union - Declaration of the European Ministers responsible for the Integrated Maritime Policy and the European Commission, on a Marine and Maritime Agenda for growth and jobs the “*Limassol Declaration*”, 2012.

⁵⁷ COM (2012) 494, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την, *Γαλάζια ανάπτυξη, ευκαιρίες για βιώσιμη ανάπτυξη στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας*, 13/09/2012.

⁵⁸ COM (2010) 2020, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *ΕΥΡΩΠΗ 2020 – Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*, 03/03/2010.

⁵⁹ Βλέπε Υποκεφάλαια 3.2.1 – 3.2.5.

⁶⁰ COM (2012) 494, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την, *Γαλάζια ανάπτυξη, ευκαιρίες για βιώσιμη ανάπτυξη στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας*, 13/09/2012.

Η Στρατηγική για τη Γαλάζια Ανάπτυξη εγκρίθηκε – σε υπουργικό επίπεδο – τον Οκτώβριο του 2012 μέσω της Διακήρυξης της Λεμεσού.⁶¹ Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέφρασε την υποστήριξή του και ακολούθως τον Μάιο του 2014, η Επιτροπή εξέδωσε Ανακοίνωση⁶² σχετικά με την καινοτομία στη Γαλάζια Οικονομία, όπου υπογραμμίζεται η καθοριστική σημασία που έχει η καινοτομία σε όλους τους τομείς της Γαλάζιας Οικονομίας για την αξιοποίηση του αναπτυξιακού δυναμικού και της δημιουργίας απασχόλησης.

Πρόσφατα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε Έγγραφο Εργασίας για τη Στρατηγική της Γαλάζιας Ανάπτυξης⁶³, όπου αναφέρεται ότι η συγκεκριμένη Στρατηγική καλύπτει όλες τις πτυχές που σχετίζονται με τη χρήση των ωκεανών και των θαλασσών και αποτελεί μια καινοτόμο και ολιστική προσέγγιση, η οποία προσφέρει ένα συνεκτικό πλαίσιο πολιτικής, που θα επιτρέψει τη βέλτιστη και βιώσιμη ανάπτυξη όλων των δραστηριοτήτων που συνδέονται με τη θάλασσα.

Οι βασικές συνιστώσες της Γαλάζιας Ανάπτυξης αποτυπώνονται στον Πίνακα 6.

⁶¹ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/docs/body/limassol_en.pdf.

⁶² COM (2014) 254, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Καινοτομία στη Γαλάζια Οικονομία: Αξιοποίηση των θαλασσών μας για την ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας*, 13/05/2014.

⁶³ SWD(2017) 128, Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της Επιτροπής, *Έκθεση για τη Στρατηγική της Γαλάζιας Ανάπτυξης προς μια περισσότερο βιώσιμη ανάπτυξη και απασχόληση στη Γαλάζια Οικονομία*, 31/03/2017.

Πίνακας 6: Συνιστώσες Γαλάζιας Ανάπτυξης

Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική	Γνώσεις για τη Θάλασσα
	Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός
	Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Επιτήρηση
Στρατηγικές για τις Θαλάσσιες Λεκάνες	Αδριατική Θάλασσα & Ιόνιο Πέλαγος
	Αρκτικός Ωκεανός
	Ατλαντικός Ωκεανός
	Βαλτική Θάλασσα
	Εύξεινος Πόντος
	Μεσόγειος Θάλασσα
	Βόρεια Θάλασσα
Στρατηγική για τους Τομείς Προτεραιότητας της Γαλάζιας Οικονομίας	Γαλάζια Ενέργεια
	Υδατοκαλλιέργεια
	Θαλάσσιος, Παράκτιος Τουρισμός και Τουρισμός με Κρουαζιερόπλοια
	Θαλάσσιοι Ορυκτοί Πόροι
	Γαλάζια Βιοτεχνολογία

Οι ανωτέρω πέντε τομείς προτεραιότητας (εικόνα 4)⁶⁴ μπορούν να οδηγήσουν σε βιώσιμη ανάπτυξη και σε θέσεις εργασίας στο πλαίσιο της Γαλάζιας Οικονομίας και να επωφεληθούν από μια πολιτική με σαφείς στόχους, που θα επέτρεπε στον ιδιωτικό τομέα να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στο να βοηθήσει τη Γαλάζια Οικονομία να αξιοποιήσει το δυναμικό της ως προς τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Εικόνα 4: Οι 5 τομείς στοχευμένης προσέγγισης

Σε όλους τους τομείς της Γαλάζιας Οικονομίας, η καινοτομία είναι καθοριστικής σημασίας για την αξιοποίηση του αναπτυξιακού δυναμικού και τη δημιουργία απασχόλησης. Η καινοτομία μπορεί, επίσης, να αποφέρει σημαντικά περιβαλλοντικά οφέλη (π.χ. οικολογικές καινοτομίες, που αποσκοπούν στη μείωση των εκπομπών θείου από τα πλοία μέσω εναλλακτικών πηγών καυσίμων, κ.λπ.), ενώ παράλληλα μπορεί να ευνοήσει την επεξεργασία αποδοτικών ως προς το κόστος μέτρων προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος που μπορούν να συμβάλουν στην εφαρμογή της Οδηγίας - Πλαισίου για τη Θαλάσσια Στρατηγική (ΟΠΘΣ)⁶⁵. Η καινοτομία μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της Γαλάζιας Οικονομίας κατά τρόπο που όχι μόνον ευνοεί τη μεγέθυνση και τη δημιουργία απασχόλησης στην ΕΕ, αλλά και εξακολουθεί να εγγυάται τη δημόσια στήριξη στην εμπορική χρήση των θαλάσσιων πόρων, με παράλληλη διασφάλιση της προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος⁶⁶.

Η στρατηγική της Γαλάζιας Ανάπτυξης έχει σχεδιαστεί για να παρέχει στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής σε επίπεδο ΕΕ και θαλάσσιων λεκανών, μια συνολική και συνεκτική προσέγγιση για τις πιθανές μελλοντικές επιλογές πολιτικών

⁶⁴ Πηγή: <http://ec.europa.eu/assets/mare/infographics/>.

⁶⁵ COM (2012) 494, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Γαλάζια ανάπτυξη, ευκαιρίες για βιώσιμη ανάπτυξη στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας*, 13/09/2012.

⁶⁶ COM (2014) 254, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Καινοτομία στη Γαλάζια Οικονομία: Αξιοποίηση των θαλασσών μας για την ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας*, 13/05/2014.

για την υποστήριξη της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης από τους ωκεανούς, τις θάλασσες και τις παράκτιες περιοχές. Ωστόσο, η επίτευξη των δυνατοτήτων που μπορεί να προσφέρει η Γαλάζια Ανάπτυξη στην Ευρώπη απαιτεί συγκεκριμένες δράσεις για την προώθηση της καινοτομίας και την υποστήριξη συγκεκριμένων αναπτυξιακών επιλογών. Ειδικότερα, προκειμένου να γίνει πραγματικότητα η Γαλάζια Ανάπτυξη, υπάρχει ανάγκη κεφαλαιοποίησης των αποτελεσμάτων των υφιστάμενων πρωτοβουλιών και αξιοποίησης των συνεργειών τους.

Όπως αναφέρεται σε σχετικές μελέτες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁶⁷, οι δυνατότητες της Γαλάζιας Ανάπτυξης επηρεάζονται σημαντικά από τις επιδόσεις των υφιστάμενων και αναδυόμενων ναυτιλιακών cluster⁶⁸ που δραστηριοποιούνται σε διάφορους θαλάσσιους τομείς σε όλη την Ευρώπη. Ως εκ τούτου, οι συνεργατικοί σχηματισμοί θεωρούνται σημαντικοί για τη Γαλάζια Ανάπτυξη, δεδομένου ότι η ανάπτυξη θαλάσσιων οικονομικών τομέων (ιδίως εκείνων που βρίσκονται σε στάδιο προ της ανάπτυξης ή ανάπτυξης), εξαρτάται από τη δημιουργία κατάλληλων διασυνδέσεων μεταξύ των τοπικών παραγόντων και την ενίσχυση του αναπτυξιακού δυναμικού.

3.2.1 Γαλάζια Ενέργεια

Οι θάλασσες και οι ωκεανοί, αν διαχειριστούν σωστά, μπορούν να δώσουν μεγάλες ποσότητες ενέργειας. Η γαλάζια ενέργεια καλύπτει όλο το φάσμα από την έρευνα για ενέργεια μέχρι και τον παροπλισμό και αποτελείται από τέσσερις διαφορετικές υπεράκτιες μορφές ενέργειας:

- την *παλιρροιακή ενέργεια*, μέσω φυσικών ή τεχνητών παλιρροιακών κυμάτων,
- την *κυματική ενέργεια*, που δεν είναι και τόσο αναπτυγμένη λόγω έλλειψης τεχνολογικού εξοπλισμού,

⁶⁷ Ecorys, *Blue Growth - Scenarios and drivers for Sustainable Growth from the Oceans, Seas and Coasts*, Final Report, 2012 και Ecorys, *Support activities for the development of maritime clusters in the Mediterranean and Black Sea areas*, EC DG MARE, 2013.

⁶⁸ Χωρική συγκέντρωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων.

- την *ωσμωτική ενέργεια*, που βασίζεται στην ποσότητα της αλατότητας μεταξύ γλυκού και αλμυρού νερού και
- την *ωκεάνια θερμική ενέργεια*, που βασίζεται στα ανώτερα και κατώτερα στρώματα θερμού και ψυχρού νερού

Η ανάπτυξη του συγκεκριμένου τομέα θα συμβάλλει κατά πολύ στη μείωση των αερίων του θερμοκηπίου και στην τόνωση της οικονομίας, μέσω της καινοτομίας και της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας προσφέροντας 10.000 - 27.000 μόνιμες και 14.000 περίπου προσωρινές θέσεις εργασίας έως το 2032⁶⁹.

Οι παραπάνω μορφές υπεράκτιας ενέργειας, σήμερα, βρίσκονται σε πρώιμα στάδια ανάπτυξης λόγω του υψηλού κόστους του τεχνολογικού εξοπλισμού, αλλά και λόγω της αυστηρής νομοθεσίας που επιβάλλει η ΕΕ για την προστασία οικολογικά ευαίσθητων περιοχών.

Αντίθετα, μεγάλη ανάπτυξη φαίνεται να έχει η *αιολική ενέργεια* ανοιχτής θαλάσσης, τόσο με τη δημιουργία παράκτιων αιολικών πάρκων όσο και με την παραγωγή μέσω αυτής ηλεκτρικής ενέργειας. Στον τομέα απασχόλησης αυτό συνεπάγεται ότι ως το 2020 θα προσφερθούν 17.000 θέσεις εργασίας, ενώ ως το 2030 θα αυξηθούν σε 300.000⁷⁰.

Σήμερα, η γαλάζια ενέργεια βρίσκεται σε ένα κρίσιμο στάδιο όσον αφορά στα προβλήματα που δημιουργεί στο περιβάλλον και τα προβλήματα της μετάβασής της από τη δοκιμαστική λειτουργία στην εμπορική χρήση. Όσον αφορά στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, αυτές συνδέονται με το θαλάσσιο περιβάλλον και κυρίως με τη διατάραξη της χλωρίδας και της πανίδας, στη γεωμορφολογία αλλά και στα ποσοστά καθίζησης και διάβρωσης. Για την αντιμετώπιση αυτών απαιτείται περαιτέρω έρευνα για συλλογή πληροφοριών και δεδομένων⁷¹.

⁶⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή Θαλάσσια Πολιτική - Ωκεάνια Ενέργεια, διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/ocean_energy_el.

⁷⁰ COM (2014) 8, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Γαλάζια ενέργεια Απαραίτητα μέτρα για την αξιοποίηση του δυναμικού της θαλάσσιας και της ωκεάνιας ενέργειας της Ευρώπης έως το 2020 και εντεύθεν*, 20/01/2014.

⁷¹ Ehler, P., *Blue growth and ocean governance: how to balance the use and the protection of the seas*, WMU Journal of Maritime Affairs, Vol 15 Issue 2, October 2016, pp: 187-203.

3.2.2 Υδατοκαλλιέργεια

Υδατοκαλλιέργεια είναι η διαδικασία εκτροφής ή καλλιέργειας υδρόβιων οργανισμών με τη χρήση τεχνητών μέσων, με σκοπό την αύξηση της παραγωγής αυτών πέραν της φυσικής ικανότητας του περιβάλλοντος. Σήμερα, αποτελεί έναν ταχύ αναπτυσσόμενο τομέα σε όλο τον κόσμο, καλύπτοντας όχι μόνο την παραγωγή ψαριών αλλά και υδρόβιων φυτών.

Συνολικά, η υδατοκαλλιέργεια καλύπτει το 20% της ιχθυοπαραγωγής προσφέροντας περίπου 85.000 θέσεις εργασίας στις χώρες της ΕΕ⁷². Τα προϊόντα της ευρωπαϊκής υδατοκαλλιέργειας είναι υψηλής ποιότητας, καθώς ο κλάδος τηρεί το πλαίσιο της βιωσιμότητας και τα πρότυπα προστασίας του καταναλωτή. Αυτό είναι και πρέπει να παραμείνει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την υδατοκαλλιέργεια στην ΕΕ. Ωστόσο, σήμερα φαίνεται να παρουσιάζει στασιμότητα.

Το 2013 έλαβαν χώρα πλήθος διαβουλεύσεων, όπου οι ενδιαφερόμενοι φορείς κατέληξαν σε τέσσερις βασικούς τομείς προτεραιότητας για την αξιοποίηση του δυναμικού της υδατοκαλλιέργειας στην ΕΕ⁷³:

- μείωση των διοικητικών επιβαρύνσεων,
- συντονισμένο χωροταξικό σχεδιασμό, για τη βιώσιμη ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας,
- αύξηση της ανταγωνιστικότητας και
- αξιοποίηση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων που προκύπτουν από την υψηλή ποιότητα και τα αυστηρά υγειονομικά και περιβαλλοντικά πρότυπα.

Οι υδατοκαλλιέργειες, όμως, φαίνεται να επηρεάζουν σημαντικά το περιβάλλον. Αρχικά, η υπεραλιεία και οι επιβλαβείς πρακτικές αλιείας οδηγούν σε αρνητικές επιπτώσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον, όπως είναι η διατάραξη των οικοτόπων, αφού το 90% των ωκεανών αποτελούν χώρους υπεραλίευσης και χρήσης εκρηκτικών μέσων ως πρακτικές υδατοκαλλιέργειας. Ακόμη, εκτός από ορισμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, όπως ο εμπλουτισμός των θαλασσών με θρεπτικές

⁷² Ecorys, *Blue Growth - Scenarios and drivers for Sustainable Growth from the Oceans, Seas and Coasts*, Final Report, 2012

⁷³ COM (2013) 229, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τη βιώσιμη ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας στην ΕΕ*, 29/04/2013.

ουσίες και οργανική ύλη, η ρύπανση από επικίνδυνες ουσίες που αντιμετωπίζονται από τη νομοθεσία της ΕΕ και τα μεμονωμένα ιχθυοτροφεία προκαλούν και άλλες πιέσεις όπως είναι η ιζηματογένεση και η φυσική διαταραχή⁷⁴.

Οι προκλήσεις για περαιτέρω ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας στην ΕΕ είναι πολυάριθμες, δηλώνοντας ότι υπάρχει ανάγκη για την αύξηση της παραγωγής και της ανταγωνιστικότητας του κλάδου αυτού. Πολυετή σχέδια για την προώθηση της υδατοκαλλιέργειας εκπονούνται από τα μέλη της ΕΕ, ενώ η Επιτροπή προσπαθεί να διευκολύνει τη συνεργασία, τον συντονισμό και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των χωρών της ΕΕ, μέσω εκπόνησης χαρτών, βάσεων δεδομένων και μελετών για τον εντοπισμό κατάλληλων περιοχών για υδατοκαλλιέργεια, ενίσχυση του ρόλου αυτής στο ΘΧΣ και άλλα⁷⁵.

3.2.3 Παράκτιος και Θαλάσσιος Τουρισμός

Ο τομέας του παράκτιου και θαλάσσιου τουρισμού αποτελεί τη μεγαλύτερη ενιαία θαλάσσια οικονομική δραστηριότητα, γεγονός που οφείλεται τόσο στην ομορφιά και στην ποικιλομορφία των ακτών της Ευρώπης, όσο και στο πλήθος των δραστηριοτήτων που προσφέρονται σε αυτόν. Ο παράκτιος τουρισμός περιλαμβάνει την παραλία έχοντας σαν βάση την αναψυχή και τον τουρισμό, τουριστικές δραστηριότητες που γίνονται στη θάλασσα, καθώς και θαλάσσιες δραστηριότητες. Ο τομέας αυτός, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁷⁶, απασχολεί περίπου 3,2 εκατομμύρια άτομα και παράγει ακαθάριστη προστιθέμενη αξία 183 δισεκ. ευρώ, κάτι που ισοδυναμεί περίπου με το 1/3 της θαλάσσιας οικονομίας.

Ο παράκτιος και θαλάσσιος τουρισμός θεωρείται ένας τομέας με υψηλό δυναμικό ανάπτυξης και απασχόλησης στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη Γαλάζια Ανάπτυξη. Συμβάλλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και στην ανάπτυξη κυρίως απομακρυσμένων περιοχών με μικρή οικονομική δραστηριότητα. Επίσης, θεωρείται ότι μπορεί να προωθήσει την έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς

⁷⁴ Ehler, P., *Blue growth and ocean governance: how to balance the use and the protection of the seas*, WMU Journal of Maritime Affairs, Vol 15 Issue 2, October 2016, pp: 187-203.

⁷⁵ European Commission, *Aquaculture in the EU – Tapping into Blue Growth*, May 2016.

⁷⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Θαλάσσια Πολιτική - Παράκτιος και Θαλάσσιος Τουρισμός, διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/coastal_tourism_el.

αποκλεισμούς ανάπτυξη στην Ευρώπη και σύμφωνα με την Επιτροπή, αναμένεται να αυξηθεί μέχρι το 2020 κατά 2-3%⁷⁷.

Στην Ανακοίνωση που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2014 για «μία ευρωπαϊκή Στρατηγική για την τόνωση της ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας στον παράκτιο και θαλάσσιο τουρισμό», κατέγραψε 14 δράσεις μέσω των οποίων θα ενισχυθούν η βιώσιμη ανάπτυξη και οι παράκτιες περιοχές της Ευρώπης. Οι περισσότερες αφορούσαν την ανάπτυξη δράσεων για την ενίσχυση νέων τουριστικών δραστηριοτήτων, για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, καθώς και για την ανάπτυξη του διαλόγου και της συμμετοχής των πολιτών⁷⁸.

Ωστόσο, ο παράκτιος και θαλάσσιος τουρισμός, όπως γίνεται, προκαλεί έντονες επιπτώσεις στο περιβάλλον και στο θαλάσσιο οικοσύστημα. Ο τουρισμός συμβάλλει στη ρύπανση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων, στην καταστροφή των θαλάσσιων ζωνών στη διάβρωση των ακτών και πολλά ακόμη. Το σύνολο των θαλάσσιων δραστηριοτήτων μπορεί να ασκήσει έντονες πιέσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον⁷⁹.

Για τους παραπάνω λόγους, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσπαθεί, μέσω του παραπάνω στρατηγικού πλαισίου, να δώσει μία λύση στις προκλήσεις του συγκεκριμένου κλάδου εφαρμόζοντας εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές, χρησιμοποιώντας διαθέσιμους πόρους και ανταλλάσσοντας βέλτιστες πρακτικές. Τέλος, κρίνεται σημαντική η ανάπτυξη νέων υποδομών, ο διασυνοριακός συντονισμός για τις θαλάσσιες λεκάνες, που θα συμβάλλει στην ανάπτυξη υψηλής αξίας τουριστικών περιοχών καθώς και η προώθηση διακρατικών και διασυνοριακών συμπράξεων, η ανάπτυξη διαλόγου και συνεργασίας και η

⁷⁷ COM (2014) 86, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Μία ευρωπαϊκή στρατηγική για την τόνωση της ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας στον παράκτιο και θαλάσσιο τουρισμό*, 20/02/2014.

⁷⁸ Όπως πάνω.

⁷⁹ Ehler, P., *Blue growth and ocean governance: how to balance the use and the protection of the seas*, WMU Journal of Maritime Affairs, Vol 15 Issue 2, October 2016, pp: 187-203.

ενσωμάτωση θεμάτων σχετικών με τον παρόντα κλάδο σε υφιστάμενα προγράμματα και πολιτικές⁸⁰.

3.2.4 Εκμετάλλευση Θαλάσσιων Ορυκτών Πόρων

Ο θαλάσσιος βυθός περιέχει πλήθος κοιτασμάτων και ορυκτών, που μέσω της εξόρυξης μπορούν να εξασφαλίσουν ενεργειακό εφοδιασμό και να καλύψουν το κενό της αγοράς που δημιουργείται από την αναστολή λειτουργίας των χερσαίων ορυχείων ή από την αδυναμία της διαδικασίας της ανακύκλωσης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρει ότι πρόκειται για μία αναδυόμενη διαδικασία, που μέχρι το 2020 θα προσφέρει ως και 5% σε παγκόσμιο επίπεδο ορυκτά όπως το κοβάλτιο, ο χαλκός και ο ψευδάργυρος, ποσοστό που έως το 2030 μπορεί να φτάσει και το 10%⁸¹. Αυτό συνεπάγεται και μεγάλη αύξηση στον οικονομικό τομέα αλλά και στον τομέα της απασχόλησης μέσω νέων θέσεων εργασίας⁸².

Η εξόρυξη ως διαδικασία υπήρχε εδώ και δεκαετίες, αλλά πρακτικά η εξερεύνηση του βυθού ήταν πολύ δαπανηρή. Η τεχνολογία για την πραγματοποίηση βαθιών εξορύξεων δεν ήταν αρκετά ώριμη και η τιμή αγοράς των εν λόγω πρώτων υλών δεν ήταν αρκετή για να στηρίξει αυτή τη διαδικασία. Ωστόσο, αυτό φαίνεται να αλλάζει τα τελευταία χρόνια, καθώς οι τιμές της αγοράς των περισσότερων ορυκτών πόρων έχουν αυξηθεί σημαντικά. Αξίζει να σημειωθεί ότι όσο αυξάνεται η ανάγκη για την εκμετάλλευση αυτών των ορυκτών πόρων, τόσο προοδεύει και η τεχνολογία, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται σύγχρονες υποδομές όπως εξειδικευμένα πλοία με υποβρύχιους χειρισμούς⁸³.

Ωστόσο, η συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να επιφέρει αρκετές περιβαλλοντικές ανησυχίες, όπως η διαταραχή των οικοσυστημάτων. Η διαδικασία της εξόρυξης μπορεί να καταστρέψει μοναδικά οικοσυστήματα ή και να

⁸⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Ενημερωτικό Σημείωμα: Ερωτήσεις και απαντήσεις γύρω από την ευρωπαϊκή στρατηγική για τον παράκτιο και θαλάσσιο τουρισμό*, Βρυξέλλες: MEMO/14/120, 20/02/2014.

⁸¹ COM (2012) 494, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Γαλάζια Ανάπτυξη, ευκαιρίες για βιώσιμη ανάπτυξη στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας*, 13/09/2012.

⁸² Ευρωπαϊκή Επιτροπή Θαλάσσια Πολιτική - Εκμετάλλευση κοιτασμάτων του θαλάσσιου βυθού, διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/seabed_mining_el.

⁸³ Ecorys, *Blue Growth - Scenarios and drivers for Sustainable Growth from the Oceans, Seas and Coasts*, Final Report, 2012.

«ενοχλήσει» κάποια από αυτά επιφέροντας αλλαγές στο απόθεμα των ψαριών και στην πρωτογενή παραγωγή. Πιέσεις προς το περιβάλλον μπορεί να υπάρξουν και από μελλοντικές δραστηριότητες σχετικά με τον τομέα της εξόρυξης προκαλώντας σημαντικές απώλειες σε θαλάσσια οικοσυστήματα⁸⁴.

Τέλος, επειδή πρόκειται για έναν τομέα πολλά υποσχόμενο, φαίνεται ότι το επίπεδο των γνώσεων και των πληροφοριών για αυτό να είναι αρκετά χαμηλό. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσπαθεί μέσω ειδικών προγραμμάτων και ερευνών να καλύψει τα κενά στον τομέα της πληροφορίας και να αναδείξει τα οφέλη, τα μειονεκτήματα αλλά και τα πλεονεκτήματα του συγκεκριμένου τομέα⁸⁵.

3.2.5 Γαλάζια Βιοτεχνολογία

Ως γαλάζια βιοτεχνολογία νοείται η διαδικασία μελέτης και εξερεύνησης των θαλάσσιων οργανισμών στο βυθό της θάλασσας, με στόχο τη δημιουργία νέων προϊόντων. Ο τομέας αυτός, αν και δεν είναι ευρέως αναγνωρισμένος, βρίσκεται στα αρχικά στάδια ανάπτυξής του και τα αποτελέσματα αυτού μπορούν να συμβάλλουν σε πολλούς βιομηχανικούς κλάδους, από την υδατοκαλλιέργεια μέχρι τον τομέα της υγείας και από τα καλλυντικά μέχρι τα τρόφιμα. Θεωρείται μία μακροπρόθεσμη διαδικασία που αξιοποιεί το 80% σχεδόν των έμβιων όντων που εκτιμάται ότι βρίσκονται στο θαλάσσιο βυθό⁸⁶.

Η θαλάσσια βιοποικιλότητα μπορεί να οδηγήσει στην παραγωγή νέων φαρμάκων ή ενζύμων, μεγάλης οικονομικής αξίας, ανθεκτικά σε ακραίες συνθήκες, καθώς και σε χρήση θαλάσσιων μικροοργανισμών ως ανεξάντλητη πηγή νέων βιολογικών προϊόντων, συμπεριλαμβανομένης και της παραγωγής βιοενέργειας φιλική προς το περιβάλλον. Μακροπρόθεσμα εκτιμάται ότι η γαλάζια βιοτεχνολογία θα οδηγήσει σε μερική αύξηση στον τομέα της εργασίας. Βραχυπρόθεσμα τώρα, ο συγκεκριμένος τομέας φαίνεται να εξελίσσεται σε ένα τομέα παραγωγής υψηλής ποιότητας προϊόντων, που θα χρησιμοποιούνται στην υγεία, σε καλλυντικά και στα

⁸⁴ Ehler, P., *Blue growth and ocean governance: how to balance the use and the protection of the seas*, WMU Journal of Maritime Affairs, Vol 15 Issue 2, October 2016, pp: 187-203.

⁸⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή Θαλάσσια Πολιτική - Εκμετάλλευση κοιτασμάτων του θαλάσσιου βυθού, διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/seabed_mining_el.

⁸⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκή Επιτροπή Θαλάσσια Πολιτική, Γαλάζια Βιοτεχνολογία, διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/biotechnology_el.

βιομηχανικά υλικά. Έως το 2020, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο συγκεκριμένος τομέας θα έχει αναπτυχθεί και προς την παραγωγή μεταβολιτών και πρωτογενών ενώσεων όπως λιπίδια ζάχαρης, πολυμερή και πρωτεΐνες που θα χρησιμοποιούνται στην παραγωγή τροφίμων, ζωοτροφών και στη χημική βιομηχανία⁸⁷

Για να μπορέσουν να επιτευχθούν τα παραπάνω, πρέπει να τεθεί το κατάλληλο πλαίσιο βασιζόμενο στην εξερεύνηση του βυθού και στην ενίσχυση της γνώσης για την παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών. Ήδη υπάρχει ο κατάλληλος τεχνολογικός εξοπλισμός που χρησιμοποιείται για την εξερεύνηση του θαλάσσιου βυθού, για τη μελέτη των θαλάσσιων μικροοργανισμών και για τον προσδιορισμό του DNA αυτών⁸⁸.

Σε αντίθεση με όλο αυτό, η γαλάζια βιοτεχνολογία και το σύνολο των δράσεών της προκαλούν, όπως και οι υπόλοιποι τομείς, περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Αυτές εστιάζουν σε νέες περιβαλλοντικές απειλές όπως είναι η βιολογική ποικιλομορφία κοραλλιογενών υφάλων. Ωστόσο, μέχρι στιγμής, δεν μπορούν να υπάρξουν ακριβή στοιχεία για αυτές τις αλλαγές, καθώς δεν υπάρχει αρκετή πληροφορία για τις επιδράσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον της μετακίνησης αυτών των μικροοργανισμών από το φυσικό τους περιβάλλον⁸⁹.

3.3 Ευρωπαϊκές Καλές Πρακτικές

Η Γαλάζια Οικονομία παρέχει, διακηρυκτικά, δυνατότητες για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη και αύξηση της απασχόλησης. Ωστόσο, κάθε θαλάσσια λεκάνη της Ευρώπης έχει τα δικά της οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά, γεωγραφικά, κλιματικά και θεσμικά χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες και ακολουθεί μια ιδιαίτερη πορεία προς την Γαλάζια Ανάπτυξη.

⁸⁷ COM (2012) 494, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Γαλάζια Ανάπτυξη, ευκαιρίες για βιώσιμη ανάπτυξη στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας*, 13/09/2012.

⁸⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκή Επιτροπή Θαλάσσια Πολιτική, *Γαλάζια Βιοτεχνολογία*, διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/biotechnology_el.

⁸⁹ Ehler, P., *Blue growth and ocean governance: how to balance the use and the protection of the seas*, WMU Journal of Maritime Affairs, Vol 15 Issue 2, October 2016, pp: 187-203.

Εξετάζοντας ορισμένες χώρες, οι οποίες έχουν αναπτύξει πρακτικές γύρω από την Γαλάζια Ανάπτυξη, προέκυψαν οι εξής τάσεις:

- Βασική στρατηγική στις περισσότερες περιπτώσεις είναι η ενεργοποίηση νέων μορφών συνεργασίας μεταξύ κλάδων και η δημιουργία νέων αλυσίδων αξίας προϊόντων και υπηρεσιών. Η εγγύτητα συμβάλλει στην ενίσχυση αυτών των συνεργασιών, χωρίς όμως να είναι ο αποκλειστικός παράγοντας. Σημαντικός παράγοντας είναι, επίσης, οι δραστηριότητες των περιοχών αυτών και η μεταξύ τους συμπληρωματικότητα, που μπορεί να ενισχύσει περαιτέρω αυτή τη διαδικασία. Ως εκ τούτου, η συνεργασία αυτή μπορεί να αναπτύσσεται σε τοπική⁹⁰, εθνική⁹¹ ή και διακρατική κλίμακα⁹², ανάλογα με τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες/ δυνατότητες που υπάρχουν. Η προσέγγιση της τριπλής έλικας, στην οποία συμμετέχουν επιχειρηματίες, ερευνητές και κρατικοί/ αυτοδιοικητικοί φορείς, αποτελεί μια ισχυρή τάση, εν προκειμένω⁹³.
- Προωθείται η διατήρηση και η ανάπτυξη δεξιοτήτων και γνώσεων, που είναι απαραίτητες για την οικοδόμηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των περιοχών αυτών και οι οποίες ξεπερνούν τα σύνορα μεμονωμένων επιχειρήσεων⁹⁴. Όσοι μπορούν να προσελκύσουν τις καλύτερες δεξιότητες έχουν ένα αποφασιστικό πλεονέκτημα έναντι των υπολοίπων. Η συνεργασία με εξειδικευμένα εκπαιδευτικά ιδρύματα είναι αμοιβαία επωφελής και προωθείται σε πολλές περιπτώσεις⁹⁵.
- Το μάρκετινγκ και η προβολή για την ενίσχυση της αναγνωρισιμότητας των περιοχών και των επιχειρήσεών τους αποτελεί, επίσης, μια καλή πρακτική. Στην περίπτωση που αναπτύσσεται οργανωμένα προκύπτουν σημαντικές

⁹⁰ Παράδειγμα: IDIMAR – Ισπανία. Πληροφορίες στο: <http://foundum.com/o/idimar>

⁹¹ Παράδειγμα: Flanders' Maritime Cluster – Βέλγιο. Πληροφορίες στο: <https://www.flanders-maritime-cluster.be/>

⁹² Παράδειγμα: North Adriatic Ports Association – Αδριατική. Πληροφορίες στο: <http://www.portsofnapa.com/>

⁹³ Παράδειγμα: Maritime Technology Cluster FVG – Ιταλία. Πληροφορίες στο: <http://www.marefvg.it/it/home.htm>.

⁹⁴ Παράδειγμα: Marine Cluster Bulgaria – Βουλγαρία. Πληροφορίες στο: <https://www.marinecluster.com/en/> και Pôle Mer Méditerranée – Γαλλία. Πληροφορίες στο: <https://www.polemermediterranee.com/>.

⁹⁵ Όπως πάνω, Marine Cluster Bulgaria – Βουλγαρία.

συνέργειες⁹⁶. Κατά μία έννοια αποτελεί πρώιμο πεδίο ανάπτυξης συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων μιας περιοχής και προάγγελο ευρύτερων συνεργασιών.

- Η κοινή χρήση υποδομών και ιδίως ο κοινός προγραμματισμός για την ανάπτυξη των απαραίτητων υποδομών, αποτελεί μια ευφυή επιλογή ανάλογης αξίας με την ανάπτυξη ευφυών υποδομών. Όμως, απαιτείται ολοκληρωμένος σχεδιασμός και ως εκ τούτου, στενή συνεργασία μεταξύ των φορέων. Σημειώνεται ότι καταγράφονται περιπτώσεις όπου τέτοιου είδους στρατηγικές έχουν αναπτυχθεί σε διακρατικό επίπεδο⁹⁷.
- Υπάρχει εστίαση στη βελτίωση της διεκδίκησης εθνικών και ευρωπαϊκών πόρων. Οι προοπτικές είναι καλύτερες στις περιπτώσεις όπου οι φορείς συνεργάζονται και διαθέτουν/ διαμορφώνουν ώριμες στρατηγικές για την ανάπτυξη των περιοχών τους⁹⁸.

Τα ανωτέρω αποτελούν ορισμένες –αν και τις πιο σημαντικές– πτυχές των καλών πρακτικών που καταγράφονται αυτή τη στιγμή στην Ευρώπη. Μπορούν αυτά να εφαρμοστούν στην Ελλάδα και σε τι βαθμό;

⁹⁶ Παράδειγμα: Association of Maritime Economy- Fórum Oceano – Πορτογαλία. Πληροφορίες στο: <https://www.clustercollaboration.eu/cluster-organisations/forum-oceano>.

⁹⁷ Παράδειγμα: North Adriatic Ports Association – Αδριατική. Πληροφορίες στο: <http://www.portsofnapa.com/>.

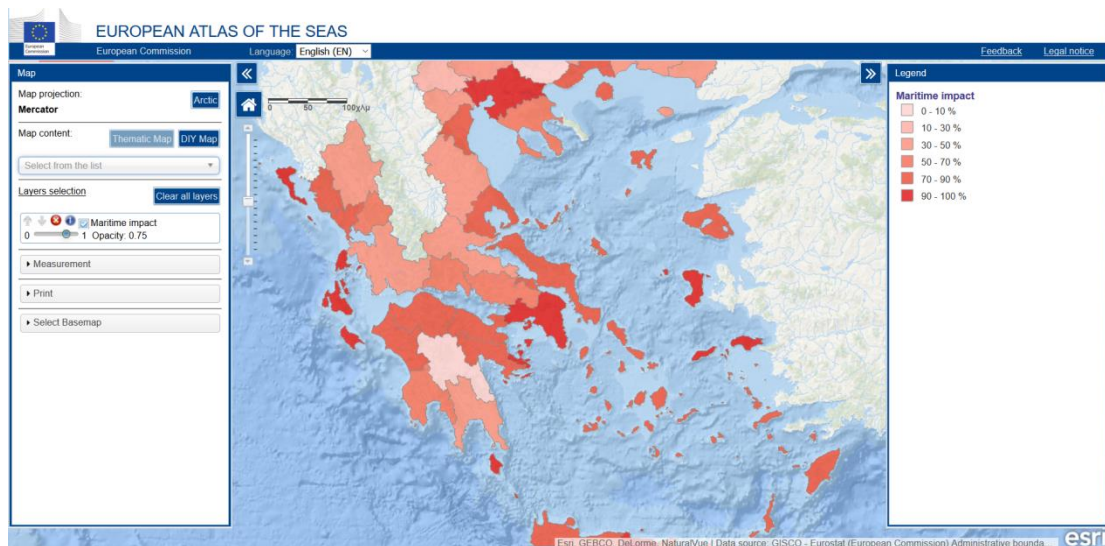
⁹⁸ Παράδειγμα: CTN - Marine Technology Centre – Ισπανία. Πληροφορίες στο: <http://www.ctninnova.com/> και Association of Maritime Economy- Fórum Oceano – Πορτογαλία, βλ. υποσημείωση 96.

Μέρος Β': Ελλάδα και Γαλάζια Ανάπτυξη - Οι Ιδιαίτερες Προκλήσεις της Νησιωτικότητας

Κεφάλαιο 4: Οι Τομείς Δράσεις της Γαλάζιας Ανάπτυξης στην Ελλάδα

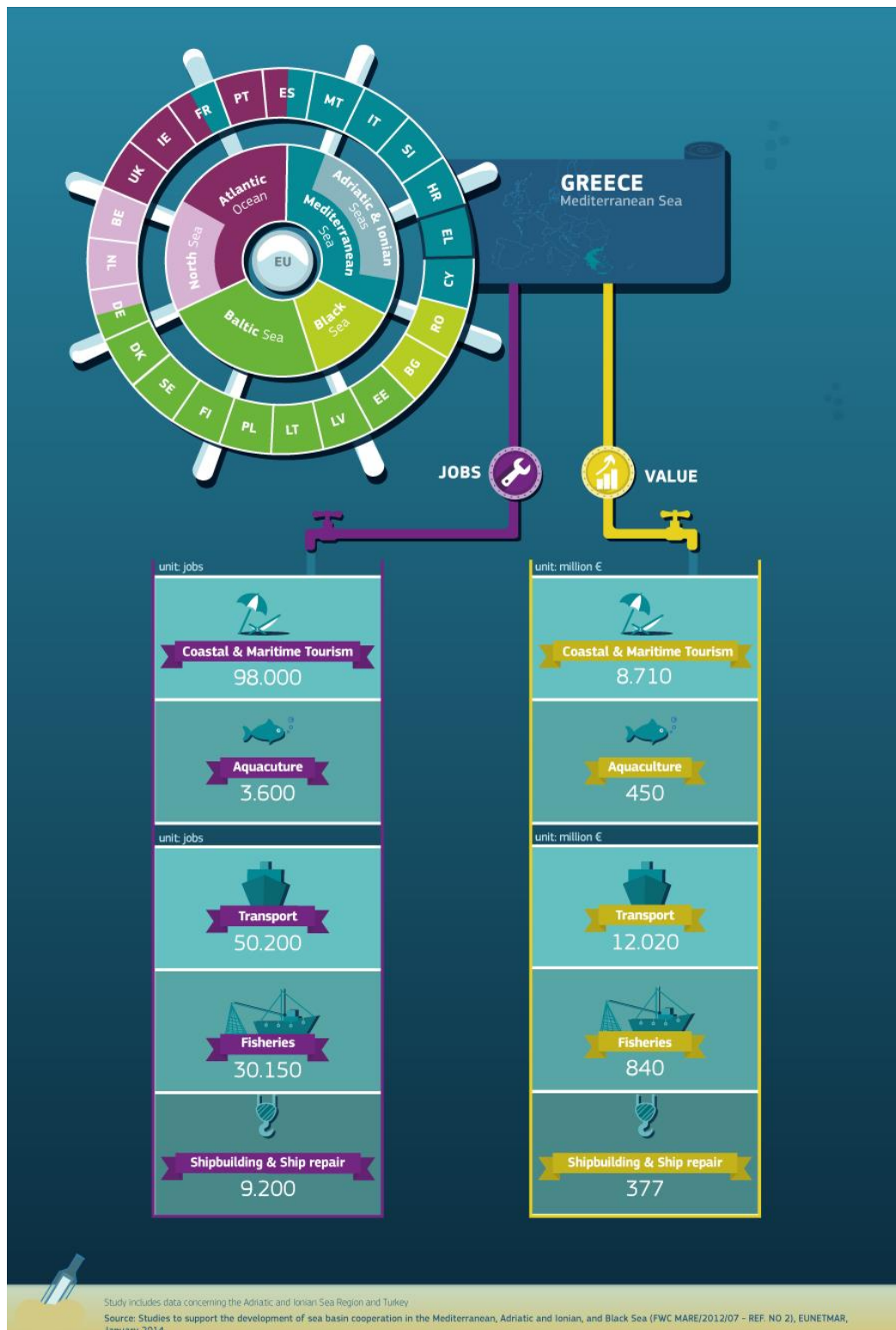
Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από την εκτεταμένη ακτογραμμή της, τα πολυάριθμα νησιά της και τον πλούτο των θαλασσών της. Η άμεση αυτή σχέση με τη θάλασσα έχει δημιουργήσει ένα πλέγμα σχέσεων και εξαρτήσεων μεταξύ των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και του θαλάσσιου και παράκτιου χώρου, όπως φαίνεται και στον Χάρτη 2. Αυτή η πολυπλοκότητα αναμένεται να αυξηθεί, καθώς οι δραστηριότητες θα καταλαμβάνουν περαιτέρω χώρο και πόρους, δημιουργώντας συνθήκες ασφυξίας για τα οικοσυστήματα.

Χάρτης 2: Αντίκτυπο θαλάσσιων υπηρεσιών ανά νομό⁹⁹

Η Ελλάδα, σύμφωνα με τα δεδομένα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και όπως φαίνεται στον Πίνακα 8 παρακάτω, δραστηριοποιείται προς το παρόν κυρίως στους παραδοσιακούς τομείς της Γαλάζιας Οικονομίας: τις θαλάσσιες μεταφορές, την αλιεία και τη ναυπήγηση και επισκευή πλοίων, αλλά και σε δύο από τους βασικούς τομείς της Γαλάζιας Ανάπτυξης, τον τουρισμό και την υδατοκαλλιέργεια.

⁹⁹ Πηγή: European Atlas of the seas. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/atlas/maritime_atlas/#lang=EN;p=w;bkgd=5;theme=92:0.75.

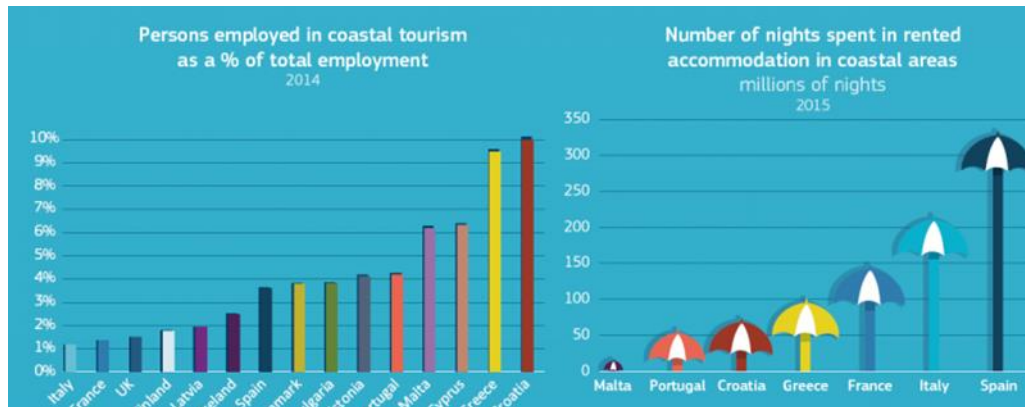
Πίνακας 7: Τομείς δράσης της Ελλάδας¹⁰⁰

Κοιτάζοντας τα νούμερα και σε σύγκριση με το σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ελλάδα προσφέρει περίπου

¹⁰⁰ Πηγή: http://ec.europa.eu/assets/mare/infographics/#_Greece_Mediterranean_Sea.

98.000 θέσεις εργασίας με αξία περίπου 8.710 δισεκ. ευρώ, που αντιστοιχεί στο δεκαεπτά τοις εκατό (17%) της συνολικής αξίας του τουρισμού της ΕΕ¹⁰¹ (Πίνακας 9 και 10).

Διάγραμμα 5¹⁰²: Εργαζόμενοι στον τουριστικό τομέα και διανυκτερεύσεις

Ο δεύτερος τομέας που έχει μεγάλη αξία στην χώρα μας είναι οι θαλάσσιες μεταφορές, όπου βλέπει κανείς 50.200 θέσεις εργασίας, το δέκα τοις εκατό (10%) των συνολικών θέσεων εργασίας στην ΕΕ και 12.020 δισεκ. ευρώ σε αξία, το αντίστοιχο δεκαοκτώ τοις εκατό (18%) της ΕΕ.

Πίνακας 8: Συμβολή της Ελλάδας στη Γαλάζια Ανάπτυξη της ΕΕ με θέσεις εργασίας

Τομείς Δράσης	Ευρωπαϊκή Ένωση	Ελλάδα	Ποσοστό Ελλάδας ¹⁰³
Παράκτιος & Θαλάσσιος Τουρισμός	1.614.968	98.000	~6,07%
Υδατοκαλλιέργεια	90.464	3.600	~3,98%
Θαλάσσιες Μεταφορές	520.281	50.200	~9,65%
Αλιεία	732.239	30.150	~4,12%
Ναυπήγηση και Επισκευή Πλοίων	362.126	9.200	~2,54%

¹⁰¹ Πληροφορίες από το: European Commission > Maritime affairs> Integrated maritime policy > Blue growth, διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/blue_growth_en

¹⁰² European Commission>Maritime Forum>Blue economy>Tourism

¹⁰³ Προσωπικός υπολογισμός και καταγραφή σε επίπεδο δύο δεκαδικών ψηφίων.

Πίνακας 9: Συμβολή της Ελλάδας στη Γαλάζια Ανάπτυξη της ΕΕ σε €

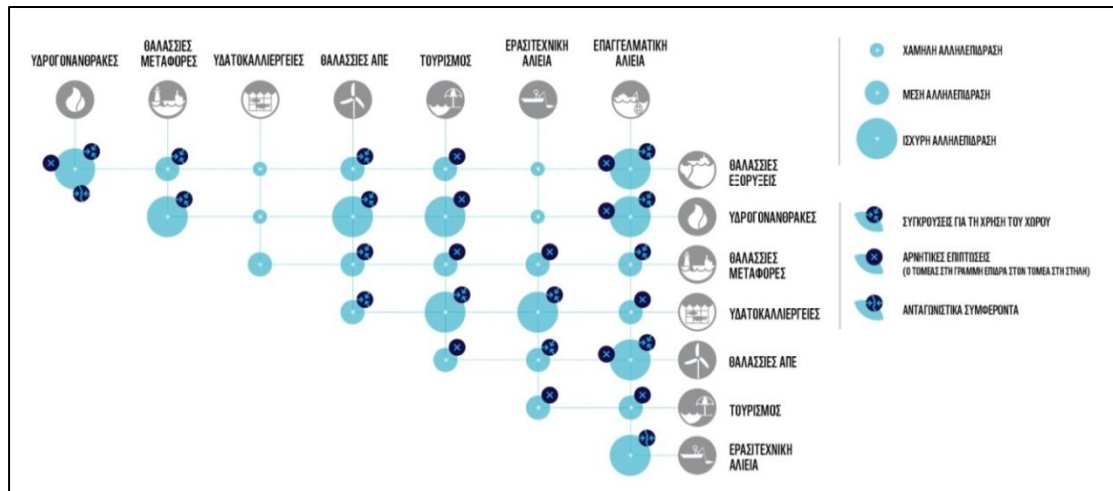
Τομείς Δράσης	Ευρωπαϊκή Ένωση	Ελλάδα	Ποσοστό Ελλάδας ¹⁰⁴
Παράκτιος & Θαλάσσιος Τουρισμός	51.234	8.710	~17%
Υδατοκαλλιέργεια	1.633	450	~27,56%
Θαλάσσιες Μεταφορές	66.943	12.020	~17,96%
Αλιεία	22.978	840	~3,66%
Ναυπήγηση και Επισκευή Πλοίων	17.891	377	~2,11%

Αν και για κάποιους τομείς η σχέση μπορεί να είναι συνεργατική, η μεγέθυνση των διαφόρων τομέων θα αυξήσει τη ζήτηση χώρου και πόρων στις παράκτιες και θαλάσσιες περιοχές, με κίνδυνο να υπάρξουν έντονες συγκρούσεις μεταξύ των τομέων αλλά και μεταξύ των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και του περιβάλλοντος (Διάγραμμα 8). Οι συγκρούσεις ομαδοποιούνται σε τρεις βασικές κατηγορίες¹⁰⁵:

1. Συγκρούσεις που αφορούν στη χρήση του χώρου, όταν η μια δραστηριότητα αποκλείει άλλες, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την ανάπτυξη του παράκτιου χώρου.
2. Αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, ιδιαίτερα όσον αφορά σε δραστηριότητες, οι οποίες εξαρτώνται άμεσα από την καλή κατάσταση υγιών οικοσυστημάτων, κυρίως η αλιεία και ο τουρισμός.
3. Ανταγωνισμός ως προς τη χρήση κοινών θαλάσσιων πόρων, με πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα την αλληλεπίδραση ανάμεσα στην επαγγελματική και την ολοένα αυξανόμενη ερασιτεχνική αλιεία.

¹⁰⁴ Προσωπικός υπολογισμός και καταγραφή σε επίπεδο δύο δεκαδικών ψηφίων.

¹⁰⁵ WWF Ελλάς, *Γαλάζια Ανάπτυξη στη Μεσόγειο: Η πρόκληση της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης – Ελλάδα*, Ιούνιος 2015, για το ευρωπαϊκό πρόγραμμα «MedTrends – Μελλοντικές Τάσεις στη Μεσόγειο Θάλασσα». Διαθέσιμη στο: https://www.wwf.gr/images/pdfs/MedTrends_executiveSummary.pdf

Διάγραμμα 6: Οι συγκρούσεις ανάμεσα στους τομείς της Γαλάζιας Ανάπτυξης¹⁰⁶

¹⁰⁶ WWF Ελλάς, *Γαλάζια Ανάπτυξη στη Μεσόγειο: Η πρόκληση της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης – Ελλάδα*, Ιούνιος 2015, για το ευρωπαϊκό πρόγραμμα «MedTrends – Μελλοντικές Τάσεις στη Μεσόγειο Θάλασσα». Διαθέσιμη στο: https://www.wwf.gr/images/pdfs/MedTrends_executiveSummary.pdf

Κεφάλαιο 5: Ιδιαίτερες Προκλήσεις και Ευκαιρίες της Νησιωτικότητας

5.1 Ορισμός των Νησιών και του Νησιωτικού Χαρακτήρα

Ξεκινώντας από τον ορισμό του νησιού, σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982¹⁰⁷, νησί είναι: «μία φυσικά σχηματισμένη περιοχή ξηράς που περιβρέχεται από νερά και βρίσκεται πάνω από την επιφάνεια των νερών, ακόμη και κατά τη μέγιστη παλίρροια» και απολαμβάνει τα δικαιώματα των ζωνών εθνικής δικαιοδοσίας σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης, αλλά με την επιφύλαξη της 3^{ης} παραγράφου του άρθρου 121¹⁰⁸.

Παρά τις διαφορές τους, τα νησιά παρουσιάζουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τα οποία διαμορφώνουν την ταυτότητα του νησιωτικού χώρου και τα διαφοροποιούν από τις υπόλοιπες περιοχές. Τα ιδιαίτερα αυτά χαρακτηριστικά είναι: το μικρό μέγεθος, ο απόκεντρος χαρακτήρας και τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά¹⁰⁹. Τα χαρακτηριστικά αυτά των νησιών εκφράζονται υπό την έννοια της νησιωτικότητας.

5.1.1 Νησιωτικότητα

Η νησιωτικότητα (insularity) είναι ένα διαρκές φαινόμενο το οποίο έχει διαρκή επίπτωση στην αναπτυξιακή διαδικασία, τόσο του οικονομικού όσο και του κοινωνικού τομέα λόγω της γεωγραφικής ασυνέχειας του χώρου¹¹⁰. Ως νησιωτικότητα ορίζεται εκείνη η συγκεκριμένη ποιότητα της αντίληψης και της συμπεριφοράς που έχει επηρεαστεί από την ιδιαίτερη μορφή του νησιωτικού χώρου¹¹¹.

¹⁰⁷ Άρθρο 121, Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, 1982.

¹⁰⁸ Άρθρο 121 §3, Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας 1982, «Οι βράχοι που δεν κατοικούνται ή δεν έχουν δική τους οικονομική ζωή, δεν έχουν αποκλειστική οικονομική ζώνη ούτε υφαλοκρηπίδα». Αναλυτικά βλ. Τσάλτας Γρ. – Ευσταθοπούλου Κλάδη Μ., *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών*, Τόμος Α', Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, σελ. 304-316.

¹⁰⁹ Deidda M, *Insularity and economic development: a survey*, CRENOS 2014.

¹¹⁰ Μέργος Γ., Παπαδασκαλόπουλος Α. και Χριστοφάκης Μ., *Αναπτυξιακή Στρατηγική για το Νησιωτικό Χώρο*, στο Επιστημονικές Μελέτες προς τιμήν του Καθηγητού Ν. Κόνσολα, Αθήνα 2005: Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης Παντείου Πανεπιστημίου.

¹¹¹ Σπιλάνης Γ., Κίζος Θ., Κονδύλη Ι., Μισαηλίδης Ν., *Προσπελασιμότητα και Ελκυστικότητα των Νησιών του Αιγαίου*, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2005.

Διευρύνοντας την έννοια της νησιωτικότητας, φαίνεται ότι παρουσιάζεται ως ένας συνδυασμός περιβαλλοντικών – γεωγραφικών και κοινωνικό – οικονομικών χαρακτηριστικών, τα οποία αποτυπώνονται στον Πίνακα 7¹¹².

Πίνακας 10: Χαρακτηριστικά Νησιωτικότητας

Περιβαλλοντικό – γεωγραφικά χαρακτηριστικά			
1)	Το μικρό μέγεθος	6)	Οι σημαντικές επιπτώσεις των δραστηριοτήτων στο θαλάσσιο περιβάλλον
2)	Η έλλειψη φυσικών πόρων	7)	Η υψηλή ζήτηση για την εκμετάλλευση της παράκτιας ζώνης
3)	Η σχετική απομόνωση των νησιών από την υπόλοιπη επικράτεια	8)	Οι κίνδυνοι για το οικοσύστημα των νησιών που συνδέονται με τη διεθνή ναυτιλία
4)	Το ευαίσθητο οικοσύστημα	9)	Οι κίνδυνοι για τα νησιά λόγω αύξησης της θαλάσσιας στάθμης
5)	Το υψηλό ποσοστό βιοποικιλότητας		
Κοινωνικό – οικονομικά χαρακτηριστικά			
1)	Τα νησιά ως ιδιαίτερα ανοιχτές αγορές	4)	Η μικρή δυνατότητα αντιμετώπισης κακών οικονομικών συγκυριών
2)	Το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο	5)	Η σημαντική σύνδεση οικονομικής ανάπτυξης – περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών
3)	Η εξάρτηση από τις ηπειρωτικές περιοχές	6)	Οι ποιοτικές διαφορές μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας

¹¹² Eurisles, *Στατιστικοί Δείκτες των Περιφερειακών Ανισοτήτων που σχετίζονται με την Νησιωτικότητα και την Υπερ-Περιφερειακότητα*, Ελληνική Έκδοση: Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 1998.

Βάσει των όσων καταγράφηκαν για τη νησιωτικότητα, η ίδια δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ο βασικός λόγος των προβλημάτων της αναπτυξιακής διαδικασίας, καθώς πολλά νησιά που σήμερα χαρακτηρίζονται υποανάπτυκτα, υπήρξαν σε παλαιότερες εποχές σημαντικά κέντρα ανάπτυξης και λίκνα πολιτισμού.

Η μαζική παραγωγή και η κατανάλωση μαζί με τις αλλαγές στον καθημερινό τρόπο ζωής, επέφεραν αλλαγές στο νησιωτικό χώρο μετατρέποντας τη νησιωτικότητα από πλεονέκτημα σε μειονεξία. Για το λόγο αυτό, η ΕΕ κατατάσσει τα νησιά και τις νησιωτικές περιοχές στις προβληματικές περιοχές, στις λιγότερο ευνοημένες ή μειονεκτικές περιοχές και στις περιοχές με μόνιμα φυσικά εμπόδια προωθώντας παράλληλα μέτρα για την ενίσχυση της αναπτυξιακής τους διαδικασίας¹¹³.

Στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹¹⁴ στο Άρθρο 174 §3 προβλέπεται για τη νησιωτικότητα ότι θα «δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στις αγροτικές περιοχές, τις περιοχές που συντελείται βιομηχανική μετάβαση και τις περιοχές που πλήττονται από σοβαρά και μόνιμα φυσικά ή δημογραφικά προβλήματα, όπως οι υπερβόρειες περιοχές που είναι ιδιαίτερα αραιοκατοικημένες και οι νησιωτικές, διασυνοριακές και ορεινές περιοχές». Στο ελληνικό Σύνταγμα η μοναδική πρόβλεψη για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νησιών εντοπίζεται στο Άρθρο 101 §4¹¹⁵.

5.1.2 Ελληνική Νησιωτικότητα

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ελληνικού νησιωτικού χώρου είναι η διασπορά των ελληνικών νησιών αλλά και το μικρό μέγεθος πολλών, μιας και το εξήντα τοις εκατό (60%) αυτών δεν ξεπερνά το καθένα τα 100 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Ο ελληνικός νησιωτικός χώρος παρουσιάζει κοινά χαρακτηριστικά αλλά και διαφοροποιήσεις μεταξύ Αιγαίου και Ιονίου Πελάγους, που σε συνδυασμό με το γεγονός ότι κάθε νησί είναι και μία ξεχωριστή ενότητα, αναδεικνύουν τη μεγάλη ποικιλομορφία του.

¹¹³ 2012/C 181/03, Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα: *Ειδικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα νησιά*, 21/06/2012.

¹¹⁴ C 326/47, *Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ*, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 26/10/2012.

¹¹⁵ Σύνταγμα της Ελλάδος - Διοικητική αποκέντρωση Άρθρο 101 §4: «Ο κοινός νομοθέτης και η Διοίκηση, όταν δρουν κανονιστικά, υποχρεούνται να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες των νησιωτικών και ορεινών περιοχών, μεριμνώντας για την ανάπτυξή τους», 02/06/2008.

Στα νησιά της Ελλάδας ζουν περίπου 1.764.193 κάτοικοι¹¹⁶. Πρόκειται για το δεκαέξι τοις εκατό (16%) του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Αντίστοιχα στα νησιά της Ευρώπης ζουν είκοσι ένα (21) και πλέον εκατομμύρια άνθρωποι, το οποίο αντίστοιχα μεταφράζεται στο τέσσερα τοις εκατό (4%) του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ των 28 Κρατών Μελών¹¹⁷. Ο συνολικός πληθυσμός όλων των νησιών της ΕΕ (εκτός των νησιωτικών κρατών, δηλαδή της Μεγάλης Βρετανίας, της Ιρλανδίας, της Κύπρου και της Μάλτας) θα αντιστοιχούσε στην ενδέκατη (11^η) πολυπληθέστερη χώρα της Ευρώπης¹¹⁸, με την Ελλάδα να κατέχει μεγάλο ποσοστό.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νησιών τις περισσότερες φορές λειτουργούν σαν εμπόδιο για την ανάπτυξή τους. Είναι αυτά που διαμορφώνουν το χαρακτήρα τους και καθορίζουν τη νησιωτικότητα, την ελκυστικότητα, την απομόνωση και την προσβασιμότητα αυτών επιβαρύνοντας τις περισσότερες φορές τους τομείς της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος. Για την άμεση αντιμετώπιση αυτών υπάρχουν αρκετές πολιτικές σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο που οδηγούν στην άμεση διαχείριση αυτών μέσω της βιώσιμης ανάπτυξης που επιφέρει η Γαλάζια Ανάπτυξη.

5.2 Πολιτική Συνοχής

Το 2008 η «Πράσινη Βίβλος για την εδαφική συνοχή»¹¹⁹ πρότεινε έναν ορισμό της εδαφικής συνοχής ως μέσου «για τη μετατροπή της ποικιλομορφίας σε προτέρημα που συμβάλλει στη βιώσιμη ανάπτυξη ολόκληρης της ΕΕ». Από την προοπτική αυτή, ο νησιωτικός χαρακτήρας μπορεί να θεωρηθεί προτέρημα και πηγή δυνητικής ανάπτυξης.

Η Πολιτική Συνοχής της ΕΕ για την περίοδο 2014-2020 θέτει τα θεμέλια για την ευθυγράμμιση των προγραμμάτων της ΕΕ με τις ανάγκες των μειονεκτικών

¹¹⁶ Απογραφή πληθυσμού 2011, Πληροφορίες στο:

http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/populationcondition_22main_gr/populationcondition_22main_gr?OpenForm&sub=2&sel=1

¹¹⁷ C 209/9, Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ: *Νησιά στην ΕΕ: από διαρθρωτικό μειονέκτημα σε περιοχές χωρίς αποκλεισμούς*, 30/06/2017.

¹¹⁸ Picula T., *The 11th Nation*, European Small Islands Federation, ESIN, 11/02/2017, Διαθέσιμο στο: <https://europeansmallislands.com/2017/02/11/the-11th-nation/>

¹¹⁹ COM (2008) 616, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πράσινη Βίβλος για την εδαφική συνοχή: Μετατρέποντας την εδαφική ποικιλομορφία σε προτέρημα*, 06/10/2008.

περιοχών, όπως τα νησιά, με ιδιαίτερη έμφαση στις βασικές εδαφικές προκλήσεις που προσδιορίζονται στο Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο¹²⁰. Τα νέα μέσα για την υποστήριξη ολοκληρωμένων στρατηγικών εδαφικής ανάπτυξης που εφαρμόστηκαν για την περίοδο 2014-2020, όπως οι ολοκληρωμένες εδαφικές επενδύσεις και η τοπική ανάπτυξη με πρωτοβουλία των κοινοτήτων, πρέπει να αναλυθούν περαιτέρω από την οπτική γωνία των νησιών ενόψει της προετοιμασίας της πολιτικής συνοχής μετά το 2020.

Λαμβάνοντας υπόψη τις γνωμοδοτήσεις της ΕΟΚΕ «Ειδικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα νησιά»¹²¹ και «Έξυπνα νησιά»¹²², και σε συνέχεια της ενδιάμεσης επανεξέτασης της στρατηγικής «Ευρώπη 2020»¹²³, είναι σαφές ότι όσον αφορά τα νησιά, τα ταμεία της πολιτικής συνοχής δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Τον Ιανουάριο του 2016, μέσω του ψηφίσματος σχετικά με την ειδική κατάσταση των νησιών¹²⁴, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έθεσε τα θεμέλια για την αναθεώρηση των υφιστάμενων ενωσιακών πολιτικών.

5.3 Βασικά Προβλήματα που Επηρεάζουν τα Ευρωπαϊκά και Ελληνικά Νησιά

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της μελέτης Euroislands του δικτύου ESPON¹²⁵, πριν από την ανάλυση των προβλημάτων που επηρεάζουν τα ευρωπαϊκά νησιά, είναι χρήσιμο να δοθεί μια σύντομη περιγραφή των «δυνατών σημείων και αδυναμιών» και των «ευκαιριών και απειλών», ούτως ώστε να ενταχθούν σε ένα καλύτερο πλαίσιο οι προκλήσεις που θα αντιμετωπίσουν τα νησιά κατά τα προσεχή έτη.

¹²⁰ SWD(2012) 61, Έγγραφο εργασίας της Επιτροπής, Στοιχεία για κοινό στρατηγικό πλαίσιο 2014 - 2020 μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, του Ταμείου Συνοχής, του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Θάλασσας και Αλιείας, 14/03/2012.

¹²¹ 2012/C 181/03, Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα: Ειδικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα νησιά, 21/06/2012.

¹²² 2015/C 268/02, Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα: «Έξυπνα νησιά», 14/08/2015.

¹²³ 2015/C 012/17, Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ για το COM (2014) 130, Απολογισμός της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για μια έξυπνη, Διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, 15/01/2015.

¹²⁴ 2015/3014(RSP), Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την ειδική κατάσταση των νησιών – Στρασβούργο 04/02/2016.

¹²⁵ The Development of the Islands – European Islands and Cohesion Policy, ESPON 2013.

Όσον αφορά τα «δυνατά σημεία», η ποιότητα ζωής, η παρουσία υψηλού φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου, και η ισχυρή πολιτιστική ταυτότητα, αντιπροσωπεύουν απτούς μοχλούς, που θα πρέπει να αξιοποιηθούν για να δημιουργηθεί νέος πλούτος και απασχόληση στα νησιά.

Όσον αφορά τις «αδυναμίες», ο νησιωτικός χαρακτήρας επηρεάζει άμεσα και μόνιμα ορισμένες από τις σημαντικότερες παραμέτρους ελκυστικότητας των νησιών όπως η προσβασιμότητα, οι υπηρεσίες δημόσιου συμφέροντος, οι ιδιωτικές υπηρεσίες και τα ιδιωτικά δίκτυα, οι οικονομίες κλίμακας και η οργάνωση της αγοράς.

Οι «ευκαιρίες» μπορούν να καταγραφούν ως η ζήτηση για ποιότητα ζωής, ποιότητα και ασφάλεια των τροφίμων, τουριστικές υπηρεσίες ειδικού συμφέροντος και οικιακές υπηρεσίες. Οι παράγοντες αυτοί θα πρέπει να αξιοποιηθούν και να μετατραπούν σε δυνατά σημεία προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι βασικές αντίξοες συνθήκες του νησιωτικού χαρακτήρα που σχετίζονται με το μικρό μέγεθος, τον απόκεντρο χαρακτήρα και την ευπάθεια.

Οι «απειλές» μπορούν να εντοπιστούν στην κλιματική αλλαγή, στις οικονομικές κρίσεις, στις αυξανόμενες τιμές της ενέργειας, στη λειψυδρία, στην εξάλειψη των ιχθυαποθεμάτων κ.λπ.

Στον Πίνακα που ακολουθεί είναι συγκεντρωμένα τα παραπάνω στοιχεία με ανάλυση SWOT¹²⁶.

¹²⁶ Ανάλυση SWOT (Strengths – Weaknesses – Opportunities – Threats). η SWOT ανάλυση αποτελεί μία μοντελοποιημένη τεχνική σχεδιασμού και οργάνωσης ενός πλαισίου λήψης αποφάσεων και καταγραφής συμπερασμάτων που προκύπτουν από την ανάλυση και τη μελέτη του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος.

Πίνακας 11: SWOT ανάλυση ευρωπαϊκών και ελληνικών νησιών

Θετικοί Παράγοντες	Αρνητικοί Παράγοντες
(Δυνατά Σημεία)	(Αδυναμίες)
<ul style="list-style-type: none"> – Γεωγραφική θέση – Ποιότητα ζωής – Παρουσία υψηλού φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου – Ισχυρή πολιτιστική ταυτότητα – Ανεπτυγμένος Τριτογενής τομέας – Φυσικοί θαλάσσιοι πόροι 	<ul style="list-style-type: none"> – Προσβασιμότητα – Κοινωνικές διακυμάνσεις – Εξασθένηση Πρωτογενούς και Δευτερογενούς τομέα – Εποχικότητα – Έλλειψη υποδομών – Αδυναμία διαχείρισης και εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων
(Ευκαιρίες)	(Απειλές)
<ul style="list-style-type: none"> – Ζήτηση για ποιότητα ζωής – Ποιότητα και ασφάλεια των τροφίμων – Δυνατότητες ανάπτυξης Πρωτογενούς και Δευτερογενούς τομέα – Τουριστικές υπηρεσίες ειδικού συμφέροντος – Ανάπτυξη νέων μορφών ενέργειας – Οικιακές υπηρεσίες 	<ul style="list-style-type: none"> – Κλιματική αλλαγή – Οικονομική κρίση – Εξάρτηση από τον τουρισμό – Περιβαλλοντική υποβάθμιση – Αυξανόμενες τιμές της ενέργειας – Μικρή προσβασιμότητα στην τεχνολογία – Λειψυδρία – Εξάλειψη των ιχθυαποθεμάτων

Παρά το γεγονός ότι τα προβλήματα που επηρεάζουν τα ευρωπαϊκά νησιά έχουν επιπτώσεις που ποικίλλουν ευρέως ανάλογα με συγκεκριμένους παράγοντες¹²⁷,

¹²⁷ Γεωγραφική θέση, εγγύτητα ή μεγάλη απόσταση από την ηπειρωτική χώρα ή από τα οικονομικά κέντρα, κλίμα, ελκυστικότητα από τουριστική άποψη, μέγεθος του πληθυσμού, προοπτικές γεωγραφίας και αλιείας ή συνολικό επίπεδο ανάπτυξης.

είναι δυνατή η ομαδοποίησή τους σε τρεις βασικές κατηγορίες: 1) την νησιωτική οικονομία, 2) την κοινωνική δικαιοσύνη και 3) τη διατήρηση του περιβάλλοντος.

Όσον αφορά στη νησιωτική οικονομία, το μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ των νησιών είναι κάτω του μέσου όρου της ΕΕ των 28 Κρατών Μελών¹²⁸. Γενικότερα, η διαδικασία της οικονομικής σύγκλισης είναι πιο αργή σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες της ΕΕ. Για πολλά νησιά, τα επίπεδα του ΑΕΠ και η απασχόληση συντηρούνται από τον τουρισμό και έναν μεγάλο δημόσιο τομέα, που αποτελεί σημάδι χαμηλής ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Το υψηλό κόστος των μεταφορών και η έλλειψη συνδέσεων με άλλες περιοχές αποτελούν μείζονα προβλήματα για τα νησιωτικά εδάφη. Τα προβλήματα αυτά πρέπει να αναγνωριστούν και να προσεγγιστούν με ευέλικτο τρόπο, για να μπορέσουν να επιβιώσουν και να ανθίσουν οι νησιωτικές οικονομίες. Μολονότι το νομικό πλαίσιο του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 3577/92¹²⁹ επιτρέπει στα κράτη μέλη να οργανώνουν τις δημόσιες υπηρεσίες τους, έτσι ώστε να εξασφαλίζονται τακτικές συνδέσεις με τα νησιά, είναι αναγκαίο να εξεταστεί ποιος είναι ο πραγματικός αντίκτυπος του εν λόγω μέτρου.

Μία άλλη πτυχή που επηρεάζει δυσμενώς την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας ορισμένων νησιών σχετίζεται με τις οικονομίες μονοκαλλιέργειας, όπου ορισμένες νησιωτικές οικονομίες ειδικεύονται σε έναν ή σε λίγους μόνο οικονομικούς κλάδους (π.χ. στον τουρισμό), ή έχουν περιορισμένη οικονομική δραστηριότητα λόγω του μικρού τους μεγέθους.

Σχετικά με την δεύτερη κατηγορία, την κοινωνική δικαιοσύνη, έχει μεταβληθεί σημαντικά κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας στα ευρωπαϊκά νησιά λόγω πλήθους εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων, όπως είναι: οι μεταφορές, οι οικονομικές μεταβολές, οι αλλαγές στον τρόπο ζωής, στον πολιτισμό και στις

¹²⁸ Στατιστικά στοιχεία Eurostat, ΑΕΠ σε περιφερειακό επίπεδο, Μάρτιος 2017.

¹²⁹ COM(2014) 232, Ανακοίνωση της Επιτροπής, σχετικά με την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 3577/92 του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών στις θαλάσσιες μεταφορές στο εσωτερικό των κρατών μελών (θαλάσσιες ενδομεταφορές - καμποτάζ), 22/04/2014.

φιλοδοξίες. Η οικονομική κρίση επηρέασε δυσμενώς τους παράγοντες της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Επιπλέον, σε ορισμένα νησιωτικά συστήματα οι ροές προσφύγων έχουν επηρεάσει τα πρότυπα κοινωνικής δικαιοσύνης. Μεγάλοι αριθμοί μεταναστών κατέφθασαν πρόσφατα σε νησιωτικά εδάφη, υπερτερώντας ενίοτε σε αριθμό του τοπικού πληθυσμού, ο οποίος με τη σειρά του δεν είναι σε θέση να παρέχει την απαραίτητη στήριξη και συνδρομή. Η ΕΟΚΕ μέσω της πρόσφατης γνωμοδότησής της¹³⁰, προτρέπει την Επιτροπή να συνεχίσει να ενισχύει τις συνέργειες μεταξύ του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (TAME) και των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ).

Στις πρωτοβουλίες και τα προγράμματα της ΕΕ υπέρ της εκπαίδευσης, της επαγγελματικής κατάρτισης, της νεολαίας και του αθλητισμού, όπως το «Erasmus +»¹³¹, θα πρέπει να συνεκτιμάται η απομόνωση των νησιών, καθώς και η έλλειψη ενίοτε της εμπειρογνωμοσύνης και των γνώσεων που χρειάζονται για να εξασφαλιστούν η κατάλληλη χρηματοδότηση και οι διεθνείς ανταλλαγές και αλληλεπιδράσεις.

Όσον αφορά στη δημογραφική παρακμή επηρεάζει τα λιγότερο ανεπτυγμένα νησιά, τα οποία τείνουν να πλήττονται περισσότερο από γήρανση του πληθυσμού. Τα άτομα με αναπηρία, και γενικότερα όλα τα άτομα με ειδικές ανάγκες, πλήττονται από τις επιπτώσεις των προαναφερόμενων προβλημάτων περισσότερο από τον υπόλοιπο πληθυσμό. Το θετικό παράδειγμα της πολιτικής συνοχής, βάσει του οποίου οι τελικοί δικαιούχοι υποχρεούνται να σχεδιάζουν όσα έργα χρηματοδοτούνται με κονδύλια των ΕΔΕΤ έτσι ώστε να είναι ευπρόσιτα στα άτομα με ειδικές ανάγκες, θα πρέπει να αποτελέσει κατευθυντήρια γραμμή σε όλες τις ενωσιακές πολιτικές.

Τέλος, η τρίτη κατηγορία ομαδοποίησης των προβλημάτων, που αντιμετωπίζουν τα ευρωπαϊκά νησιά, είναι η διατήρηση του περιβάλλοντος. Τα ευρωπαϊκά νησιά

¹³⁰ ECO/418, Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα: Νησιά στην ΕΕ: από διαρθρωτικό μειονέκτημα σε περιοχές χωρίς αποκλεισμούς, 29/03/2017.

¹³¹ Πληροφορίες διαθέσιμες στην επίσημη ιστοσελίδα: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_en.

βρίσκονται συχνά σε περιοχές που θεωρούνται μοναδικά μέρη για τη βιοποικιλότητά τους. Ένας από τους λόγους, είναι ο υψηλός κατακερματισμός των ενδιαιτημάτων. Πολλά νησιά θεωρούνται ιδιαίτερα πλούσια σε χερσαία και θαλάσσια βιοποικιλότητα. Γενικά, το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζεται στο ότι στα περισσότερα νησιά υπάρχουν προστατευόμενες περιοχές¹³².

Τα ευρωπαϊκά νησιά, αλλά και πολλά από τα ελληνικά, έχουν μοναδικά φυσικά χαρακτηριστικά, παράλληλα όμως τα οικοσυστήματά τους είναι εύθραυστα και εξαιρετικά ευάλωτα σε ανθρώπινες και άλλου είδους εξωτερικές πιέσεις. Μπορεί να χαρακτηρίζονται επίσης από περιορισμένη αρόσιμη γη, ξηρασία, άνοδο της στάθμης της θάλασσας και διάβρωση των εδαφών.

Όλα τα νησιά αντιμετωπίζουν λιγότερο ή περισσότερο σοβαρά προβλήματα θαλάσσιας ρύπανσης, ιδίως όσον αφορά τους κινδύνους της ρύπανσης με πλαστικά, που είναι ενδημική στους ωκεανούς και τις θάλασσες (που προκαλείται κυρίως από μη νησιωτικές δραστηριότητες), απερίμωσης και υποβάθμισης του τοπίου, λειψυδρίας, εξάρτησης από ορυκτά καύσιμα, διαχείρισης αποβλήτων και λυμάτων.

5.4 Μετάβαση σε «Νησιά Χωρίς Αποκλεισμούς»: η Μελλοντική Πορεία

Η μελλοντική πορεία για τον μετασχηματισμό των παραπάνω προκλήσεων είναι η εναρμόνιση και η βελτίωση της ισορροπίας μεταξύ της οικονομικής, περιβαλλοντικής και κοινωνικής βιωσιμότητας, εφαρμόζοντας μια ολιστική προσέγγιση με στόχο την εφαρμογή της έννοιας των «ποιοτικών νησιών», των «πράσινων νησιών» και των «νησιών ίσων ευκαιριών».

5.4.1 «Ποιοτικά Νησιά» - Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, της ευημερίας και της συνοχής των νησιών.

Είναι σημαντική η προώθηση της βιώσιμης οικονομικής, περιβαλλοντικής και κοινωνικής ανάπτυξης και η ενθάρρυνση της πλήρους απασχόλησης, της καινοτομίας, της ανταγωνιστικότητας και της συνοχής στα νησιά με την εδραίωση

¹³² Αναλυτικές πληροφορίες για τις προστατευόμενες περιοχές της Ελλάδας διαθέσιμες στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας:
<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=433>.

και τη διαφοροποίηση ειδικών οικονομικών δραστηριοτήτων με σκοπό την αμοιβαία αλληλεγγύη μεταξύ τόσο των ίδιων των νησιών όσο και μεταξύ αυτών και της ηπειρωτικής χώρας.

Παρά τις επιπτώσεις του μεγέθους και του νησιωτικού χαρακτήρα, τα νησιωτικά προϊόντα που βασίζονται σε τοπικούς πόρους και τεχνογνωσία μπορούν να είναι ανταγωνιστικά. Οι νέες γνώσεις, η καινοτομία και το ειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία της εν λόγω στρατηγικής, η οποία πρέπει να είναι προσανατολισμένη σε «εξειδικευμένους προσοδοφόρους μικρούς τομείς της αγοράς — νησίδες αγοράς»¹³³.

Οι βασικοί τομείς πολιτικής, όπως η ενιαία αγορά, η πολιτική ανταγωνισμού, η πολιτική μεταφορών, η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης και η αλιευτική πολιτική, πρέπει να εφαρμόζονται με μεγαλύτερη ευελιξία στην περίπτωση των νησιωτικών οικονομιών. Η επίτευξη των απαιτούμενων στόχων δεν μπορεί να στηριχθεί αποκλειστικά και μόνο στην πολιτική συνοχής.

Μια προτεραιότητα που πρέπει να ληφθεί υπόψη για την προώθηση των «ποιοτικών νησιών», συνεκτιμώντας τους ανωτέρω τομείς πολιτικής, αφορά την εκμετάλλευση της ανοικτής και κοινωνικής καινοτομίας για τη δημιουργία νέων ευκαιριών απασχόλησης και νέων επιχειρήσεων, δημιουργώντας κατά τον τρόπο αυτόν ελκυστικότερα τα νησιά για τους κατοίκους.

5.4.2 «Πράσινα Νησιά» — Διασφάλιση της βιωσιμότητας στα νησιά

Είναι καθοριστικής σημασίας τα κράτη μέλη, μέσω των ΕΔΕΤ, να εντατικοποιήσουν τις προσπάθειές τους για την επίτευξη βιώσιμης διαχείρισης και προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς και για την αξιοποίηση των τοπικών πλεονεκτημάτων των νησιών. Είναι επίσης ζωτικής σημασίας να εφαρμόζονται στρατηγικές που αποσκοπούν στη μείωση της χρήσης των πόρων, όπως τα ύδατα, η γη, η ενέργεια, αλλά και στην ανακύκλωση των αποβλήτων, που παράγονται τόσο από τις επιχειρήσεις όσο και από τον τοπικό πληθυσμό.

¹³³ ECO/418, Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα: *Νησιά στην ΕΕ: από διαρθρωτικό μειονέκτημα σε περιοχές χωρίς αποκλεισμούς*, 29/03/2017.

Η «κυκλική οικονομία»¹³⁴ θα πρέπει να είναι προτεραιότητα για τα νησιά. Η ανάπτυξη ενός μοντέλου κυκλικής οικονομίας για τα νησιά θα συμβάλλει στην προστασία των νησιωτικών οικονομιών από την έκθεση σε κινδύνους εφοδιασμού πόρων και από την αστάθεια των τιμών των βασικών προϊόντων.

Τα νησιά και οι νησιωτικές περιφέρειες παρέχουν συχνά μοναδικές ευκαιρίες για την εφαρμογή λύσεων καθαρής ενέργειας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το έχει αναγνωρίσει αυτό και έχει δεσμευτεί να στηρίξει την ανάπτυξη και την εφαρμογή των βέλτιστων διαθέσιμων τεχνολογιών στα νησιά και στις νησιωτικές περιφέρειες, συμπεριλαμβανομένης της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών στο πλαίσιο χρηματοδοτικών και νομικών και κανονιστικών καθεστώτων¹³⁵.

5.4.3 «Νησιά Ίσων Ευκαιριών» — Διασφάλιση προσβασιμότητας και συνδεσιμότητας για όλους τους κατοίκους

Σημαντική υποστήριξη υπάρχει από την μεριά της ΕΟΚΕ στην προώθηση μιας εδαφικής ανάπτυξης που βασίζεται στην ισότιμη πρόσβαση όλων των νησιωτών σε υπηρεσίες γενικού συμφέροντος, στη συνεργασία μεταξύ των νησιωτικών και των ηπειρωτικών συστημάτων, στην καλύτερη προσβασιμότητα των υπηρεσιών, στη βιώσιμη κινητικότητα και στην ενίσχυση των υποδομών μεταφορών και επικοινωνιών¹³⁶.

Είναι καίριας σημασίας να προωθηθούν διαδικασίες εκ νέου επαγγελματικής εξειδίκευσης και συνεχούς κατάρτισης προκειμένου να αξιοποιηθεί το ανθρώπινο κεφάλαιο που υπάρχει στην περιοχή, να εξασφαλιστούν στα άτομα με αναπηρία πραγματικές συνθήκες ισότητας και ίσες ευκαιρίες και να υποστηριχθεί η παράταση του ενεργού επαγγελματικού βίου ως στρατηγικού πόρου της περιοχής. Είναι επίσης ζήτημα θεμελιώδους σημασίας να ενθαρρύνονται όσοι νέοι ζουν στα νησιά να συμμετέχουν περισσότερο στα ενωσιακά προγράμματα που αποσκοπούν στην

¹³⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Η Κυκλική Οικονομία – Συνδέοντας, δημιουργώντας και διατηρώντας την αξία*, thinkstock, Wavebreakmedia Ltd, 19/01/2017.

¹³⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Δελτίο Τύπου «Καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους – Ελευθερώνοντας το αναπτυξιακό δυναμικό της Ευρώπης», Βρυξέλλες 30/11/2016.

¹³⁶ ECO/418, Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα: *Νησιά στην ΕΕ: από διαρθρωτικό μειονέκτημα σε περιοχές χωρίς αποκλεισμούς*, 29/03/2017.

προώθηση της κινητικότητας για κύκλους μαθημάτων κατάρτισης και ειδίκευσης, όπως είναι για παράδειγμα το «Erasmus +».

Εκτός από την ισχυρή πολιτική στήριξη, οι προκλήσεις που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν τα νησιά της ΕΕ κατά τα προσεχή έτη θα απαιτήσουν μεγαλύτερη συμμετοχή της Κοινωνίας των Πολιτών και των κοινωνικών εταίρων στη διαδικασία προς μια νέα στρατηγική για τα νησιά, καθώς και ένα επιχειρηματικό σύστημα ενισχυμένο με μέτρα υπέρ της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ).

Για τον λόγο αυτό, οι δημόσιοι και ιδιωτικοί οικονομικοί φορείς, οι κοινωνικοί φορείς και οι διάφορες συνιστώσες της οργανωμένης Κοινωνίας των Πολιτών, πρέπει να έχουν την τεχνογνωσία όσον αφορά τις ενωσιακές πολιτικές, τα προγράμματα και τις χρηματοδοτικές δυνατότητες, μέσω ειδικών επιμορφωτικών προγραμμάτων, οργανωτικής υποστήριξης και τεχνικής συνδρομής.

Στη Γνωμοδότησή της η ΕΟΚΕ¹³⁷ τόνισε ότι οι ψηφιακές δυνατότητες συνιστούν μέσο ζωτικής σημασίας για την αντιστάθμιση των μειονεκτημάτων που συνδέονται με τη συνδεσιμότητα των ευρωπαϊκών νησιών. Χρειάζονται περισσότερες επενδύσεις σε υποδομές και τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών, προκειμένου να διασφαλίζεται επαρκής διαθεσιμότητα δημόσιων υπηρεσιών που θα καλύπτουν τις ανάγκες όλων των νησιωτών.

Εικόνα 5: ΕΟΚΕ

¹³⁷ ECO/418, Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα: *Νησιά στην ΕΕ: από διαρθρωτικό μειονέκτημα σε περιοχές χωρίς αποκλεισμούς*, 29/03/2017.

Κεφάλαιο 6: Η Μάκρο-περιφερειακή Στρατηγική της Αδριατικής Θάλασσας και του Ιονίου Πελάγους

Η Μάκρο-περιφερειακή Στρατηγική για τη θαλάσσια λεκάνη Αδριατικής-Ιονίου (EUSAIR)¹³⁸ είναι ένα καλό παράδειγμα σύμπραξης για την εφαρμογή της Γαλάζιας Ανάπτυξης στην Ελλάδα¹³⁹. Υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 30.11.2012¹⁴⁰, ενώ στις 17.06.2014¹⁴¹ η Επιτροπή ξεκίνησε τη νέα Στρατηγική της ΕΕ για τη Μάκρο-περιφέρεια Αδριατικής-Ιονίου.

Το όραμα από το οποίο διαπνέεται η πρωτοβουλία για τη EUSAIR, είναι να καταστεί η θάλασσα καίριος χώρος καινοτομίας, οικονομικών ευκαιριών και ευημερίας για όλες τις χώρες που διαβρέχονται από αυτήν¹⁴².

Οι οκτώ (8) χώρες που συμμετέχουν είναι τα Κράτη Μέλη: Ελλάδα, Ιταλία, Σλοβενία και Κροατία και οι γειτονικές χώρες, υποψήφιες/δυνάμει υποψήφιες χώρες των Δυτικών Βαλκανίων: Σερβία, Μαυροβούνιο, Αλβανία και Βοσνία–Ερζεγοβίνη.

Η Μάκρο-περιφερειακή Στρατηγική βασίζεται σε τέσσερις (4) Πυλώνες¹⁴³ οι οποίοι αποτυπώνονται επιγραμματικά στον παρακάτω Πίνακα.

¹³⁸ European Union Strategy for Adriatic Ionian Region-EUSAIR, Πληροφορίες διαθέσιμες στην επίσημη ιστοσελίδα: <http://www.adriatic-ionian.eu/>

¹³⁹ Μέχρι στιγμής δεν έχει εγκριθεί αντίστοιχη μακρο-περιφερειακή στρατηγική για τη Μεσόγειο ή επιμέρους τμήμα της, πλην της συγκεκριμένης.

¹⁴⁰ COM(2012) 713, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Θαλάσσια στρατηγική για την Αδριατική θάλασσα και Ιόνιο πέλαγος*, 30/11/2012.

¹⁴¹ COM(2014) 357, Ανακοίνωση της Επιτροπής *σχετικά με τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περιφέρεια Αδριατικής – Ιονίου*, 17/06/2014.

¹⁴² Αναλυτικά για το όραμα της Στρατηγικής διαθέσιμα στο: https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/sea_basins/adriatic_ionian_el

¹⁴³ Αναλυτικά η περιγραφή για τους πυλώνες στο: COM(2012) 713, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Θαλάσσια στρατηγική για την Αδριατική θάλασσα και Ιόνιο πέλαγος*, 30/11/2012.

Πίνακας 12: Πυλώνες EUSAIR

Πυλώνας 1^{ος}:	Προώθηση καινοτόμου θαλάσσιας ανάπτυξης (Γαλάζια Ανάπτυξη, υδατοκαλλιέργειες, έρευνα και τεχνολογία για τη Γαλάζια Οικονομία)
Πυλώνας 2^{ος}:	Συνδεσιμότητα της περιοχής τόσο διά των θαλασσίων οδών, όσο και των αγροτικών περιοχών και της ενδοχώρας με τις παράκτιες περιοχές, δίκτυα και ζητήματα ενέργειας
Πυλώνας 3^{ος}:	Διατήρηση, προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος με ορθολογική αξιοποίηση των φυσικών πόρων και την προστασία και διατήρηση των οικοσυστημάτων της περιοχής
Πυλώνας 4^{ος}:	Αύξηση της ελκυστικότητας της περιφέρειας με την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής και τη διαμόρφωση μιας κοινής αναγνωρίσιμης ταυτότητας (branding) της μάκρο-περιφέρειας

Η δημιουργία ικανοτήτων, καθώς και η έρευνα, η καινοτομία και οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις είναι επίσης σημαντικές διατομεακές παράμετροι. Ο περιορισμός της κλιματικής αλλαγής και η προσαρμογή σε αυτήν, καθώς και η διαχείριση του κινδύνου καταστροφών, είναι οριζόντιες αρχές που διέπουν όλους τους παραπάνω πυλώνες.

Τα συμμετέχοντα κράτη, σε ζεύγη- ένα από την Ευρωπαϊκή Ένωση και ένα εκτός της ΕΕ, συντόνισαν την εκπόνηση κάθε στοιχείου του σχεδίου δράσης της Μάκρο-περιφερειακής Στρατηγικής.

Η Ελλάδα και το Μαυροβούνιο ασχολήθηκαν με τη «Γαλάζια Ανάπτυξη» στο πλαίσιο του Πυλώνα 1, ο οποίος στοχεύει στην καινοτόμο ναυτιλιακή και θαλάσσια ανάπτυξη στην περιφέρεια και προωθεί τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και απασχόληση, καθώς και τις επιχειρηματικές δυνατότητες που προσφέρει η Γαλάζια Ανάπτυξη. Η Ιταλία και η Σερβία, ασχολήθηκαν με τη «Σύνδεση της Περιφέρειας»,

στο πλαίσιο του Πυλώνα 2. Η Σλοβενία και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, ασχολήθηκαν με την «Ποιότητα του Περιβάλλοντος» στο πλαίσιο του Πυλώνα 3. Ενώ, η Κροατία και η Αλβανία, στο πλαίσιο του Πυλώνα 4, ασχολήθηκαν με το «Βιώσιμο Τουρισμό».

Στην Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για την Περιφέρεια Αδριατικής-Ιονίου του 2014¹⁴⁴, ως επιλεγμένα θέματα για το σχέδιο δράσης σε κάθε Πυλώνα της Μάκρο-περιφερειακής Στρατηγικής προτείνονται τα εξής:

Στον 1^ο Πυλώνα για την Γαλάζια Ανάπτυξη:

- Για τις *θαλάσσιες τεχνολογίες*: δημιουργία θέσεων εργασίας υψηλής ειδίκευσης και οικονομικών ευκαιριών, με έμφαση στην έρευνα και καινοτομία, ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών και μεταφορά γνώσης σε σχέση με θαλάσσιες βιοτεχνολογίες που συνδέονται με τις περιφερειακές και εθνικές στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης (π.χ. πράσινη ναυπηγία, σκάφη αναψυχής, βιοτεχνολογίες, υποβρύχια ρομποτική).
- Για την *αλιεία και ιχθυοκαλλιέργεια*: βελτίωση της αποδοτικότητας και της βιωσιμότητας της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας, με τη βελτίωση της συλλογής, της παρακολούθησης και του ελέγχου των δεδομένων, με την εφαρμογή πολυετών σχεδίων διαχείρισης της αλιείας σε επίπεδο θαλάσσιας λεκάνης, με την εναρμόνιση των προτύπων, με τη βελτίωση των δεξιοτήτων και της ικανότητας, ώστε να επιτευχθεί συμμόρφωση με τους κανόνες και τα πρότυπα της ΕΕ και με την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των τοπικών αλυσίδων ιχθυοπροϊόντων, ιδίως μέσω ειδικών πλατφορμών έρευνας και καινοτομίας, με από κοινού ανάπτυξη των γνώσεων σχετικά με την αγορά και με μεγαλύτερη διαφάνεια της εμπορίας και της μεταποίησης.
- Για την *ναυτιλιακή και θαλάσσια διακυβέρνηση και υπηρεσίες*: βελτίωση της διοικητικής και θεσμικής ικανότητας, των θαλάσσιων υπηρεσιών και καλύτερη διακυβέρνηση, συμπεριλαμβανομένης της ανταλλαγής δεδομένων, κοινός προγραμματισμός και συντονισμένη διαχείριση των υπαρχόντων πόρων (π.χ. Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό και Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών).

¹⁴⁴ COM(2014) 357, Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περιφέρεια Αδριατικής – Ιονίου, 17/06/2014.

Στον 2^ο Πυλώνα για τη Σύνδεση της Περιοχής:

- Για τις *θαλάσσιες μεταφορές*: εναρμόνιση συστημάτων επιτήρησης και δημιουργία σύγχρονων διατροφικών λιμένων, που εργάζονται σε συνεργατικούς σχηματισμούς με σκοπό την ασφαλή θαλάσσια κυκλοφορία, συνεργασία μεταξύ των χωρών και των λιμένων για την αναβάθμιση της διαχείρισης της κυκλοφορίας για την αντιμετώπιση συμφόρησης και για είναι ανταγωνιστική σε παγκόσμιο επίπεδο, ιδίως με τους λιμένες της Βόρειας Ευρώπης.
- Για τις *διατροφικές συνδέσεις με την ενδοχώρα*: αύξηση των θαλάσσιων μεταφορών εμπορευμάτων για την αναβάθμιση των διατροφικών συνδέσεων με την ενδοχώρα, ανάπτυξη κόμβων, που να συνδυάζουν τις θαλάσσιες, σιδηροδρομικές, οδικές, εναέριας και εσωτερικές πλωτές μεταφορές και θα βασίζονται σε βιώσιμα συστήματα μεταφορών που συνδέονται με τοπικά και περιφερειακά σχέδια για την ποιότητα του αέρα, κοινή λήψη μέτρων (υλικών και άυλων) για τη μείωση των σημείων συμφόρησης στα σύνορα.
- Για τα *δίκτυα ενέργειας*: επενδύσεις για τη σύνδεση των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας και για τη ολοκλήρωση των δικτύων φυσικού αερίου για την επίτευξη των στόχων της ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ – ανταγωνιστικότητα, εφοδιαστική ασφάλεια και βιωσιμότητα, επιβολή ρυθμιστικών μέτρων για άρση των εμποδίων στις διασυνοριακές επενδύσεις

Στον 3^ο Πυλώνα για την Ποιότητα του Περιβάλλοντος:

- Για τις *απειλές για την παράκτια και θαλάσσια βιοποικιλότητα*: μείωση της πίεσης στα θαλάσσια και παράκτια οικοσυστήματα με την καλύτερη γνώση της βιοποικιλότητας, τη συντονισμένη εφαρμογή του Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού και την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών, τη σχετική περιβαλλοντική νομοθεσία και την Κοινή Αλιευτική Πολιτική. Διατήρηση της βιοποικιλότητας με τη βελτίωση των διασυνοριακών ανοικτών υδάτινων δικτύων προστατευόμενων θαλάσσιων περιοχών και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των διαχειριστικών αρχών.

- Για τη *ρύπανση της θάλασσας*: μείωση των απειλών για την άγρια θαλάσσια πανίδα και την ανθρώπινη υγεία μέσω συντονισμένων επενδύσεων για εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων και στερεών αποβλήτων, κοινών προσπαθειών για την αντιμετώπιση ολόκληρου του κύκλου ζωής των θαλάσσιων απορριμμάτων, της από κοινού χρήση των ικανοτήτων για την αποτροπή και την αντιμετώπιση των πετρελαιοκηλίδων και άλλης ρύπανσης μεγάλης κλίμακας, του περιορισμού του υποθαλάσσιου θορύβου, καθώς και της ευαισθητοποίησης των γεωργών σχετικά με τις αρνητικές επιπτώσεις της υπερβολικής χρήσης νιτρικών αλάτων.
- Για τους *διακρατικούς χερσαίους οικοτόπους και βιοποικιλότητα*: ενθάρρυνση για την από κοινού διαχείριση διακρατικών οικολογικών περιοχών, καθώς και του υγιούς πληθυσμού των μεγάλων σαρκοφάγων, και λήψη μέτρων για την ενίσχυση της συμμόρφωσης με κανόνες που διέπουν το κυνήγι μεταναστευτικών πτηνών.

Τέλος, στον 4^ο Πυλώνα για το Βιώσιμο Τουρισμό:

- Για τη *διαφοροποιημένη τουριστική προσφορά* (προϊόντα και υπηρεσίες): διαφοροποίηση και βελτίωση της ποιότητας της τουριστικής προσφοράς για την ανάπτυξη βιώσιμων τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, μέσω της πλήρους αξιοποίησης της πλούσιας κληρονομιάς της περιοχής, της αξιοποίησης του κλίματος και της αγοράς για τη δημιουργία μιας ισχυρής επιχειρηματικής δυναμικής με βάση τις βέλτιστες πρακτικές, της προώθησης εναλλακτικών μορφών τουρισμού για όλο το έτος, στο πλαίσιο σχεδίων δράσης εδαφικής ανάπτυξης.
- Για τη *βιώσιμη και υπεύθυνη διαχείριση του τουρισμού* (καινοτομία και ποιότητα): λήψη περισσότερων μέτρων για την αειφόρο και υπεύθυνη ανάπτυξη των ενδιαφερόμενων φορέων στον κλάδο του τουρισμού, όπως θέσπιση κοινών προτύπων και κανόνων, μείωση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου του μαζικού τουρισμού, βελτίωση των ικανοτήτων και συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων παραγόντων (δημόσιος τομέας, ιδιωτικός τομέας, επισκέπτες) στην προώθηση της έννοιας του βιώσιμου και υπεύθυνου τουρισμού.

Στις 11.05.2017 υπεγράφη η Διακήρυξη των Ιωαννίνων¹⁴⁵ στο πλαίσιο της Υπουργικής Συνόδου για τη Στρατηγική της ΕΕ στην Αδριατική-Ιόνιο, που έλαβε χώρα στα Ιωάννινα στις 09-10.05.2017¹⁴⁶. Στη Σύνοδο μετείχαν οι οκτώ (8) συνεργαζόμενες χώρες EUSAIR, οι οποίες εκπροσωπήθηκαν από τους Υπουργούς Εξωτερικών και Ευρωπαϊκών Υποθέσεων και τους αρμόδιους Υπουργούς για τα Ταμεία της ΕΕ, ενώ την Ευρωπαϊκή Ένωση εκπροσώπησε η Διευθύντρια της Γενικής Διεύθυνσης Περιφερειακής Πολιτικής και Αστικών Θεμάτων, αρμόδια για θέματα Μάκρο-περιφερειακών Στρατηγικών της ΕΕ.

Στη Διακήρυξη των Ιωαννίνων αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι οι οκτώ (8) χώρες, που μετέχουν στη Σύνοδο, συμφώνησαν ότι πρέπει να ενταθούν οι προσπάθειες για την εξεύρεση πόρων που θα χρηματοδοτήσουν μεγάλα έργα και άλλες δράσεις, όπως η ασφάλεια στις θαλάσσιες μεταφορές και η μεταφορά ενέργειας, ενώ αναγνωρίζονται οι σημαντικές δυνατότητες της Γαλάζιας Οικονομίας και, ως εκ τούτου, επιβεβαιώνεται η δέσμευση των χωρών να υποστηρίξουν τη βιώσιμη ανάπτυξη των θαλάσσιων και των ναυτιλιακών τομέων της περιοχής της Αδριατικής και του Ιονίου, προωθώντας τη βιώσιμη ανάπτυξη και την απασχόληση, μέσω της έρευνας, της καινοτομίας και των επιχειρηματικών ευκαιριών.

Στην πρόσφατη έκθεση της Επιτροπής Περιφερειακής Ανάπτυξης¹⁴⁷ σχετικά με την υλοποίηση των Μάκρο-περιφερειακών στρατηγικών της ΕΕ, τονίζεται ότι τα τελευταία χρόνια, οι Μάκρο-περιφερειακές Στρατηγικές έχουν αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία ως πλατφόρμα για τη διακρατική συνεργασία μεταξύ των Κρατών Μελών αλλά και με τρίτες χώρες, καθώς παρέχουν ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για την αντιμετώπιση αμοιβαίων προκλήσεων και την εκμετάλλευση κοινών δυνατοτήτων. Για την περίοδο προγραμματισμού 2014 - 2020, οι Μάκρο-περιφερειακές Στρατηγικές έχουν ενσωματωθεί στα προγράμματα των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ).

¹⁴⁵ Διακήρυξη των Ιωαννίνων, Συμβούλιο της Αδριατικής και Ιονίου/Υπουργική Σύνοδος EUSAIR, 11-12/05/2017, Διαθέσιμη στο:

<http://www.adriatic-ionian.eu/attachments/article/616536/Ioannina%20declaration.pdf>.

¹⁴⁶ 2nd EUSAIR FORUM Ioannina, Greece 11-12/05/2017 – Summary Report June 2017, Διαθέσιμη στο http://registration.adriatic-ionian.eu/wp-content/uploads/2017/10/FINAL-REPORT-2nd-FORUM_08-09-2017_REGIO.pdf.

¹⁴⁷ A8-0389/2017, Έκθεση σχετικά με την υλοποίηση των μακροπεριφερειακών στρατηγικών της ΕΕ, (2017/2040(INI)), 01/12/2017.

Οι μάκρο-περιφερειακές Στρατηγικές καθορίζονται εντός των ορίων της αρχής των «τριών όχι»: *όχι σε νέα ενωσιακά κεφάλαια, όχι σε νέες τυπικές ενωσιακές δομές και όχι σε νέα ενωσιακή νομοθεσία.*

Η χρηματοδοτική στήριξη διατίθεται με τη μορφή προγραμμάτων διακρατικής συνεργασίας στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας (ΕΕΣ), τα οποία χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). Ένα τέτοιο πρόγραμμα υποστηρίζει την υλοποίηση της EUSAIR με 117.918.198 ευρώ¹⁴⁸. Επιπλέον, όμως, οι χώρες ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν διαφορετικές πηγές χρηματοδότησης, όπως ταμεία ΕΔΕΤ και άλλα μέσα της ΕΕ, Μηχανισμό Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ), Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Γειτονίας (ΕΜΓ), εθνικούς, περιφερειακούς και τοπικούς πόρους, ιδιωτικές πηγές, κλπ., προκειμένου να συμβάλλουν στους κοινούς στόχους που ορίζουν οι Στρατηγικές¹⁴⁹.

Στην ίδια έκθεση επισημαίνονται και τα προβλήματα που αφορούν την έλλειψη ουσιαστικής διασύνδεσης μεταξύ της διαθεσιμότητας των πόρων, της διακυβέρνησης και της ευθύνης, τα οποία παρεμποδίζουν την πλήρη επίτευξη των στόχων της EUSAIR. Οι συμμετέχουσες χώρες χρειάζεται να στηρίξουν τις αρμόδιες αρχές και να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της Στρατηγικής.

Τα τελευταία χρόνια η περιοχή βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της μεταναστευτικής κρίσης. Η EUSAIR θα μπορούσε να συμβάλει στην αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων εάν διέθετε τα αναγκαία μέσα και τους αναγκαίους πόρους.

Η Περιφέρεια Αττικής σύμφωνα με το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της¹⁵⁰, δύναται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην προώθηση και υλοποίηση της εν λόγω Στρατηγικής, και ειδικότερα στο πλαίσιο των δράσεων που σχετίζονται με το βιώσιμο τουρισμό, τη συνδεσιμότητα των λιμανιών της και τη Γαλάζια Οικονομία.

¹⁴⁸ A8-0389/2017, Έκθεση σχετικά με την υλοποίηση των μακροπεριφερειακών στρατηγικών της ΕΕ, (2017/2040(INI)), 01/12/2017, σελ 3.

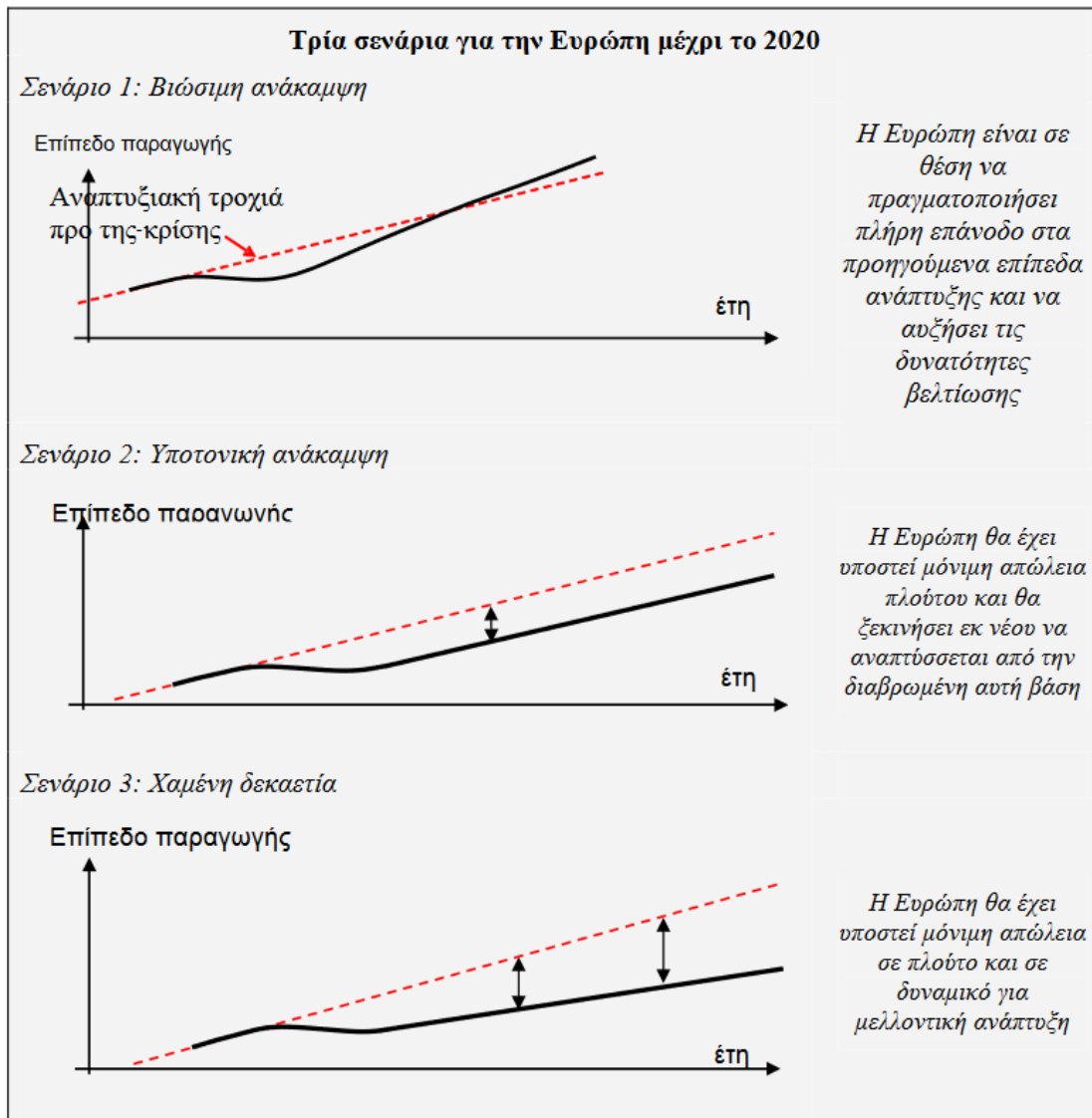
¹⁴⁹ Όπως πάνω.

¹⁵⁰ ΠΕΠ Αττικής 2014-2020, Αναλυτικά στην επίσημη ιστοσελίδα: <http://www.pepattikis.gr/>

Συμπεράσματα

Η πρόσφατη οικονομική κρίση επέφερε πολλές αλλαγές στην Ευρώπη. Με τη μείωση του ΑΕΠ και την αύξηση των ανέργων, η Ευρώπη βρέθηκε αντιμέτωπη με τρία πιθανά σενάρια, όπως φαίνονται στο Διάγραμμα 9¹⁵¹. α) την βιώσιμη ανάκαμψη, β) την υποτονική ανάκαμψη και γ) τη χαμένη δεκαετία.

Διάγραμμα 7: Τρία σενάρια για την Ευρώπη

Η ΕΕ δεν έμεινε αμέτοχη και ανέπτυξε το 2010 τη Στρατηγική «Ευρώπη 2020» που αφορά στην ανάπτυξη και την απασχόληση. Στόχος της εν λόγω Στρατηγικής δεν ήταν μόνο η αντιμετώπιση της κρίσης, αλλά και η προσπάθεια αντιμετώπισης των

¹⁵¹ Πηγή: COM(2010) 2020, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *ΕΥΡΩΠΗ 2020 – Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*, 03/03/2010.

μειονεκτημάτων του αναπτυξιακού μοντέλου της Ευρώπης, καθώς και η δημιουργία των συνθηκών για μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Οι πρωταρχικοί στόχοι για την υλοποίηση της στρατηγικής αφορούν στην απασχόληση, την έρευνα και την ανάπτυξη, το κλίμα και την ενέργεια, την εκπαίδευση, την κοινωνική ένταξη και τη μείωση της φτώχειας και θα πρέπει να έχουν επιτευχθεί μέχρι το 2020.

Λόγω της μεγάλης ακτογραμμής που διαθέτει η Ευρώπη (70.000 χλμ.) και το γεγονός ότι οι θαλάσσιες περιφέρειες της ΕΕ συμβάλλουν σε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό στο ΑΕΠ της, είναι γεγονός ότι η ευημερία της ηπείρου συνδέεται άρρηκτα με τη θάλασσα. Η Γαλάζια Οικονομία, η οποία απαρτίζεται από όλες τις οικονομικές δραστηριότητες, που σχετίζονται με τους ωκεανούς, τις θάλασσες και τις παράκτιες περιοχές, όπως είναι η ναυτιλία, τα λιμάνια, η αλιεία, τα ναυπηγεία και η υπεράκτια παραγωγή ενεργειακών πόρων, αλλά και ο παράκτιος και θαλάσσιος τουρισμός, υπολογίζεται ότι αντιπροσωπεύει 5,4 εκατ. θέσεις εργασίας και ακαθάριστη προστιθέμενη αξία που ανέρχεται σε περίπου 500 δισεκ. ευρώ ετησίως¹⁵². Παρ' όλα αυτά, τα τελευταία χρόνια παρουσιάζονται προβλήματα σε αυτούς τους τομείς κυρίως λόγω του ανταγωνισμού μεταξύ τους.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εφόσον αναγνώρισε τη βιωσιμότητα των ωκεανών και των θαλασσών ως μια σημαντική παγκόσμια πρόκληση, αποφάσισε να δημιουργήσει μια Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική¹⁵³ με την βοήθεια και του Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού, με στόχο το συντονισμό των προσπαθειών των κέντρων λήψης αποφάσεων για την οικονομική αξιοποίηση και την καλύτερη χρήση του θαλάσσιου περιβάλλοντος προς όφελος τόσο της οικονομικής ανάπτυξης όσο και της προστασίας του.

Στη βάση, λοιπόν, της Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής, τον Οκτώβριο του 2012 στην Κύπρο, εγκαινιάστηκε η πρωτοβουλία της Γαλάζιας Ανάπτυξης¹⁵⁴, η οποία ουσιαστικά αφορά στην θαλάσσια διάσταση της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020».

¹⁵² Βλέπε Υποκεφάλαιο 2.1.

¹⁵³ COM (2007) 575, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Μια Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση*, 10/10/2007.

¹⁵⁴ Βλέπε Υποκεφάλαιο 3.1.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η τέως επίτροπος της ΕΕ αρμόδια για θέματα Ναυτιλίας και Αλιείας, κα. Δαμανάκη, στην ομιλία της στο Göteborg με θέμα “Our Future is Blue”¹⁵⁵, «..είναι ακριβώς η ώρα να ξεπεράσουμε την κρίση μέσω της Γαλάζιας Οικονομίας. Μέσω αυτής θα ανοιχτούν δρόμοι για νέα προϊόντα, υπηρεσίες και θέσεις εργασίας - καθώς και για νέους, δυναμικούς επιχειρηματίες να αρπάξουν την ευκαιρία και να οδηγήσουν την οικονομία μπροστά».

Ο ρόλος της είναι διττός: α) να δημιουργήσει καινούργιες θέσεις εργασίας στην Γαλάζια Οικονομία και β) να επιτρέψει στην Γαλάζια Οικονομία να καλλιεργηθεί, αλλά με βιωσιμότητα και ολιστικά. Η Γαλάζια Ανάπτυξη, στηρίζεται στη διατήρηση και βιώσιμη διαχείριση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων. Πιο συγκεκριμένα, αποτελεί ουσιαστικά την συνέχεια της Πράσινης Βίβλου¹⁵⁶ και προάγει τη μακροπρόθεσμη στρατηγική για τη στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης του θαλάσσιου και ναυτιλιακού τομέα. Η Στρατηγική αυτή αναμένεται να αναδείξει τη συμβολή των θαλάσσιων πόρων στην επίτευξη των Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ευρώπης για το 2020 και αποτελείται από τρεις συνιστώσες: α) την ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική, β) τις στρατηγικές για τις θαλάσσιες λεκάνες και γ) τη στρατηγική για τους τομείς προτεραιότητας της Γαλάζιας Οικονομίας¹⁵⁷.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει χτίσει μια ενδελεχή εικόνα του οικονομικού μεγέθους και των θέσεων εργασίας στο ναυτιλιακό τομέα στην Ευρώπη και γνωρίζει πού μπορεί να οδηγήσουν τα προσεχή χρόνια οι τομείς δράσης της Γαλάζιας Ανάπτυξης, καθώς και το αν υπάρχει δυνατότητα για καινοτομία και νέες θέσεις εργασίας¹⁵⁸.

Ενδεικτικά, φαίνεται ότι ο παράκτιος τουρισμός αποτελεί τον μεγαλύτερο θαλάσσιο τομέα σε ακαθάριστη αξία και σε εργασία και αναμένεται να αυξηθεί κατά 2-3% μέχρι το 2020, ενώ ο τουρισμός κρουαζιέρας αναμένεται να δημιουργήσει 100.000 νέες θέσεις εργασίας μέχρι το 2020 σε σχέση με το 2010¹⁵⁹. Καθώς η ισχύς της

¹⁵⁵ SPEECH/12/370, Damanaki M., European Commissioner for Maritime Affairs and Fisheries, *Our Future is Blue*, Opening ceremony of the European Maritime Day, Göteborg, 21/05/2012.

¹⁵⁶ Βλέπε Υποκεφάλαιο 5.2.

¹⁵⁷ Βλέπε Υποκεφάλαιο 3.2.

¹⁵⁸ Όπως πάνω.

¹⁵⁹ COM (2014) 86, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Μια ευρωπαϊκή στρατηγική για την τόνωση της ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας στον παράκτιο και θαλάσσιο τουρισμό*, 20/02/2014.

γαλάζιας ενέργειας αναμένεται να διπλασιαστεί ετησίως στο άμεσο μέλλον, η εμποροποίηση των τεχνολογιών που προέρχονται από τα κύματα και την παλίρροια θα επεκταθεί λόγω της μείωσης των τεχνολογικών κοστών¹⁶⁰. Σύμφωνα με προβλέψεις, ο ετήσιος κύκλος εργασιών των ορυκτών πόρων παγκοσμίως αναμένεται να αυξηθεί από το μηδέν στα 5 δισεκ. ευρώ τα επόμενα 10 χρόνια και σε 10 δισεκ. ευρώ μέχρι το 2030¹⁶¹. Επιπλέον, η ευρωπαϊκή υδατοκαλλιέργεια θα συμβάλει στην υγιεινή διατροφή¹⁶² και την επόμενη δεκαετία, ο τομέας της γαλάζιας βιοτεχνολογίας θα αποτελεί βασικό προμηθευτή προϊόντων μαζικής παραγωγής, όπως: καλλυντικά, είδη διατροφής, φαρμακευτικά σκευάσματα, χημικά και βιοκαύσιμα¹⁶³.

Μία από τις βασικές προκλήσεις για μια περισσότερο ανταγωνιστική και καινοτόμο Γαλάζια Οικονομία σε όλες τις θαλάσσιες λεκάνες, είναι να γίνει ευκολότερη η μεταφορά των ερευνητικών αποτελεσμάτων σε επιχειρηματικά εγχειρήματα και οι νέες τεχνολογίες να αξιοποιηθούν σε εμπορικό και βιομηχανικό επίπεδο. Η γαλάζια τεχνολογία θα αξιοποιήσει υφιστάμενες στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης και θα υποστηρίξει στρατηγικές εταιρικές σχέσεις των παράκτιων περιφερειών και των ενδιαφερόμενων φορέων τους, προκειμένου να εκπονηθούν συγκεκριμένοι οδικοί χάρτες/σχέδια δράσης για τις θαλάσσιες λεκάνες σε βασικούς τομείς της Γαλάζιας Ανάπτυξης που θα προωθήσουν έργα εμπορικού χαρακτήρα, τα οποία με τη σειρά τους θα ενισχύσουν τις επενδύσεις Γαλάζιας Ανάπτυξης.

Η κάθε θαλάσσια λεκάνη και τα επιμέρους Κράτη Μέλη προσπαθούν από την πλευρά τους να αξιοποιήσουν όσο καλύτερα μπορούν τις πολιτικές, έτσι ώστε είτε να αναπτύξουν, είτε να βελτιώσουν τους τομείς της Γαλάζιας Ανάπτυξης. Ήδη τα πρώτα αποτελέσματα έχουν αρχίσει να διαφαίνονται σε πολλές από αυτές τις χώρες, όπου έχουν δημιουργηθεί έργα υποδομής και νέες θέσεις εργασίας.

¹⁶⁰ COM (2014) 8, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Γαλάζια ενέργεια Απαραίτητα μέτρα για την αξιοποίηση του δυναμικού της θαλάσσιας και της ωκεάνιας ενέργειας της Ευρώπης έως το 2020 και εντεύθεν*, 20/01/2014.

¹⁶¹ Ecorys, *Blue Growth - Scenarios and drivers for Sustainable Growth from the Oceans, Seas and Coasts*, Final Report, 2012.

¹⁶² COM(2013) 229, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τη βιώσιμη ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας στην ΕΕ*, 29/04/2013.

¹⁶³ COM (2012) 494, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Γαλάζια ανάπτυξη, ευκαιρίες για βιώσιμη ανάπτυξη στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας*, 13/09/2012.

Καθοριστικό ρόλο στις θετικές εξελίξεις διαδραματίζει η καλή συνεργασία των Κυβερνήσεων της κάθε χώρας με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αλλά και τα προγράμματα που η ίδια η ΕΕ έχει θεσπίσει για την διευκόλυνση της υλοποίησης, όπως τα χρηματοδοτικά προγράμματα και τα προγράμματα ενίσχυσης των πρωτοβουλιών, καθώς και τα εργαλεία για την ανάπτυξη της Γαλάζιας Οικονομίας.

Τον Μάιο του 2016, διεξήχθη η European Maritime Day στο Turku της Φινλανδίας με τίτλο: «Επενδύοντας σε έξυπνες και βιώσιμες λύσεις για ανταγωνιστική Γαλάζια Ανάπτυξη»¹⁶⁴. Ο νυν επίτροπος της ΕΕ για το περιβάλλον Karmenu Vella¹⁶⁵, ανέφερε στην εισήγησή του πως η Ευρώπη είναι ηγέτης σε διάφορες γαλάζιες τεχνολογίες, όπως είναι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή η «καθαρή» ναυτιλία και αυτό επειδή έχει επενδύσει σε αυτές, ενώ συνεχίζει λέγοντας πως η δέσμευση της Ευρώπης για βιωσιμότητα είναι το στοιχείο που δίνει ανταγωνιστικό προβάδισμα και θα δημιουργήσει επιχειρηματικές ευκαιρίες παγκοσμίως.

Μετά από διαβουλεύσεις τα μηνύματα-κλειδιά που προέκυψαν είναι τα ακόλουθα:

- Τα clusters αποτελούν μοχλούς διασύνδεσης ανάμεσα στους βιομηχανικούς εταίρους και τους παρόχους χρηματοδότησης και οδηγούν σε νέες δραστηριότητες που άπτονται της Γαλάζιας Ανάπτυξης,
- Τομείς όπως η γαλάζια ενέργεια παρέχουν τεράστιες ευκαιρίες για την ανάπτυξη, την απασχόληση και τα παγκόσμια περιβαλλοντικά οφέλη. Οι προκλήσεις δεν θα πρέπει να αποθαρρύνουν την πρόοδο, αλλά θα πρέπει να αντιμετωπίζονται σταδιακά και με μακροπρόθεσμη εστίαση,
- Η γαλάζια ενέργεια καταδεικνύει πόσο σημαντικό είναι να δοθεί προτεραιότητα σε στρατηγικές επενδύσεις που θα παρέχουν όχι μόνο οικονομικές αποδόσεις αλλά και οφέλη περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος,
- Η χρηματοδότηση εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να αποφεύγουν τους κινδύνους, να μειώσουν τη γραφειοκρατία και να εξασφαλίσουν σταθερό ρυθμιστικό περιβάλλον,

¹⁶⁴ "Investing in smart and sustainable solutions for competitive Blue Growth", Πληροφορίες διαθέσιμες στην επίσημη ιστοσελίδα: <https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/maritimeday/en/2016>.

¹⁶⁵ Commissioner Karmenu Vella, *European Maritime Day – Opening Speech*, Turku – Finland, 18/05/2016.

- Η ανάληψη δράσης των περιφερειών διαδραματίζει τεράστιο ρόλο στην προώθηση της Γαλάζιας Ανάπτυξης. Οι πιο προηγμένες από αυτές αναπτύσσουν συστηματικά τις διακρατικές τους συνεργασίες, με σκοπό να μεγιστοποιήσουν τη δυναμική τους. Το γεγονός αυτό, θα μπορούσε να διευκολυνθεί περαιτέρω μέσω διευρυμένων πλατφορμών, οι οποίες θα μετατρέψουν τις φιλοδοξίες τους σε επενδύσεις,
- Η ανάπτυξη δεξιοτήτων είναι κρίσιμης σημασίας, δεδομένης της επιστροφής από όλες τις επενδύσεις στον τομέα της καινοτομίας και των υποδομών. Είναι σημαντικό να εκπαιδευτεί κανείς για το «άγνωστο», αφού είναι δύσκολο να προβλεφθούν οι μελλοντικές θέσεις εργασίας,
- Για να προσελκύσουν περισσότερους νέους σε ναυτικά επαγγέλματα, είναι σημαντικό να μην τονιστεί μόνο το καθαρά τεχνικό ενδιαφέρον του επαγγέλματος, αλλά και ο ρόλος του “steward of the oceans”,
- Η Γαλάζια Ανάπτυξη μπορεί να ευδοκιμήσει μόνο μέσα σε ένα ισχυρό και αξιόπιστο σύστημα διεθνούς διακυβέρνησης των ωκεανών, για το οποίο χρειάζεται εντατική συνεργασία και αυστηρότερη εφαρμογή σε παγκόσμιο επίπεδο.

Περνώντας στον ελληνικό θαλάσσιο χώρο, τα ιδιαίτερα μορφολογικά χαρακτηριστικά και ο νησιωτικός του χαρακτήρας τον καθιστούν έναν χώρο με αρκετές δυνατότητες ανάπτυξης, αλλά και με αρκετές δυσκολίες για την επίτευξη αυτής. Οι δυσκολίες αυτές αποτυπώνονται στο φαινόμενο της νησιωτικότητας και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ελληνικών νησιών. Αυτά είναι κυρίως: το μικρό τους μέγεθος, η απομόνωση και η προσπελασιμότητα από την ηπειρωτική χώρα, καθώς και τα ιδιαίτερα φυσικά και πολιτιστικά στοιχεία που διαμορφώνουν τη βιωμένη τους ταυτότητα. Η νησιωτικότητα μέχρι και σήμερα, φαίνεται να επιβαρύνει την αναπτυξιακή διαδικασία των περισσότερων ελληνικών νησιών τόσο από οικονομικής όσο και από κοινωνικής πλευράς μιας και χαρακτηρίζεται ως ένα διαρκές φαινόμενο που εντείνεται, λόγω της γεωγραφικής ασυνέχειας του ελληνικού νησιωτικού χώρου.

Από το νησιωτικό χώρο δε λείπουν και τα προβλήματα ως αποτέλεσμα των σύγχρονων κοινωνικό – πολιτικών εξελίξεων. Αυτά αποτυπώνονται, άλλοτε σε μικρή

και άλλοτε σε μεγάλη κλίμακα, σε δημογραφικές και πληθυσμιακές αδυναμίες όπως μετακινήσεις πληθυσμών στην ηπειρωτική χώρα, δημογραφική γήρανση, οικονομικά προβλήματα που προκύπτουν από την έντονη εξάρτηση των νησιών από το μαζικό τουρισμό, συγκρούσεις χρήσεων γης και περιβαλλοντική υποβάθμιση. Για την άμεση αντιμετώπιση αυτών, γίνεται αντιληπτό ότι μία πολιτική για τα ελληνικά νησιά είναι απαραίτητη. Ωστόσο, εδώ και 20 χρόνια δεν υπάρχει καμία σωστή, ορθή και συγκροτημένη πολιτική για τα ελληνικά νησιά.

Είναι επιτακτική ανάγκη για την ΕΕ να αναγνωρίσει τη μοναδικότητα των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα νησιά. Για τον λόγο αυτό πρέπει να γίνουν προσπάθειες τόσο σε ενωσιακό όσο και σε εθνικό επίπεδο για να αξιοποιηθεί στο μέγιστο το δυναμικό των νησιών της ΕΕ.

Παρόλα αυτά, η γενική εικόνα της χώρας αλλά και των ελληνικών νησιών δείχνει ότι υπάρχουν και μπορούν να υπάρξουν κάποιες μικροβελτιώσεις αυτών των προβληματικών καταστάσεων μέσω της Γαλάζιας Ανάπτυξης, καθώς και ευκαιρίες. Η Ελλάδα έχει κάποιους τομείς οι οποίοι είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένοι, όπως είναι ο τουρισμός και η υδατοκαλλιέργεια, ενώ οι υπόλοιποι κλάδοι της στρατηγικής δεν τυγχάνουν της ίδιας προσοχής. Είναι αλήθεια πως η χώρα βρίσκεται σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη στιγμή και η ενίσχυση των υπόλοιπων κλάδων μοιάζει κάτι το ουτοπικό και μακρινό, ωστόσο οι κατάλληλες πρακτικές μπορεί να βοηθήσουν προς αυτή την κατεύθυνση και εν τέλει στην έξοδο από την οικονομική κρίση.

Πιο συγκεκριμένα, τα προγράμματα της ΕΕ που έχουν ως στόχο την χρηματοδότηση πρωτοβουλιών, όπως είναι το Horizon 2020¹⁶⁶, μπορεί να προσελκύσουν χρηματοδοτήσεις για πραγματικά αξιόλογα σχέδια, τα οποία δεν έχουν την δυνατότητα να αναπτυχθούν από κεφάλαια του δημοσίου και από ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Επίσης, οι συμβουλευτικές εταιρείες που έχουν κάνει τα τελευταία χρόνια εμφάνιση στην Ελλάδα δίνουν τα κατάλληλα εργαλεία, τις απαραίτητες υποδομές και την τεχνογνωσία για εταιρείες start-up με σκοπό την ανάπτυξη

¹⁶⁶ Αναλυτικές πληροφορίες για το πρόγραμμα διαθέσιμες στην επίσημη ιστοσελίδα: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>.

καινοτόμων δράσεων σε διάφορους επιστημονικούς τομείς¹⁶⁷. Με αυτό τον τρόπο, ορισμένες πολύ καλές ιδέες έχουν την ευκαιρία να αναπτυχθούν εντός της χώρας και όχι να αναγκάζουν τους ιθύνοντες νέες να αναζητούν υποστήριξη στο εξωτερικό.

Η συνεργασία μεταξύ σχετικών επιστημόνων του κάθε κλάδου, της πολιτείας, των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και άλλων εμπλεκόμενων θα μπορέσουν να αποτελέσουν μια πολύ μεγάλη δύναμη προσέλκυσης επενδύσεων και χρηματοδοτήσεων, θα επιτύχουν βέλτιστες πρακτικές μέσω των διαφορετικών προσεγγίσεων για το κάθε επιστημονικό πεδίο και θα είναι σε θέση να συνεργαστούν και να διαπραγματευτούν με αντίστοιχα πλέγματα άλλων χωρών.

Όσον αφορά στους τομείς που είναι ήδη ανεπτυγμένοι, χρήσιμη κρίνεται η αναζήτηση περισσότερο καινοτόμων ιδεών, που θα μπορούν να διαφοροποιήσουν την παρεχόμενη υπηρεσία ή προϊόν, έτσι ώστε με αυτό τον τρόπο να μπορέσουν να προσελκύσουν επενδύσεις και να γίνουν πιο ανταγωνιστικοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η Ελλάδα αποτελείται από σπάνιες και ιδιαίτερες ομορφιές και μπορεί μέσω προγραμμάτων που την αναδεικνύουν στο εξωτερικό, όπως διαφημιστικά σποτ και προώθηση διαφοροποιημένων προτάσεων τουρισμού, να ενισχύσει ακόμη περισσότερο τον τουρισμό και να επιμηκύνει την εποχικότητά του. Επιπλέον, επιχορηγήσεις σχετικά με τη βελτίωση του εξοπλισμού και των καταλυμάτων αποτελούν ένα απαραίτητο μέτρο. Το ΕΣΠΑ¹⁶⁸ είναι ένας φορέας που δίνει την ευκαιρία για επιδοτήσεις σχετικά με την ανακαίνιση των υποδομών φιλοξενίας. Αντίστοιχα, μπορεί να προαχθεί και η υδατοκαλλιέργεια με εκθέσεις σε παγκόσμιο επίπεδο με σκοπό την ανάδειξη της καλής ποιότητας του παραγόμενου προϊόντος, σε συνδυασμό πάντα με την καλύτερη τιμή. Ταυτόχρονα, είναι επιτακτική η ανάγκη να βελτιωθούν οι υποδομές στα λιμάνια, σε παράκτιες περιοχές και σε περιοχές που δραστηριοποιούνται στην υδατοκαλλιέργεια.

¹⁶⁷ Επιτυχημένο και φιλόδοξο πρόγραμμα είναι το BlueGrowth Πειραιά, το οποίο στοχεύει να εμπνεύσει και να βοηθήσει νέους επιχειρηματίες να συνειδητοποιήσουν τις καινοτόμες έννοιες και προωθεί τις επιχειρηματικές ιδέες που σχετίζονται με την τοπική θάλασσα και τους υδρόβιους πόρους μέσω περιβαλλοντικής και οικονομικής προσέγγισης. Αναλυτικές πληροφορίες διαθέσιμες στην ιστοσελίδα: <http://www.bluegrowth.gr/>.

¹⁶⁸ Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης 2014 – 2020. Πληροφορίες στην ιστοσελίδα: <https://www.espa.gr/>.

Όλοι σχεδόν οι τομείς δράσης της Γαλάζιας Ανάπτυξης, πλην της γαλάζιας βιοτεχνολογίας που θεωρείται αρκετά «καινοτόμα» για την Ελλάδα, βρίσκουν «πάτημα» στον ελληνικό θαλάσσιο χώρο. Προσφέρουν ήδη χιλιάδες θέσεις εργασίας και τεράστια οικονομικά οφέλη στις θαλάσσιες, κυρίως, περιοχές¹⁶⁹.

Η υποστήριξη της Γαλάζιας Ανάπτυξης θα οδηγήσει και στην προώθηση και επανα-ενεργοποίηση των υπόλοιπων τομέων όπως η γαλάζια βιοτεχνολογία, η οποία δεν έχει ακόμα βρει «πρόσφορο έδαφος» στον ελληνικό χώρο αλλά και η γαλάζια ενέργεια και οι εξορύξεις μέσω της εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων και του ορυκτού πλούτου των περισσότερων νησιών αντίστοιχα.

Παρ' όλα αυτά, η κατάσταση φαίνεται να παραμένει στάσιμη. Είναι απαραίτητος ένας σωστός Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός που θα αποδέχεται το νησιωτικό χώρο με τις ιδιαιτερότητές του και δεν θα τον αντιμετωπίζει ως ενιαίο μαζί με την ηπειρωτική χώρα. Ωστόσο, η Ελλάδα δεν έχει μεταφέρει ακόμη στο εθνικό δίκαιο την Οδηγία περί θεσπίσεως πλαισίου για το Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό¹⁷⁰, την οποία βάσει του άρθρου 15.1 της οδηγίας έπρεπε να είχε κάνει μέχρι τις 18.09.2016. Για αυτόν τον λόγο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε στις 07.12.2017 την Απόφασή της να παραπέμψει την Ελλάδα στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Η Επιτροπή θα ζητήσει από το Δικαστήριο να επιβάλει ημερήσια χρηματική ποινή ύψους 31.416 ευρώ ανά ημέρα από την ημέρα έκδοσης της απόφασης έως ότου η εν λόγω οδηγία μεταφερθεί πλήρως και τεθεί σε ισχύ στο εθνικό δίκαιο¹⁷¹.

Για την επίλυση και αντιμετώπιση των προβλημάτων του ελληνικού νησιωτικού χώρου κρίνονται απαραίτητα μέτρα που θα οδηγήσουν στην άμβλυση αυτών δείχνοντας παράλληλα σεβασμό τόσο στο φυσικό όσο και στο θαλάσσιο περιβάλλον.

Τέλος, σημαντικό κρίνεται το ζήτημα της διακυβέρνησης τόσο μεταξύ χωρών όσο και μεταξύ διαφόρων υπηρεσιών και πολιτών, καθώς μπορεί να γίνονται

¹⁶⁹ Αναλυτικά οι αριθμοί στον Πίνακα 7, σελ. 54.

¹⁷⁰ Οδηγία 2014/89/ΕΕ, *περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό*, 23/07/2014.

¹⁷¹ ΕΕ. «Καμπανάκι» για τα κτίρια Μηδενικής Κατανάλωσης και «καμπάνα» για την απουσία θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, *ecopress*, 08/12/2017, διαθέσιμο στο: <http://ecopress.gr/?p=4018>.

προσπάθειες ανάπτυξης των θαλάσσιων τομέων του ελληνικού νησιωτικού χώρου, όμως χωρίς τις σωστές από κοινού αποφάσεις, τον σωστό τεχνολογικό εξοπλισμό και το εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό ίσως αποβούν αδύναμες. Η γνώση για τη θάλασσα και τις δραστηριότητές της ξεκινάει από τη μελέτη του θαλάσσιου βυθού. Επομένως, κρίνεται, επίσης, απαραίτητη η χαρτογράφηση αυτού καθώς και η ελεύθερη πλέον πρόσβαση σε ανοιχτά δημόσια δεδομένα από όλες τις υπηρεσίες και τους αντίστοιχους φορείς.

Για να συνεχίζει ο ελληνικός νησιωτικός χώρος να αναπτύσσεται, να διατηρείται και να «αντιστέκεται» στις γρήγορες εξελίξεις και αλλαγές της σημερινής εποχής, πρέπει να αξιοποιήσει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα – δυνατά σημεία και να τα χρησιμοποιήσει ως «όπλα» για περαιτέρω ανάπτυξη. Μία ανάπτυξη, βέβαια, όχι μονόπλευρη, αλλά προς όλους τους τομείς θαλάσσιων δραστηριοτήτων εξασφαλίζοντας έτσι τόσο οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική όσο και περιβαλλοντική προστασία και βιώσιμη διαχείριση. Η Γαλάζια Ανάπτυξη αποτελεί μία τέτοια μορφή ανάπτυξης, η οποία μπορεί να εφαρμοστεί και να αφομοιωθεί από τα ελληνικά νησιά. Το νομοθετικό υπόβαθρο και τα κατάλληλα εργαλεία υπάρχουν. Η προσπάθεια πλέον στρέφεται προς τη θέληση για την επίλυση και αντιμετώπιση των προβλημάτων των νησιών, της σωστής διαχείρισης του νησιωτικού φαινομένου και της σύνθεσης μιας ορθής νησιωτικής πολιτικής.

Η συνέχιση και η ανάπτυξη βρίσκεται στα χέρια τόσο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τις κατάλληλες οδηγίες και πολιτικές, όσο και στα Κράτη Μέλη για να τις εφαρμόσουν.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Βιβλία

Τσάλτας Γρ., *Η Γεωγραφία στις Διεθνείς Σπουδές – Μία Γεωγραφική Προσέγγιση της Σύγχρονης Διεθνούς Κοινότητας*, Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2011

Τσάλτας Γρ., Κλάδη-Ευσταθοπούλου Μ., *Το Διεθνές Δίκαιο των Θαλασσών και των Ωκεανών*, Τόμος Α', εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003

Τσάλτας Γρ., *Περιβάλλον – Διεθνής Προστασία – Πολιτική – Δίκαιο – Θεσμοί*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2017

Άρθρα – Μελέτες

Eurisles, *Στατιστικοί Δείκτες των Περιφερειακών Ανισοτήτων που σχετίζονται με την Νησιωτικότητα και την Υπερ-Περιφερειακότητα*, Ελληνική Έκδοση: Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 1998

WWF Ελλάς, *Γαλάζια Ανάπτυξη στη Μεσόγειο: Η πρόκληση της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης – Ελλάδα*, Ιούνιος 2015

ΕΕ: «Καμπανάκι» για τα κτίρια Μηδενικής Κατανάλωσης και «καμπάνα» για την απουσία θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, *ecopress*, 08/12/2017

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Γενικής Διεύθυνσης Έρευνας, *Το Έβδομο Πρόγραμμα (7ο ΠΠ) Φέρνοντας την ευρωπαϊκή έρευνα στο προσκήνιο*, Βέλγιο 2007

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Η Κυκλική Οικονομία – Συνδέοντας, δημιουργώντας και διατηρώντας την αξία*, thinkstock, Wavebreakmedia Ltd, 19/01/2017

Μέργος Γ., Παπαδασκαλόπουλος Α. και Χριστοφάκης Μ., *Αναπτυξιακή Στρατηγική για το Νησιωτικό Χώρο*, στο *Επιστημονικές Μελέτες προς τιμήν του Καθηγητού Ν. Κόνσολα*, Αθήνα 2005: Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης Παντείου Πανεπιστημίου

Μπούρτζης Τ., *Βιώσιμοι Ωκεανοί και οι Προκλήσεις για το Νομικό και Θεσμικό Πλαίσιο*, στο Τσάλτας Γρ., *Περιβάλλον – Διεθνής Προστασία – Πολιτική – Δίκαιο – Θεσμοί*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2017

Μπούρτζης Τ., *Η Βιώσιμη Ανάπτυξη ως Συνισταμένη της Παγκόσμιας Θαλάσσιας Διακυβέρνησης*, *Νόμος + Φύση*, 18/02/2016

Σπιλάνης Γ., Κίζος Θ., Κονδύλη Ι., Μισαηλίδης Ν., *Προσπελασιμότητα και Ελκυστικότητα των Νησιών του Αιγαίου*, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2005

Στατιστικά στοιχεία Eurostat, *ΑΕΠ σε περιφερειακό επίπεδο*, Μάρτιος 2017

Επίσημα Κείμενα

2012/C 181/03, Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ: *Ειδικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα νησιά*, 21/06/2012

2015/3014(RSP), Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την ειδική κατάσταση των νησιών, Στρασβούργο 04/02/2016

2015/C 012/17, Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ για το COM (2014) 130, *Απολογισμός της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για μια έξυπνη, Διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*, 15/01/2015

2015/C 268/02, Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ: *Έξυπνα νησιά*, 14/08/2015

C 209/9, Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ: *Νησιά στην ΕΕ: από διαρθρωτικό μειονέκτημα σε περιοχές χωρίς αποκλεισμούς*, 30/06/2017

COM (2007) 575, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Μια Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση*, 10/10/2007

COM (2008) 616, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Πράσινη Βίβλος για την εδαφική συνοχή: Μετατρέποντας την εδαφική ποικιλομορφία σε προτέρημα*, 06/10/2008

COM (2010) 2020, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *ΕΥΡΩΠΗ 2020 – Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*, 03/03/2010

COM (2012) 494, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Γαλάζια Ανάπτυξη, ευκαιρίες για βιώσιμη ανάπτυξη στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας*, 13/09/2012

COM (2012) 713, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Θαλάσσια στρατηγική για την Αδριατική θάλασσα και Ιόνιο πέλαγος*, 30/11/2012

COM (2014) 254, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Καινοτομία στη Γαλάζια Οικονομία: Αξιοποίηση των θαλασσών μας για την ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας*, 13/05/2014

COM (2014) 357, Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περιφέρεια Αδριατικής – Ιονίου, 17/06/2014

COM (2014) 8, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Γαλάζια ενέργεια Απαραίτητα μέτρα για την αξιοποίηση του δυναμικού της θαλάσσιας και της ωκεάνιας ενέργειας της Ευρώπης έως το 2020 και εντεύθεν*, 20/01/2014

COM (2014) 86, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Μια ευρωπαϊκή στρατηγική για την τόνωση της ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας στον παράκτιο και θαλάσσιο τουρισμό*, 20/02/2014

COM (2013) 229, Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τη βιώσιμη ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας στην ΕΕ*, 29/04/2013

COM(2014) 232, Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 3577/92 του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών στις θαλάσσιες μεταφορές στο εσωτερικό των κρατών μελών (θαλάσσιες ενδομεταφορές - καμποτάζ), 22/04/2014

ECO/418, Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ: *Νησιά στην ΕΕ: από διαρθρωτικό μειονέκτημα σε περιοχές χωρίς αποκλεισμούς*, 29/03/2017

SWD (2012) 61, Έγγραφο εργασίας της Επιτροπής, *Στοιχεία για κοινό στρατηγικό πλαίσιο 2014 - 2020 μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, του Ταμείου Συνοχής, του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Θάλασσας και Αλιείας*, 14/03/2012

SWD (2017) 128, Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της Επιτροπής, *Έκθεση για τη Στρατηγική της Γαλάζιας Ανάπτυξης προς μια περισσότερο βιώσιμη ανάπτυξη και απασχόληση στη Γαλάζια Οικονομία*, 31/03/2017

A8-0389/2017, Έκθεση σχετικά με την υλοποίηση των μακροπεριφερειακών στρατηγικών της ΕΕ, (2017/2040(INI)), 01/12/2017

Διακήρυξη των Ιωαννίνων, Συμβούλιο της Αδριατικής και Ιονίου/Υπουργική Σύνοδος EUSAIR, 11-12/05/2017

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Δελτίο Τύπου «*Καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους – Ελευθερώνοντας το αναπτυξιακό δυναμικό της Ευρώπης*», Βρυξέλλες 30/11/2016

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Ενημερωτικό Σημείωμα: Ερωτήσεις και απαντήσεις γύρω από την ευρωπαϊκή στρατηγική για τον παράκτιο και θαλάσσιο τουρισμό*, Βρυξέλλες: MEMO/14/120, 20/02/2014

Οδηγία 2014/89/ΕΕ, *περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό*, 23/07/2014

Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, 1982

Σύνταγμα της Ελλάδος - Όπως αναθεωρήθηκε με το Ψήφισμα της 27/05/2008 της Η' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων

Ξενόγλωσση

Άρθρα – Μελέτες

Balgos, M., Martin, A. and Wales, E., *Goal 14—Conserve and Sustainably Use Oceans, Seas and Marine Resources for Sustainable Development*, UN Chronicle, Vol. LI No. 4 2014/April 2015

Blue Ribbon Panel, *Indispensable Ocean: Aligning Ocean Health and Human Well-Being*, Global Partnership for Oceans, World Bank, Washington, DC 2013

Cogea, *Study on the establishment of a framework for processing and analyzing maritime economic data in Europe*, draft final report, EC DG MARE, 2017

Deidda M, *Insularity and economic development: a survey*, CREMOS 2014

Ecorys, *Blue Growth - Scenarios and drivers for Sustainable Growth from the Oceans, Seas and Coasts*, Final Report, 2012

Ecorys, *Support activities for the development of maritime clusters in the Mediterranean and Black Sea areas*, EC DG MARE, 2013

Ehler, P., *Blue growth and ocean governance: how to balance the use and the protection of the seas*, WMU Journal of Maritime Affairs, Vol 15 Issue 2, October 2016

EUROISLANDS - The Development of the Islands – European Islands and Cohesion Policy, ESPON 2013

European Commission, *Aquaculture in the EU – Tapping into Blue Growth*, May 2016

Global Ocean Commission, *From Decline to Recovery – A Rescue Package for the Global Ocean*, Report June 2014

Global Ocean Commission, *The Future of Our Oceans: Next steps and priorities*, Report February 2016

Le Blanc, D., Freire, C., Vierros M., *Mapping the linkages between oceans and other Sustainable Development Goals: A preliminary exploration*, United Nations, Division for Sustainable Development, Draft, 11/11/2016

OECD, *The Ocean Economy in 2030*, OECD Publishing, Paris 2016

Pawan P, (et al), *Toward a Blue Economy: A Promise for Sustainable Growth in the Caribbean*, Report No: AUS16344, World Bank Group, September 2016

Picula T., *The 11th Nation*, European Small Islands Federation, 11/02/2017

Pineda I., Tardieu P., *The European offshore wind industry – key trends and statistics 2016*, Wind Europe, January 2017

Silver J (et al), *Blue Economy and Competing Discourses in International Oceans Governance*, Journal of Environment & Development, Vol. 24(2), 2015

Teleki K. (et al), *Sustainable Ocean Economy, Innovation and Growth: A G20 Initiative for the 7th Largest Economy in the World*, G20 INSIGHTS, Policy briefs, Last updated: 16/10/2017

UNDESA, *Blue Economy Concept Paper*, 15/01/2014

UNDP, *Catalyzing ocean finance*, Volume 1, November 2012

UNEP, FAO, IMO, UNDP, IUCN, WorldFish Center, GRID, *GREEN economy in a Blue World*, Arendal 2012

Visbeck, M., *Securing blue wealth: The need for a special sustainable development goal for the ocean and coasts*, No 48 Marine Policy, 2014

2nd EUSAIR FORUM Ioannina, Greece 11-12/05/2017 – *Summary Report*, June 2017

Επίσημα Κείμενα

Commissioner Karmenu Vella, *European Maritime Day – Opening Speech*, Turku – Finland, 18/05/2016

Cyprus Presidency of the Council of the European Union - *Declaration of the European Ministers responsible for the Integrated Maritime Policy and the European Commission, on a Marine and Maritime Agenda for growth and jobs the “Limassol Declaration”*, 2012

SPEECH/12/370, Damanaki M., European Commissioner for Maritime Affairs and Fisheries, *Our Future is Blue*, Opening ceremony of the European Maritime Day, Göteborg, 21/05/2012

UN Doc.: A/67/L.48/Rev.1, *Open Working Group of the General Assembly on Sustainable Development Goals*, 15/01/2013

UN Doc.: A/RES/55/2, *United Nations Millennium Declaration*, 08/09/2000

UN Doc.: A/RES/63/111, *Oceans and the law of the sea*, 05/12/2008

- UN Doc.: A/RES/64/71, *Oceans and the law of the sea*, 04/12/2009
- UN Doc.: A/RES/65/37A, *Oceans and the law of the sea*, 07/12/2010
- UN Doc.: A/RES/66/231, *Oceans and the law of the sea*, 24/12/2011
- UN Doc.: A/RES/66/288, *The future we want*, 11/09/2012
- UN Doc.: A/RES/67/78, *Oceans and the law of the sea*, 11/12/2012
- UN Doc.: A/RES/68/70, *Oceans and the law of the sea*, 09/12/2013
- UN Doc.: A/RES/69/245, *Oceans and the law of the sea*, 29/12/2014
- UN Doc.: A/RES/70/1, *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, 21/10/2015.
- UN Doc.: A/RES/70/226, *United Nations Conference to Support the Implementation of Sustainable Development Goal 14: Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development*, 12/02/2016
- UN Doc.: A/RES/71/312, *Our ocean, our future: call for action*, 14/07/2017

Ηλεκτρονικές πηγές

Απογραφή πληθυσμού 2011:

http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/populationcondition_22main_gr/populationcondition_22main_gr?OpenForm&sub=2&sel=1

Διάσκεψη του ΟΗΕ για τους ωκεανούς: <https://oceanconference.un.org/>

Ελληνική Στατιστική Αρχή: <http://www.statistics.gr/statistics/agr>

Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης 2014 – 2020: <https://www.espa.gr/>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: https://ec.europa.eu/commission/index_el

ΠΕΠ Αττικής 2014-2020, Αναλυτικά στην επίσημη ιστοσελίδα: <http://www.pepattikis.gr/>

Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών: <https://www.unric.org/el/>

Προστατευόμενες Περιοχές (ΥΠΕΚΑ): <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=433>.

Στόχος 14 της Βιώσιμης Ανάπτυξης: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg14>

Association of Maritime Economy- Fórum Oceano – Πορτογαλία:
<https://www.clustercollaboration.eu/cluster-organisations/forum-oceano>

BlueGrowth: <http://www.bluegrowth.gr/>

CTN - Marine Technology Centre – Ισπανία: <http://www.ctninnova.com/>

European Small Island Federation:
<https://europeansmallislands.com/2017/02/11/the-11th-nation/>

European Union Strategy for Adriatic Ionian Region-EUSAIR: <http://www.adriatic-ionian.eu/>

Flanders' Maritime Cluster – Βέλγιο: <https://www.flanders-maritime-cluster.be/>

Global Ocean Forum (2014):
<https://globaloceanforumdotcom.files.wordpress.com/2014/02/gof-proposal-for-sdg-on-oceans-and-seas-april-17-2014.pdf>

IDIMAR – Ισπανία: <http://foundum.com/o/idimar>

Marine Cluster Bulgaria – Βουλγαρία: <https://www.marinecluster.com/en/>

Maritime Technology Cluster FVG – Ιταλία: <http://www.marefvg.it/it/home.htm>.

Millennium Development Goals Indicators:
<http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Default.aspx>

North Adriatic Ports Association – Αδριατική: <http://www.portsofnapa.com/>

Pôle Mer Méditerranée – Γαλλία: <https://www.polemermediterranee.com/>

Smart Specialisation Platform: <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu>

Sustainable Development Solutions Network (2014):
<http://unsdsn.org/resources/goals-and-targets/goal-9-secure-biodiversity-and-ensure-good-management-of-water-oceans-forests-and-natural-resources/>

The blue economy: what's really new?, GRID Arendal, Commentary, 17/11/2017:
<https://news.grida.no/the-blue-economy-whats-really-new>
<https://news.grida.no/the-blue-economy-whats-really-new>

United Nations Department of Economic and Social Affairs:
<https://www.un.org/development/desa/en/>